

kroniek van afrika

Biafra: het einde van een staat

Kenia: de schaduw van Nairobi

Jonathan's staatsgreep

de les van Lesotho

who killed Biafra?

la francophonie en Afrique noire

ASA's dood?

**afrika — studiecetrum
leiden holland**

1970 | 1

inhoud

kroniek van afrika

**Afrika van 1 november 1969
tot 1 februari 1970**

voor het Afrika-Studiecentrum uitgegeven door
Koninklijke Van Gorcum & Comp. nv, Assen

redactie

drs. A. E. Bayer, hoofdredacteur
oostelijk Afrika,
franssprekend midden-Afrika, Malawi, Rhodesië,
Zambia, Madagascar

drs. J. van der Meulen
noordelijk Afrika,
franssprekend westelijk Afrika, Spaanse gebieden,
Arabische Liga, OAU, OCAM

dr. K. L. Roskam
engelsprekend westelijk Afrika,
Portugese gebieden, Congo-Kinshasa,
zuidelijk Afrika en de eilanden

ontwerp omslag en basislayout: Han de Vries GKf

- 3 Algemeen**
Arabische Staten 3, Afrikaans-Madagassische
Gemeenschappelijke Organisatie 6, Top-
conferentie van Oost- en Centraalafrikaanse
Staten 6
- 17 Noordelijk Afrika**
Maghreb 7, Algerije 7, Libië 8, Marokko 9,
Mauretanië 9, Soedan 10, Tunesië 10,
VAR 11
- 11 Westelijk Afrika**
Organisatie der Oeverstaten van de Senegal
11, Boven-Volta 12, Dahomey 12, Ghana 13,
Gambia 14, Guinee 14, Guinee (Port) 14,
Ivoorkust 14, Liberie 15, Mali 15, Niger 15
- 16 Biafra: Het einde van een staat**
- 20 De honger na de val van Biafra**
Senegal 22, Sierra Leone 22, Togo 22
- 23 Midden-Afrika**
Centraalafrikaanse Republiek 23, Congo-
Brazzaville 23, Congo-Kinshasa 25, Gaboen
25, Tsjaad 25
- 27 Oostelijk Afrika**
Afar- en Issaland 27, Boeroendi 27, Ethiopië
27, Kenia 28
- 29 De schaduw van Nairobi**
Oeganda 31, Rwanda 32, Somalië 32,
Tanzania 34,
- 34 Zuidelijk Afrika**
Angola 34, Lesotho 34
- 35 Jonathan's staatsgreep**
Madagascar 38, Malawi 38, Mozambique 38,
Rhodesië 38, Zambia 40, Zuid-Afrika 41
- 42 De les van Lesotho**
Zuidwest-Afrika 44
- 44 Eilanden**
Mauritius 44
- 45 Who killed Biafra?**
by Stanley Diamond
- 62 Quelques réflexions sur la francophonie
en Afrique noire**
par Mineke Schipper- de Leeuw
- 70 Asa's dood?**
(Conferentieverslag)

administratie

voor abonnementen, adreswijzigingen, enz.:
Koninklijke Van Gorcum & Comp. nv te Assen
telefoon (05920) 1 5647
postgiro 802255

jaarabonnement f 15,—
studentenabonnement f 10,—
losse nummers f 4,50

verschijnt vier maal per jaar

ten geleide

Tijdens de afgelopen verslagperiode zijn in Afrika een aantal opzienbarende dingen gebeurd waar in deze Kroniek uitvoerig aandacht aan wordt besteed, zoals de dramatische ineensstorting van de staat Biafra en de staatsgreep in Lesotho. Niet alleen in het redactionele overzicht maar ook in het artikel van de Amerikaanse antropoloog, prof. Stanley Diamond, is Biafra aan de orde. Zijn artikel 'Who killed Biafra?' – dat eerder is verschenen in *The New York Review of Books* van 27 februari 1970 – kwam de redactie zo belangrijk voor dat ze het haar lezers niet wilde onthouden. Nu koning Moshoeshoe II in Nederland verblijft, lijken de gebeurtenissen van 27 januari in Lesotho achteraf steeds meer het karakter van een staatsgreep te krijgen.

Enkele aspecten van de zelfkant der verstedelijking worden aangeduid in 'de schaduw van Nairobi'. Mevr. Mineke Schipper-de Leeuw zal ongetwijfeld lezers aan het denken zetten met haar artikel over een onderwerp dat tot dusverre in deze kolommen nog niet is belicht: de francofonie in Afrika.

In dezelfde periode is er ook iets veranderd in de redactie van de Kroniek zelf: drs. van der Meulen, die zich voor de Kroniek vele jaren achtereen heeft beziggehouden met het volgen van politieke ontwikkelingen en sociale veranderingen in noordelijk Afrika, franssprekend westelijk Afrika en de OAU zal zich de komende jaren aan onderzoek wijden. Drs. P. A. Emanuel, geen onbekende voor de Kronieklezers van voor 1966 zal wederom, zoals toen van de redactie deel uitmaken.

de redactie

'Afrique et Langage' te Lyon heeft verzocht, de volgende mededeling in 'De Kroniek' te doen opnemen:

Afrique et Langage (Session d'été)

'AFRIQUE et LANGAGE' organise comme chaque année, une session d'été à BIEVRES, (Séminaire des Missions Etrangères de Paris) du 5 au 25 juillet 1970.

C'est une Session d'Initiation à la linguistique générale: phonétique, transcription phonologique des langues, grammaire. Mais les travaux pratiques sont orientés exclusivement sur les langues africaines.

Le Professeur HOUIS (Centre Universitaire des Langues Orientales Vivantes) la dirigera assisté par Emilio BONVINI, Jacques FEDRY, Marcel DICK KIDIRI qui tous trois préparent une Maîtrise de 3ème cycle.

Cette session, qui s'adresse principalement au personnel des Missions catholiques ou protestantes est néanmoins ouverte à tous les jeunes, étudiants ou non, européens ou africains qui sont intéressés par les langues de ce continent.

Pour tous renseignements, s'adresser à: 'AFRIQUE et LANGAGE' Secrétariat des Publications, 20, rue Sala - 69 - LYON 2° - Tél: (78) 37.52.00.

afrika: 1 nov. '69 — 1 febr. '70

algemeen

Arabische staten President Nasser steunde in zijn rede van 6 november voor het Egyptische parlement de herhaalde malen gedane oproep van de Jordaanse koning een Arabische topconferentie te beleggen. Hij wilde deze conferentie laten voorbereiden door de Defensieraad van de Arabische Liga, die van 8 tot 10 november bijeen moest komen ter bespreking van de politieke en militaire situatie in het M.-Oosten en van maatregelen de Palestijnse verzetsbeweging te versterken (hierover werden een aantal geheime resoluties aangenomen). De Raad besloot dat de vijfde Arabische topconferentie op 20 december in Rabat zou plaats vinden. Alleen Algerije, Saoedi-Arabië en Syrië, de landen die de Veiligheidsraadsresolutie van 22 november 1967 over een vreedzame regeling van het Arabisch-Israëlsche conflict niet hebben aangevaard, maakten enig voorbehoud, maar legden zich uiteindelijk bij de beslissing neer. Zelfs Tunesië, dat de meeste Arabische bijeenkomsten boycot, zegde deelneming aan de 'Top' toe.

Als gevolg van de poging van Jemen en Zuid-Jemen hun geschil met Saoedi-Arabië op de agenda te plaatsen, begon de topconferentie een dag te laat. De beide Jemens kregen hiervoor onvoldoende steun en verlieten de conferentie voortijdig. De agenda vermeldde de volgende punten: 1. mobilisatie van alle Arabische krachten tegen de Israelische agressie; 2. consolidatie van de Palestijnse revolutie; en 3. hulp aan de Arabische bevolking in de bezette gebieden. Bij het eerste punt gaf de opperbevelhebber van de gezamenlijke Arabische strijdkrachten, de Egyptische generaal Fawzi, een overzicht van de militaire situatie. Hij betoogde dat de Arabische landen pas over drie jaar in staat zouden zijn een oorlog te beginnen. Hij ging daarbij dan nog uit van een nauwe coördinatie tussen de Jordaanse, Libanese en Syrische legers, hetgeen tot nu toe niet verwezenlijkt is. President Nasser vroeg f 1,3 mld. extra van de olieproducerende Arabische landen voor de aankoop van die moderne wapens die de Sovjet-Unie beweert niet te kunnen leveren. Met uitzondering van Libië waren de andere olie-staten niet genegen hun financiële bijdrage aan Egypte te verhogen. President Boumediène verklaarde dat Algerije al zijn economische bronnen en de helft van zijn leger ter be-

schikking zou stellen in de strijd tegen Israël, zodra er een nauwkeurig krijgsplan zou zijn en het beginsel van een vreedzame oplossing door de belanghebbende staten werd afgewezen. Over financiële steun die de Arabische staatshoofden zouden hebben toegezegd aan de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PBO) en aan de Palestijnse bevolking in de door Israël bezette gebieden, verschenen tegenstrijdige berichten in de Arabische pers. Het semi-officiële Egyptische dagblad *Al Ahram*, schreef dat hiervoor f 220 mln. was uitgetrokken, de leider van de PBO, Yasser Arafat, die de topconferentie had bijgewoond, ontkende dit echter en verklaarde dat alleen Libië f 34 mln. had toegezegd. Op 23 december werd de conferentie gesloten zonder dat overeenstemming werd bereikt over het afleggen van een gemeenschappelijk slotcommuniqué.

President Nasser reisde van Rabat via Algiers door naar Tripoli voor een officieel bezoek aan Libië en voor beraad met de Libische en Soedanese staatshoofden. In een communiqué van 27 december deelden zij mee dat hun landen zich aaneen hebben gesloten in een revolutionaire alliantie met het doel de intriges van imperialisme en Zionisme te weerstaan, dat zij iedere vier maanden met elkaar overleg zullen plegen en dat ministeriële comités voor politieke, economische, culturele en militaire zaken zullen worden gevormd. Verder betoogden zij dat strijd tegen Israël een collectieve verantwoordelijkheid is, waaraan alle Arabische landen moeten deelnemen.

Het 1 juli 1969 onderbroken overleg tussen de VN-vertegenwoordigers van de grote vier over een nadere uitwerking van de Veiligheidsraadsresolutie van 22 november 1967 werd 2 december hervat. Tussen 2 december en 23 januari kwamen zij zeven maal bijeen. Zij bespraken o.a. een plan dat de Verenigde Staten 28 oktober aan de Sovjet-Unie had voorgelegd. Het plan is gericht op het sluiten van vredesakkoorden tussen Israël ener-, Egypte en Jordanië anderzijds. Syrië valt er buiten omdat het de resolutie van 22 november 1967 heeft verworpen. Het plan bevat afzonderlijke regelingen voor Egypte en Jordanië, die beide de soevereiniteit van Israël dienen te erkennen. De regeling tussen Egypte en Israël voorziet in het volgende: met uit-

zondering van Sjarm el Sjeik en Gaza trekt Israël zijn troepen terug achter de grenzen van voor 5 juni 1967; in Sinai worden VN-troepen gelegerd; over Sjarm el Sjeik wordt onderhandeld; de status van Gaza wordt geregeld op basis van parallelle akkoorden tussen Israël en de beide Arabische staten; en Egypte erkent dat het Suez-kanaal, de Straat van Tiran en de Golf van Akaba internationale wateren zijn, open voor alle scheepvaart, de Israëlische inbegrepen. Met betrekking tot Jordanië geeft het plan de volgende oplossing: Israël trekt zijn troepen terug tot de bestandslijnen van 1949, die kleine rectificaties ondergaan; Jeruzalem blijft herenigd, maar onder gemeenschappelijk Jordaans-Israëlsch bestuur; Jordanië verbindt zich te beletten dat Palestijnse verzetsstrijders van zijn grondgebied gebruik maken; de Palestijnse vluchtelingen uit 1948 krijgen de keus tussen óf terugkeer óf financiële compensatie en vestiging elders, Israël heeft het recht het aantal terugkerenden te beperken; en Jordanië verklaart de Golf van Akaba en de Straat van Tiran tot internationale wateren, open ook voor Israëlische scheepvaart. De verschillende akkoorden zullen gelijktijdig in werking moeten treden. De onderhandelingen zullen indirect zijn en onder leiding staan van de VN-afgezet Gunnar Jarring (de zgn. Rhodes-formule). Israël verklaarde zich tegen deze voorstellen omdat het geen concessies wenste te doen voordat onderhandeld wordt; Egypte ook omdat het plan in feite de Arabische staten dwingt tot een afzonderlijke vrede met Israël en omdat het een touwtrekken om Gaza ten gevolge zal hebben. Ook Rusland wees het plan af, voornamelijk om de toepassing van de Rhodes-formule en de regelingen omtrent Sjarm el Sjeik en Gaza.

Mede onder invloed van de voorgenomen Franse leveranties van 100 gevechtsvliegtuigen aan Libië is de Amerikaanse regering teruggekomen van een aantal Israël niet welgevallige onderdelen van dit plan. Zo verklaarde president Nixon 25 januari op een bijeenkomst van Joodse organisaties in de VS, dat het Arabisch-Israëlische geschil alleen door directe onderhandelingen kan worden opgelost. Bovendien zei hij toe het Israëlische verzoek om gevechtsvliegtuigen in overweging te nemen.

De Assemblee der VN nam 10 december met

48 stemmen voor, 22 tegen en 47 onthoudingen een resolutie aan, waarin wordt erkend, dat het probleem van het Palestijnse volk geschapen is door het niet respecteren van de onvervreembare rechten, zoals omschreven in het handvest en in de universele verklaring van de rechten van de mens en waarin wordt gesteld dat door Israëls politiek in de bezette gebieden en door diens weigering de besluiten hierover van de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad op te volgen er een ernstige situatie is ontstaan. De volgende dag veroordeelde de Algemene Vergadering met 52 stemmen voor, 12 tegen en 49 onthoudingen, Israël wegens de collectieve straffen (deportaties, instellen avondklok en verwoesting van huizen wier bewoners contact hebben met Palestijnse verzetsstrijders) die het in de bezette gebieden toepast.

Ondanks het Franse embargo op wapenexport naar de direct in het Middenoosten-conflict gemengde partijen, verlieten vijf in opdracht van Israël gebouwde kanoneerbots, met Israëlische bemanning, in de nacht van 24 op 25 december de haven van Cherbourg. Dit vijftal was de laatste van een serie van twaalf die Israël in 1965 had besteld. De Israëlische regering had de vijf boten verkocht aan een in Panama geregistreerde Noorse maatschappij, dus officieel waren de Franse embargo-bepalingen niet overtreden, maar niemand twijfelt eraan of de boten zullen de Israëlische marine versterken. De Franse regering onthief twee generaals, die verantwoordelijk werden geacht voor deze zaak, van hun posten en verzocht terugroeping van admiraal Limon, hoofd aankoop militair materiaal van zijn land in Europa en verbonden aan de Israëlische ambassade in Parijs.

Nadat eerst werd gesproken over 15 gevechtsvliegtuigen, later over 50, werd 21 januari bekend gemaakt dat Frankrijk 100 van deze toestellen aan Libië zal leveren.

Op 3 november werd in Kairo een wapenstilstands-overeenkomst gesloten tussen het Libanese leger en de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie, waarbij Palestijnse verzetsstrijders in feite de vrijheid kregen om vanuit Zuid-Libanon in Israël te opereren. Deze operaties stelde Libanon bloot aan Israëlische bombardementen en acties, zoals die van 3 december waarbij negen Libanezen de dood vonden. In

de nacht van 31 december op 1 januari ontvoerden uit Libanon afkomstige verzetsstrijders, een Israëlische grenswachter, hierop namen Israëlische commando's twee nachten later 22 Libanezen, waaronder 10 militairen, gevangen. De Israëlische regering, die tot nog toe 8 Libanezen heeft vrijgelaten, weigert over uitwisseling van gevangenen te onderhandelen met de PVO, zij wil dit alleen met Libanese autoriteiten doen.

De Israëlische minister van defensie, generaal Dayan, had in zijn radiorede van 27 december Libanon en Jordanië gewaarschuwd voor hardere Israëlische acties als Palestijnse commando's gebruik blijven maken van hun grondgebied. Herhaaldelijk bombardeerden Israëlische vliegtuigen doelen in Jordanië, o.a. op 17 november een door Egyptenaren bemande radarpost; op 28 december een radarstation in het noordwesten en op 1 januari het Ghor-irrigatiekanaal (sinds 10 augustus 1969 was dit de derde aanval op het economisch zo belangrijke kanaal). Als antwoord op Palestijnse aanslagen op een potasfabriek bij de Dode Zee trokken Israëlische troepen 20 januari de Jordaanse grens over voor een aanval op Palestijnse bases te Safi en Kifa.

Aan de Israëlisch-Syrische bestandslijn was het eveneens onrustig. Op 11 december en 8 januari werden boven Syrië luchtslagen geleverd, die volgens Tel Aviv bij geen eigen verliezen, Syrië zes toestellen kostte, terwijl Damascus meldde dat het twee toestellen had verloren en dat het twee vijandelijke vliegtuigen had neergehaald.

Aan het Egyptisch-Israëlische front kwamen de meeste bestandsschendingen voor. (President Nasser heeft met de proclamatie van de uitputtingsoorlog op 23 juni 1969 het bestand feitelijk opgezegd.) Vanaf 6 november deed de Israëlische luchtmacht dagelijks aanvallen op Egyptische doelen. Het zwaarste bombardement vond plaats op 25 december, toen Israëlische toestellen acht en een half uur lang stellingen aan het kanaal bestookten. Op 6 januari vielen Israëlische vliegtuigen voor het eerst militaire doelen in de omgeving van Kairo aan. Tot 28 januari werden in totaal zes van dergelijke aanvallen verricht. De enige omvangrijke Egyptische luchtmachtoperaties waren: een aanval op de kanaalzone van 11 januari

en het bombardement van El Arish op 24 januari. Egyptische commando-activiteiten in de Sinai vonden uitsluitend plaats in de periode van 5 november tot 18 december, waarin een tiental landingen op de oostelijke oever van het Suezkanaal werden gemeld. Over de successen hiervan geven de twee partijen tegenstrijdige lezingen. Op 8 november bombardeerden Egyptische marine-eenheden vanuit de Middellandse Zee Israëlische stellingen in de Sinai. In de nacht van 15 op 16 november opereerden Egyptische kikvorsmannen in de haven van Eilat, waar zij volgens Kairo een schip tot zinken brachten en er twee beschadigden, Israël beweerde dat slechts twee schepen waren beschadigd. Op 26 december ondernamen Israëlische commando's een aanval op de Egyptische radarpost bij Ras Ghareb aan de Golf van Suez. Zij namen de radarinstallatie, die volgens Tel Aviv tot de modernste Russische apparatuur op dit gebied behoorde, mee. Op 22 januari bezetten Israëlische troepen het eiland Chadwan in de Golf van Suez. Na vernietiging van de militaire installaties en met medeneming van de radarapparatuur en 62 gevangenen, verlieten de Israëliërs op 24 januari het eiland. Tijdens de actie waarbij volgens Israëlische opgave aan Egyptische zijde vermoedelijk 70 doden vielen, werden drie Egyptische marineschepen tot zinken gebracht. Israël verloor drie militairen.

Politieke en militaire Israëlische woordvoerders betogen dat de verhevigde militaire acties tegen Egypte de volgende doeleinden hebben: 1. Egypte te dwingen zich te houden aan de bestandsovereenkomst van 10 juni 1967; 2. De autoriteiten in Kairo ervan te overtuigen dat de Arabische landen voorlopig niet in staat zijn een oorlog tegen Israël met succes te voeren; 3. De Sovjet-Unie te bewijzen dat aan Egypte geleverd oorlogsmateriaal met vernietiging wordt bedreigd of een goede kans maakt in Israëlische handen te vallen.

Op 5 december werden de twee Israëliërs die als enigen van de passagiers van het op 29 augustus 1969 gekaapte Amerikaanse vliegtuig waren vastgehouden, door Syrië in vrijheid gesteld. Israël ontstoot 13 Syriërs uit gevangenschap.

Michael Rohen, die 21 augustus brand had gezien in de El Aksa moskee te Jeruzalem, werd 30

december door de rechtbank ontoerekeningsvatbaar verklaard.

Begin december protesteerde Egypte bij Canada, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten tegen het feit dat maatschappijen uit deze landen in Sinaï naar olie boren.

Afrikaans-Madagassische Gemeenschappelijke Organisatie / Afrikaans-Madagassische en Mauritiaanse Gemeenschappelijke Organisatie (OCAM) Aansluitend aan de bijeenkomst van ministers vond 28 tot 30 januari in Jaounde de staatshoofden-conferentie van de organisatie plaats. Negen staatshoofden waren aanwezig, terwijl zes zich lieten vertegenwoordigen. De conferentie werd bijgewoond door Diallo Telli, de algemeen secretaris van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid en door waarnemers uit Boeroendi, Equatoriaal-Guinee en Tunesië.

Mauritius werd als lid tot de Organisatie toegelaten. Hiermee deed het eerste voormalig Brits gebied zijn intrede in de OCAM. De staatshoofden besloten de kandidatuur van Mauritius voor het lidmaatschap van het associatieverdrag van Jaounde tussen de 18 Afrikaanse landen en de Europese Economische Gemeenschap te steunen.

Er werd besloten het suikerakkoord zodanig te wijzigen dat voortaan de suikerafnemende leden van de OCAM 80% in plaats van 70% van hun behoefte aan dit product betrekken van de suikerproducerende leden.

Het instellen van een gemeenschappelijke markt voor vlees werd een jaar uitgesteld. Een aantal vleesimporterende landen waren van mening dat het nu uitgestelde plan de vleesexporterende landen eenzijdig sterk bevoordeelde. Niger kreeg opdracht deze zaak te bestuderen.

De staatshoofden hielden zich ook bezig met de afrikanisatie van het hogere personeel in het particuliere bedrijfsleven. Aan dit onderwerp waren onder auspiciën van de OCAM twee colloquia (Abidjan, april 1969 en Douala, november 1969) gewijd, die resulteerden in een gemeenschappelijke verklaring van OCAM en twee organisaties van het particuliere bedrijfsleven (*Association internationale pour le développement économique et l'aide technique*, voor de voormalige Franse gebieden en

Fédération des entreprises du Congo-Kinshasa). In deze verklaring spreken partijen zich uit voor samenwerking met de afrikanisatie van het hogere bedrijfs personeel als doel en zij besluiten tot regelmatig overleg op nationaal en OCAM-niveau. De conferentie besloot de gemeenschappelijke verklaring te ondertekenen en een deskundigencomité *ad hoc* te belasten met het samenstellen van het programma, met de organisatie en de financiering van twee voortgezette opleidingscentra voor hoger personeel (*centres de perfectionnement*) waarvan de een in Abidjan en de ander in Kinshasa zal worden gevestigd. In oktober van dit jaar zal met het particuliere bedrijfsleven een colloquium worden georganiseerd over het bevorderen van Afrikaanse particuliere ondernemingen.

De conferentie koos president Tombalbaye van Tsjaad tot voorzitter van de OCAM, verlengde het mandaat van de algemeen secretaris, Falilou Kane en besloot haar volgende bijeenkomst te houden in januari 1971 te Fort Lamy.

Topconferentie van Oost- en Centraalafrikaanse staten Na de bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken, die van 5 tot 8 januari in Loesaka werd gehouden, vond van 26 tot 28 januari in Chartoem de zesde topconferentie van Oost- en Centraalafrikaanse staten plaats. De staatshoofden van Ethiopië, Soedan, Zambia en Centraalafrikaanse Republiek, die tevens Tsjaad vertegenwoordigde, waren aanwezig, terwijl de presidenten van Boeroendi, de twee Congo's, Kenia, Malawi, Oeganda, Rwanda, Somalië en Tanzania zich lieten vertegenwoordigen. De algemeen secretaris van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid, Diallo Telli, woonde de vergadering bij. De conferentie keurde de besluiten van de ministers over samenwerking op de gebieden van landbouw, industrie, energie, transport, communicatie en handel goed.

Naar aanleiding van een bespreking van het Loesaka-manifest (zie: *Kroniek* 1969/4, p. 301 e.v.) kwam de conferentie tot de slotsom dat Portugal en Zuid-Afrika iedere discussie over een vreedzame oplossing van de explosieve situatie in de Afrikaanse landen, die onder vreemde heerschappij staan of door het kolonialisme worden beheerst,

hebben verworpen, waardoor er geen andere keus overblijft dan uitbreiding van de hulp aan de bevrijdingsbewegingen. Zij deed een beroep op de bevrijdingsbewegingen hun krachtsinspanning te coördineren. Zij beschouwde de te verwachten uitroeping van Rhodesië tot republiek als een ernstige verslechtering van de explosieve situatie aldaar en stelt Groot-Britannië hiervoor verantwoordelijk. De conferentie sprak haar voldoening uit voor de beëindiging van de oorlog in Nigerië en zij doet een beroep op de federale regering al het mogelijke te ondernemen de nationale vrede te behouden. Wat betreft de crisis in het Midden-Oosten schaarft zij zich achter de resolutie van de OAU-topconferentie van september 1969, waarin toepassing wordt geëist van de Veiligheidsraads-

noordelijk afrika

Maghreb Het bezoek aan Libië van de Algerijnse minister van buitenlandse zaken, Bouteflika, dat 9 december eindigde, had negen samenwerkingsakkoorden, o.a. op het gebied van olie, transport, techniek en bestuur, opgeleverd. Bovendien werd besloten tot de oprichting van een aantal Algerijns-Libische bedrijven voor exploratie, winning, verkoop en transport van olie, met als doel 'het volk tegen de internationale olie-monopolies te beschermen'. Er zal een gemengde commissie worden ingesteld, die tot taak heeft andere samenwerkingsakkoorden voor te bereiden. In een communiqué veroordelen de twee bewindslieden iedere militaire interventie in Afrika en eisen zij de terugtrekking van alle buitenlandse oorlogsvloten uit de Middellandse Zee. Op 6 januari werd te Tunis een aantal akkoorden en een verdrag van vriendschap, goede nabuurschap en samenwerking tussen Algerije en Tunesië door de twee ministers van buitenlandse zaken ondertekend. Het verdrag is aangegaan voor 20 jaar en kan stilzwijgend worden verlengd. In de preambule ervan worden de beginselen van eerbied voor de soevereiniteit en van niet-inmenging genoemd. Het verdrag voorziet o.a. in de instelling van een intergouvernementeel comité voor economische, culturele, wetenschappelijke en technische samenwerking. De twee partijen verbinden zich niet te zullen toetreden tot enig pakt of enige groep, ge-

resolutie van 22 november 1967.

Na afloop van de vergadering deelde de delegatie-leider van Malawi mee dat hij tegen een aantal resoluties had gestemd, o.a. tegen die over Zuidelijk Afrika en speciaal tegen die over intensivering van de bevrijdingsstrijd. Tijdens de ministersbijeenkomst van Loesaka waren verzoeken binnengekomen Malawi uit te sluiten. De voorzitter van deze bijeenkomst, de Zambische minister van staat, Moto Nkama, betoogde echter dat voor het lidmaatschap van de Oost- en Centraalafrikaanse statengroep slechts aan twee eisen moet worden voldaan: ligging binnen de regio en staatkundige onafhankelijkheid.

De volgende topconferentie zal in juni 1971 te Magadisjoe worden gehouden.

richt tegen een van hen. Speciale samenwerkingsakkoorden werden gesloten op het gebied van olie, industrie en toerisme. De twee nationale oliemaatschappijen, Sonatrach (Algerije) en Sitep (Tunesië) zullen gezamenlijk de bron van El Borma, die aan beide zijden van de grens ligt, exploiteren. In een aantal akkoorden worden alle nog hangende financiële geschillen, die voor een deel nog betrekking hebben op de periode voor Algerije's zelfstandigheid, geregeld. Het neteligste probleem, namelijk de loop van de zuidgrens, was in april 1968 opgelost, middels een akkoord, dat geheel tegemoet kwam aan het Algerijnse standpunt in deze kwestie.

Algerije Op 1 januari 1970 trad het eerste officiële meer-jarenplan in werking. Het vorige plan (1967 tot '69), dat voor 66% is verwezenlijkt, werd nooit als wet uitgevaardigd. Het nieuwe plan, met een looptijd van vier jaar, moet Algerije de basis verschaffen zich tot een industriële mogendheid te ontwikkelen. Van de 26 400 mln. dinar (1 dinar is ongeveer f 0,70) die binnen het raam van het plan worden besteed, komt 48% ten goede aan de industrie en slechts 16% aan de landbouw, waarin nu nog driekwart van de bevolking werkt; (rekent men kunstmestfabricage, verwerkende industrieën enz., tot de landbouw, dan wordt dit percentage

25 tot 30). De landbouwhervorming die vanaf 1963 vrijwel elk volgend jaar in het vooruitzicht is gesteld, zal in beginsel voor 1973 plaats hebben. Het plan voorziet in het scheppen van 70 000 nieuwe arbeidsplaatsen per jaar. De huidige mannelijke beroepsbevolking wordt geschat op 2,3 tot 2,8 mln., de jaarlijkse toename is 100 000. Naar schatting zijn er 500 000 tot 900 000 Algerijnen werkloos. Er wordt rekening gehouden met een jaarlijkse emigratie – voornamelijk naar Frankrijk – van 30.000 tot 40 000 man. In de komende vier jaar hoopt met het bruto nationale product van 15 840 mln. op 22 185 mln. dinar te brengen, dat is een jaarlijkse stijging met 8½%. De kern van het plan is gelegen in een bijzondere krachtsinspanning tot vorming van middelbaar en hoger beroepspersoneel.

De staatsbegroting over 1970 heeft een omvang van 11 184 mln. dinar (een stijging van 11,5% in vergelijking tot vorig jaar), hiervan is 4 447 mln. bestemd voor de gewone, en 6 737 mln. voor de buitengewone dienst. De geraamde belastingopbrengst is 6 288 mln. (vorig jaar 5 341 mln.). Er zal 4 285 mln. worden geleend op de binnenlandse en buitenlandse kapitaalmarkt. Het geraamde tekort is 611 mln.

Op 26 december werden veertien buitenlandse Jehova-getuigen het land uitgezet. Zij werden ervan beschuldigd onder dekmantel van geloofsverklondiging, propaganda voor het zionisme te bedrijven. Enige dagen later ondergingen acht Methodisten hetzelfde lot. De beschuldiging tegen hen luidde: het organiseren van een studiegroep, waaraan 40 jonge Algerijnen hadden deelgenomen en waarop onderwerpen waren behandeld van subversieve aard.

Midden januari werd bekend dat Frankrijk de militaire basis, Bou-Sfer, nabij Oran, zal omvormen tot een opleidingscentrum voor Algerijnse militaire piloten. De opleiding zal in Franse handen zijn.

Van 5 tot 9 november bracht de Zuidslavische president, maarschalk Tito, een bezoek aan Algerije. In een slotcommuniqué verklaarden beide staatshoofden zich akkoord met het doen herleven van het beginsel van niet-verbondenheid, al blijven tussen hen meningsverschillen over dit beginsel be-

staan (o.a. Algerije's streven de groep van de niet-verbonden te beperken tot de progressieve staten.) Uit het communiqué bleek ook verschil van mening over de oplossing van de Middenoosten-crisis. Algerije weigert in tegenstelling tot Zuidslavië, de Veiligheidsraadsresolutie van 22 november 1967 als middel tot een oplossing te aanvaarden. Maarschalk Tito erkent overigens wel het recht van het Palestijnse volk op bevrijding en zelfbeschikking.

Libië Kolonel Gaddafi, de voorzitter van de Revolutionaire Bevelsraad (RBR), die 1 september 1969 door een staatsgreep aan de macht was gekomen, deelde 10 december mee dat drie dagen eerder een complot tegen zijn bewind was ontdekt. Tot de deelnemers aan het complot behoorden de twee enige militaire leden van de regering, de ministers van binnenlandse zaken en van defensie. In verband met het complot werden een aantal communisten en leden van de Nationalistische Arabische Beweging gearresteerd.

Op 11 december besloot de RBR: tot oprichting van een militair tribunaal ter berechting van samenzweerders tegen het regime; tot afkondiging van een wet ter bescherming van de revolutie, waarbij zij die de wapens opnemen tegen het bewind met doodstraf worden bedreigd en tot afkondiging van een voorlopige grondwet.

Na demissionering van premier El Maghrabi vormde kolonel Gaddafi 16 januari een nieuwe regering, waarvan hij zelf premier is en daarenboven de portefeuille van defensie beheert. De sleutelposities, binnenlandse zaken, onderwijs en voorlichting, economische en industriële zaken en huisvesting, worden nu door militairen bezet.

Een decreet van de RBR van 20 januari verplicht een ieder die ten tijde van het vorige bewind verantwoordelijke posities heeft bekleed, aangifte te doen van zijn bezittingen.

Met Groot-Brittannië werd 13 december een akkoord bereikt over de ontruiming voor 31 maart van de Britse militaire bases. Tien dagen later kwam een soortgelijk akkoord met de Verenigde Staten tot stand, waarbij bepaald werd dat de vs militaire basis, Wheelus, voor eind juni 1970 zal worden ontruimd. Het contract met de *British Aircraft*

Corporation over de levering van een luchtdefensie-systeem ter waarde van ongeveer 1,2 mld. aan Libië, werd eind december verbroken. Over de levering van 200 *Chieftain*-tanks wordt nog onderhandeld.

Frankrijk zal Libië, zo werd 21 januari bekend gemaakt, 100 gevechtsvliegtuigen leveren. Uit een mededeling van een week later bleken het er echter 110 te zijn. In december had Libië aangeboden te bemiddelen tussen de regeringen van Tsjaad en Frankrijk ener-, de Tsjaadse rebellen anderzijds. De Franse wapenleverantie zou de Libische regering ertoe hebben gebracht haar steun aan deze rebellen te onttrekken

Tijdens het officiële bezoek van de Egyptische president, Nasser, zijn Egypte, Libië en Soedan een verbond aangegaan. (zie hierover: chronologisch overzicht van de Arabische Staten.)

In november bepaalde de regering dat de buitenlandse banken in Libië voor 51 % in handen van de Libische staat moesten komen. Eind december besloot de regering de uitvoering van de projecten binnen het kader van het vijfjarenplan op te schorten en het plan aan een nadere studie te onderwerpen.

Marokko Hevige en langdurige regenval veroorzaakte in januari grote overstromingen in het noorden van het land. Hierbij verloren 20 mensen het leven en werden er naar schatting 100 000 dakloos, terwijl ongeveer 250 000 ha. cultuurgrond onder water kwam te staan.

Het Hof van Appèl te Rabat bevestigde 29 januari een vonnis van de rechtbank van 20 september 1969, waarbij Ali Yata en Ghouib Raffi werden veroordeeld wegens heroprichting van een verboden vereniging, nl. de communistische partij. Evenals de rechtbank was het Hof van mening dat de door de beklagden opgerichte partij, de *Parti de la Libération et du Socialisme*, een voortzetting is van de communistische partij, die in 1960 werd verboden.

De sinds september jl. ingetreden verbetering in de verhouding tot Mauretanië, leidde 4 november tot opheffing van het departement betreffende zaken van de Sahara en Mauretanië. (Zie over de ontwikkelingen van de betrekkingen tot dit land het

chronologisch overzicht van Mauretanië.)

Op 16 december werd bekend gemaakt dat Frankrijk en Marokko weer ambassadeurs zullen uitwisselen. Zonder dat de betrekkingen waren verbroken, werden in januari 1966 de wederzijdse ambassadeurs teruggedroepen als gevolg van de door de zaak-Ben Barka ontstane crisis tussen de twee landen. (Ben Barka, leider van de linkse Marokkaanse partij, de *Union Nationale des Forces Populaires*, werd 29 oktober 1965 in Parijs ontvoerd, sindsdien is nooit meer iets over hem vernomen. Frankrijk beschuldigde Marokkaanse autoriteiten o.a. de minister van binnenlandse zaken, Oufkir, ervan de hand in deze ontvoering te hebben gehad.)

Enige dagen voor de Arabische topconferentie, die van 21 tot 23 december in Rabat werd gehouden, besloten Marokko en Syrië tot herstel van hun diplomatieke betrekkingen, die in 1965 waren verbroken eveneens in verband met de zaak-Ben Barka.

Mauretanië Na afloop van het bezoek van een Marokkaanse delegatie, verklaarde haar leider, de minister van binnenlandse zaken, generaal Oufkir, op 16 januari dat de twee landen in de nabije toekomst diplomatieke betrekkingen zullen aanknopen en ambassadeurs zullen uitwisselen. Eind januari werd in Noeaksjot met een Marokkaanse economische missie een ontwerp akkoord voor handel en scheepvaart opgesteld.

De Algerijnse minister van buitenlandse zaken, Bouteflika, die Mauretanië van 1 tot 3 december een bezoek bracht, betoogde dat zijn land een Afrikaans-Arabische natie is en dat er dus voor Mauretanië geen enkel beletsel bestond deel uit te maken van de Maghreb, in het kader van een grote Arabische Maghreb. In een slotcommuniqué wordt met betrekking tot Spaans-Sahara gezegd dat beide landen zullen bijdragen tot de definiëring van een gemeenschappelijk standpunt, dat aanvaardbaar is voor alle belanghebbende partijen en dat leidt tot beëindiging van de koloniale overheersing en exploitatie van dat gebied. (Zowel Marokko als Mauretanië laten territoriale aanspraken gelden op Spaans-Sahara.)

Premier Ould Daddah's bezoek aan zijn Nigerijnse

ambtgenoot, Diori Hamani, resulteerde op 28 december in een communiqué, waarin de twee staatshoofden krachtig pleiten voor de instelling van een economische groep van Westafrikaanse staten en waarin zij zich uitspreken voor een bijeenkomst op het hoogste niveau van de Sahara-oeverstaten.

Op 22 december werd bekend gemaakt dat Mauretanië en de Verenigde Staten de diplomatieke betrekkingen, die Mauretanië tijdens de juni-oorlog van 1967 had verbroken, zullen herstellen.

Soedan Generaal Nimeiry, voorzitter van de Revolutionaire Bevelsraad (RBR), premier en stafchef van het leger, deelde 12 december mee dat een tegen zijn bewind gericht complot, georganiseerd door de Moslim Broederschap met Amerikaanse hulp, was ontdekt. Zesenvijftig personen werden gearresteerd. Een maand later werd opnieuw melding gemaakt van de ontdekking van een complot, nu van militaire origine onder leiding van de ex-generaal, Abdullah Mohamed Adam.

De RBR nam 19 december een wet aan waarbij iedere religieuze, culturele, beroeps-, of sportvereniging, die zich schuldig maakt aan oppositionele politieke activiteit, met ontbinding wordt bedreigd.

De minister van staat, belast met Zuidsoedanese zaken, Joseph Garang, verklaarde 24 december dat de Zuidsoedanese rebellen wapens ontvangen via filantropische organisaties, die voornamelijk in West-Duitsland en Italië hiervoor geld inzamelen. Volgens de minister gaat het om dezelfde organisaties die Biafra aan wapens helpen. Verder beweerde hij dat er een internationale imperialistische campagne bestaat om huurlingen te recrutereren voor de strijd tegen Chartoem. Generaal Nimeiry verklaarde 6 januari over bewijzen te beschikken dat Israël, de Verenigde Staten en West-Duitsland bezig zijn in Zuid-Soedan een tweede Biafra te scheppen.

In november bezocht Nimeiry achtereenvolgens de Sovjet-Unie, Libië en Egypte. Moskou en Tripoli beloofden hem financiële steun voor een aantal economische projecten. Op 27 december sloot Nimeiry in Tripoli met zijn Egyptische en Libische ambtgenoten een Arabische Alliantie (zie: chro-

nologisch overzicht van de Arabische staten.)

Tunesië Bourguiba werd 2 november voor een nieuwe ambtsperiode van vijf jaar herkozen tot president. Hij was de enige kandidaat en verwierf 99,76% van de uitgebrachte stemmen bij een opkomst van 94,71%. Dezelfde dag vonden ook parlementsverkiezingen plaats. Hierbij werd de kiezers een door de *Parti Socialiste Destourien* (PSD) opgestelde eenheidslijst met 101 kandidaten – evenveel als er zetels zijn in de Nationale Assemblée – voorgelegd.

Op 7 november vormde president Bourguiba een nieuwe regering met voor het eerst sinds Tunesië tot republiek werd uitgeroepen, een minister-president. Het kabinet heeft nu ministers en staatssecretarissen, terwijl het voorheen officieel alleen staatssecretarissen bevatte. De voormalige staatssecretaris voor presidentszaken, Bahi Ladgham, werd tot premier benoemd. Ahmed Ben Salah die de leiding had over het departement van onderwijs, keerde niet terug in het kabinet, ook werd hem zijn functie van waarnemend algemeen secretaris van het politieke bureau van de PSD ontnomen. Op 9 november werd hij zelfs uit de partij gezet en de volgende dag verloor hij zijn zetel in het parlement. Ben Salahs val begon in september jl. toen hij gedwongen werd af te treden als staatssecretaris van het plan, financiën en economische zaken. Hem werd verweten dat hij het regerings- en partijbeleid met betrekking tot de collectivisering van het Tunesische economische leven te snel en met gebruikmaking van ongeoorloofde middelen heeft trachten door te voeren. Vooral de collectivisering van de landbouw onder-¹viel veel weerstand (zie: *Kroniek van Afrika* 1969/4, p. 249). Op 29 december stelde de Nationale Assemblée uit haar midden een commissie samen die een onderzoek moet instellen naar het beleid van Ben Salah en speciaal naar bedragen die hij buiten de begroting om heeft besteed en naar de wijze waarop hij de president heeft misleid en diens vertrouwen heeft misbruikt.

Een voorstander van Ben Salahs beleid, de oud-gouverneur van Sousse en Nabeul, Amor Chechia, werd 11 november uit de partij gestoten. Later werd hij met negen anderen gearresteerd en zal moeten

terechtstaan op beschuldiging van het plegen van malversaties.

Op 27 december trad de minister van onderwijs, Ahmed Nourreddine, af. Hij stond bekend als politiek medestander van Ben Salah. Dezelfde dag werden ook een aantal hoge bestuurs- en partij-functionarissen vervangen.

De nationale Assemblée keurde 29 december een amendement op de grondwet, betreffende de vervulling van het presidentschap in geval dit plotseling vacant wordt, goed. Bij overlijden, dan wel bij geestelijk of lichamelijk onvermogen van de president wordt hij nu automatisch voor de resterende mandaatsperiode opgevolgd door de premier. Bij de vorige regeling moest de Republiekijnse Raad, bestaande uit regering en het politieke bureau van de PSD, in afwachting van een besluit van de Nationale Assemblée, een hunner als voorlopig president aanwijzen.

Ter gelegenheid van zijn herverkiezing schonk de president aan 80 gedetineerden gratie. Onder hen bevonden zich personen, die veroordeeld waren naar aanleiding van de anti-joodse demonstraties van juni 1967.

De premier deelde 14 januari mee dat 43 studenten en docenten, die hetzij in september 1968, hetzij in februari 1969, waren veroordeeld, nog in gevangenschap verbleven. In het komende half jaar zullen ook deze gedetineerden in vrijheid worden gesteld. De eersten van deze groep werden 18 januari uit de gevangenis ontslagen.

De begroting over 1970 heeft een omvang van 146,5 mln. dinar, dat is 11% hoger dan vorig jaar. Ruim 31% komt ten goede aan het onderwijs.

Ter bestrijding van de werkloosheid op het platteland besloot de ministerraad op 10 januari 11 mln. dinar te besteden voor het creëren van 140 000 nieuwe arbeidsplaatsen. Verder werden maatregelen genomen tot verlaging van de huishuren en de prijzen van een aantal noodzakelijke levensmiddelen.

westelijk afrika

Organisatie der Oeverstaten van de Senegal (OERS) Van 26 tot 30 januari werd ter voorbereiding van de staatshoofdenconferentie, die 3 fe-

Tijdens het officiële bezoek van de Franse minister van buitenlandse zaken, Maurice Schumann, is onder meer gesproken over verhoogde Franse militaire hulp in de vorm van wapenleveranties en van opleidingsfaciliteiten. De Tunesische minister van defensie, M'Zali, voerde hierover nog dezelfde maand onderhandelingen in Parijs.

Verenigde Arabisch Republiek (zie ook: *chronologisch overzicht van de Arabische staten*) In zijn rede van 6 november voor het parlement, waarin hij een overzicht gaf van de mislukte pogingen de crisis in het Midden-Oosten op vreedzame wijze op te lossen en waarin hij opriep tot het beleggen van een Arabische topconferentie, deelde president Nasser mee, dat Egypte thans 500'000 man onder de wapenen heeft en dat de oorlog het land dit jaar f 4,2 mld. heeft gekost. Hij kondigde de oprichting aan van 'burgercomité's voor de strijd', belast met de mobilisering van het economische potentiëel en de civiele verdediging. In januari werd bekend gemaakt dat toetreding tot deze comité's op vrijwilligheid zal berusten.

Op 19 december werd Anouar El Sadate benoemd tot vice-president. Van 1960 tot begin 1969 was hij voorzitter van het parlement. Hij heeft eveneens zitting in het hoogste uitvoerende comité van de Arabisch-Socialistische Unie.

Ali Naguib, de zoon van de door Nasser afgezette president Naguib, kwam op 10 november in Hamburg onder geheimzinnige omstandigheden om het leven.

De Amerikaanse waarnemend minister van defensie, Rober Pranger, bracht eind november een bezoek aan Kairo.

Een Amerikaanse nieuwsbureau berichtte dat president Nasser eind januari in het diepste geheim een bezoek aan Moskou had gebracht om te pleiten voor de leverantie van de modernste straaljager (de Mig-23). De Egyptische ambassade in Moskou heeft dit bericht ontkend.

bruari in Konakry begint, de derde zitting van de OERS-ministerraad in Dakar gehouden. Gedurende meer dan een jaar waren de beleidsvoe-

rende instanties van de Organisatie niet meer bijeen geweest als gevolg van de spanning tussen Guinee en Mali, die was ontstaan door de staatsgreep van 19 november 1968 in Mali.

De ministers spraken over verschillende aan de gang zijnde of nog te verwezenlijken projecten betreffende irrigatie, dambouw, havenaanleg, bouw van aanlegsteigers, over kostenverdeling van diverse projecten en over een geïntegreerde economische ontwikkeling. Zij stelden voor een raadgevende commissie van de Organisatie in het leven te roepen, waarin de parlementen, vakbonden en sociaal-economische groeperingen zullen zijn vertegenwoordigd.

Boven-Volta Het verbod voor politieke partijen activiteiten te ontwikkelen, dat sinds generaal Lamizana's staatsgreep van 3 januari 1966 van kracht was, werd 20 november opgeheven, maar het blijft wel gelden voor de *Union Démocratique Voltaïque*, de partij van ex-president Yaméogo. Op het moment opereren er vier partijen in het land: *Groupement d'action populaire*; *Mouvement de libération nationale*; *Parti du regroupement africain* en *Rassemblement démocratique africain*. De president kondigde aan dat parlaments- en presidentsverkiezingen in het laatste kwartaal van 1970 zullen worden gehouden.

In de eerste helft van november werden in een tweetal processen de ex-minister van defensie, Michel Tougouma, de voormalige voorzitter van het parlement Begnon Koné, en de voormalige secretaris van het parlement Moussa Savadogo, wegens verduistering van overheidsmiddelen veroordeeld tot gevangenisstraffen van twee tot vijf jaar en tot het betalen van boeten en schadevergoedingen.

De begroting over 1970, die in evenwicht is, heeft een omvang van 9 756 mln. frank CFA, dat is ruim 8% hoger dan in 1969.

Dahomey President dr. Emile Zinsou werd op 10 december door de stafchef van het leger, luitenant-kolonel Maurice Kaoundete, uit zijn ambt van staatshoofd en regeringsleider ontzet. Nog geen twee jaar geleden, op 17 december 1967, had Kaoundete eveneens, maar toen als leider van

een revolutionair militair comité, het staatshoofd, generaal Soglo, ten val gebracht. Hij werd daarna premier van een militaire regering, die vrijwillig en op eigen initiatief besloot de macht 1 augustus 1968 in handen van dr. Zinsou te geven. Dit besluit werd op Zinsou's verzoek aan het volk voorgelegd, dat het in een referendum goedkeurde. Na de machtsovername werd Kaoundete benoemd tot stafchef in de plaats van luitenant-kolonel Alphonse Alley, die, hoewel hij niet aan de staatsgreep van december 1967 had deelgenomen, door het revolutionair militair comité tot staatshoofd was uitgeroepen. Alley zou zich tegen de benoeming van Zinsou hebben verzet, en hij wordt ervan verdacht een aandeel te hebben gehad in twee – overigens mislukte – complotten: van juni 1968 tegen het (officieel zijn eigen) militaire en van mei 1969 tegen het burgerlijke bewind. In juli deed hij een vergeefse poging Kaoundete te ontvoeren, waarvoor hij in september door het Staatsveiligheidshof tot 10 jaar gevangenisstraf werd veroordeeld.

Op 19 oktober en 1 november ontsnapte Kaoundete aan op hem gepleegde aanslagen. De regering had 14 oktober al besloten de doodstraf op misdrijven tegen de veiligheid van de staat weer in te voeren. Na de tweede aanslag op Kaoundete kondigde Zinsou aan dat bedrijven van aanslagen op het leven van anderen, voortaan onmiddellijk zullen worden gefusilleerd. De 14e november nam de regering een wet aan waarbij werd bepaald dat ieder die wapens of ammunitie bezit dit terstond aan de autoriteiten moet melden, en waarbij een systematisch onderzoek naar het illegaal wapenbezit wordt ingesteld.

Ondanks deze maatregelen beweerde Kaoundete in een radiorede, die hij onmiddellijk na de staatsgreep hield, dat de regering-Zinsou een totale onveiligheid had geschapen. Hij verweet de regering-Zinsou verder dat zij de opdracht om de volken van Dahomey met elkaar te verzoenen en de eenheid die onder het leger was gevormd te handhaven, niet had vervuld.

Kaoundete vormde 12 december een directoire samen met de commandant van de gendarmerie, overste Benoît Sinzogan, en overste de Souza, voormalig hoofd van het militaire kabinet van

Zinsou. De taak van dit lichaam is: de ministeriële activiteiten te coördineren, fundamentele zaken van het beleid te regelen en het land zo spoedig mogelijk naar verkiezingen te leiden. Het directoire nam 26 december een handvest aan waarbij het zichzelf tot staatshoofd uitriep en waarbij bepaald werd dat het voorzitterschap zal berusten bij de oudste officier in de hoogste rang (dat is overste de Souza).

Dr. Zinsou, die aanvankelijk onder arrest stond, maar 13 december al weer in vrijheid werd gesteld, gaf 15 december een persconferentie. Hij deelde mee dat de ministers uit zijn regering hebben besloten aan te blijven om de lopende zaken te behartigen. Hij stelde voor een ontmoeting tussen hem en het directoire te organiseren, bij welke gelegenheid hij de klachten tegen zijn bewind kon horen en zich zou kunnen verdedigen. Het directoire weigerde hierop in te gaan. Vermoedelijk vormde deze weigering de reden waarom alle ministers hun ontslag namen. De drie leden van het directoire verdeelden het beheer over de verschillende departementen onder elkaar.

Op 17 december hief het directoire de door de regering-Kaoundete in juli 1968 uitgevaardigde ordonnantie op, waarbij het de drie ex-burgerpresidenten, Maga, Apithy en Ahomadegbe verboden werd het land te betreden. De drie politici vestigden zich in juli 1968 in Togo, van waaruit zij oppositie voerden tegen het bewind-Zinsou. Twee dagen na de staatsgreep hadden zij Kaoundete in een telegram steun toegezegd. Zij boden aan zich weer in dienst van het Dahomeyse volk te stellen. De volgende dag arriveerden Maga en Ahomadegbe in Cotonou. Apithy, die in Parijs verbleef, keerde een paar dagen later terug. Ook generaal Soglo, de in 1967 door Kaoundete afgezette president, kondigde aan naar zijn land terug te zullen keren.

Op 24 december werden 32 politiek gevangenen in vrijheid gesteld. Onder hen bevonden zich Alphonse Alley en de voormalige minister van buitenlandse zaken, Gabriel Lozes, die zich beiden bereid verklaarden met de huidige leiders samen te werken.

Het directoire maakte 31 december bekend dat geen verkiezingen zullen worden gehouden, voor-

dat de politieke leiders een enkele kandidaat voor het presidentschap hebben aangewezen en voordat zij het eens zijn geworden over een politiek programma. Tien dagen later besliste het directoire dat in ieder geval voor 31 maart verkiezingen moeten plaatsvinden.

Ghana In razzia's die op 15 januari werden gehouden, zijn meer dan duizend vreemdelingen gearresteerd wegens overtreding van de nieuwe vreemdelingenwet, die bepaalde dat vreemdelingen zonder verblijfsvergunning het land op 2 december moesten verlaten. Ter rechtvaardiging van deze maatregel werd aangevoerd, dat volgens de gevangenisstatistieken 90% van alle strafregisters aan vreemdelingen toebehoren, dat vreemdelingen zich schuldig maken aan diamant-smokkel en dat de noodzakelijke economische ontwikkelingsplanning een dergelijke maatregel vereiste (Ghana heeft ongeveer 600 000 geregistreerde werklozen). Op 22 januari werd aan Biafranen de vluchtelingenstatus ontnomen. Voor een verblijfsvergunning zijn nu documenten vereist van de federale autoriteiten in Lagos of van de Nigeriaanse Hoge Commissaris in Accra.

De leider van de oppositie, K.A. Gbedemah, werd door een besluit van het hof van beroep in Accra op 24 november verboden zijn zetel in het parlement in te nemen. Krachtens art. 71 van de nieuwe grondwet werd Gbedemah gediskwalificeerd van het lidmaatschap van het parlement. Daags daarna maakte hij bekend, dat hij werkzaam zou blijven om de oppositie tegen de regering te organiseren. Bij tussentijdse verkiezingen, die op 19 december in zijn distrikt werden gehouden, bleef Gbedemah's oude zetel behouden voor zijn partij, de *National Alliance of Liberals*.

Robert Gardiner heeft zijn benoeming tot secretaris van de presidentiële commissie en de raad van state (zie *Kroniek van Afrika* 1969/4, p. 253) geweigerd. Gardiner, die volgens geruchten in aanmerking zou komen als kandidaat voor het presidentschap, blijft secretaris van de Economische Commissie voor Afrika, ECA, zo werd op 18 november bekend gemaakt.

De minister-president, dr. K. Busia, verklaarde op 7 november op een persconferentie, dat volgens

hem een politiek van non-communicatie tegenover Zuid-Afrika vervangen moest worden, zodat Zuid-afrikaanse blanken in Ghana zouden kunnen komen kijken, dat Afrikanen niet achterlijk zijn. Busia beklemtoonde dat de apartheid filosofisch onverdedigbaar is, kwaadaardig en een gevaar voor de wereldvrede. Later verklaarde de minister van buitenlandse zaken, Victor Owusu, dat Busia's opmerking geen verandering betekende in Ghana's buitenlandse beleid t.o.v. Zuid-Afrika.

De nog van kracht zijnde besluiten van de vroegere militaire regering omvatten een landingsverbod voor alle Zuidafrikaanse vliegtuigen en schepen. Iedere Zuidafrikaanse staatsburger die Ghana bezoeken wil, moet zweren, dat hij het niet eens is met het Zuidafrikaanse rassenbeleid.

Gambia Krachtens de nieuwe ontwerp-grondwet, die in november in Bathurst werd gepubliceerd, wordt de Britse koningin als staatshoofd vervangen door een president, die ook regeringsleider zal zijn. Hij zal op 24 april in functie treden, mits tweederde van de kiezers in het referendum dat van 20 tot 23 april wordt gehouden, de nieuwe grondwet goedkeuren. De eerste president zal diegene zijn, die ten tijde van het referendum minister-president is. Zijn ambtstermijn wordt gekoppeld aan die van het huis van afgevaardigden, zodat gelijktijdige verkiezingen kunnen worden gehouden.

Guinee Begin december diende Guinee bij de Veiligheidsraad een klacht in tegen Portugal, dat ervan werd beschuldigd vanuit Guinee-Bissao, twee Guinese dorpen te hebben gebombardeerd. De Veiligheidsraad nam 22 december met negen stemmen bij zes onthoudingen (waaronder Frankrijk, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten) een resolutie aan, waarin van Portugal wordt geëist de soevereiniteit en territoriale integriteit van Guinee te eerbiedigen. De Raad gebod ook teruggave aan Guinee van een vliegtuig en een boot, met respectievelijk de bemanning en de passagiers, die door de Portugese autoriteiten in Guinee-Bissao worden vastgehouden.

Guinee (Port.) Portugal werd op 12 december door de Veiligheidsraad (de vs en Spanje ont-

hielden zich van stemming) veroordeeld wegens het bombarderen van Senegalese grensdorpen, zoals Samine, door de Portugese artillerie en luchtmacht op 25 november en tussen 5 en 8 december. Volgens een Portugees militair communiqué van 6 januari was Guinee (Port.) drie dagen eerder vanuit Senegal en Guinee door artillerie beschoten. Soortgelijke beschietingen zouden hebben plaatsgevonden op 4, 6, 21 en 24 januari vanuit Guinee en op 22 en 24 januari ook vanuit Senegal. Volgens een bericht van de Mozambikaanse radio van 21 november is nu bewezen, dat Cubaanse officieren meevechten aan de zijde van de PAIGC, zoals bleek uit de gevangenneming van een van hen door een Portugese patrouille. Volgens een zegsman van FLING zijn vier leden onder het mom van besprekingen over een verenigd front op 28 september in de val gelokt door de PAIGC in het Zuid-senegalese dorp Yarang, van waar zij over de grens naar Guinee waren gebracht. Volgens een Portugees legercommuniqué van 7 januari werden in het afgelopen jaar 614 guerrilleros gedood, 259 gewond en 165 gevangengenomen. Ongeveer 50 ton aan militaire uitrusting (voornamelijk afkomstig uit de Sovjet-Unie) was in 1969 in beslag genomen.

Ivoorkust De consultaties met vertegenwoordigers uit verschillende geledingen van de bevolking, die president Houphouët-Boigny in oktober jl. begon, werden in november en de eerste week van december voortgezet. In zijn boodschap van 31 december aan het volk zei de president dat geen van zijn gesprekspartners de grondslagen van het heersende liberale economische bewind heeft aangevallen. Maar, zo vervolgde hij, een dergelijk bewind is alleen te rechtvaardigen in zoverre het landgenoten met een geschikte opleiding in de gelegenheid stelt die platen in te nemen die tot op heden door buitenlanders worden bezet. Uit de consultaties is vast komen te staan dat beroepsopleiding als zaak van de allerhoogste prioriteit moet worden beschouwd, aldus de president.

Op 5 januari kwam een regeringswijziging, – de eerste sinds september 1966 – tot stand. Het aantal departementen werd met vier tot 22 uitgebreid. Een van de nieuwe departementen is dat van beroepsopleiding. Vijf ministers kregen ontslag en er

werden negen nieuwe bewindslieden, die allen tot de jongere generatie behoren, benoemd. De sleutelportefeuilles, zoals binnenlandse zaken, buitenlandse zaken, financiën en economie, landbouw en urbanisatie bleven in dezelfde handen. De minister van binnenlandse zaken, Nanlo Bamba, deelde 28 december mee dat het leger de afgelopen maand een einde had gemaakt aan troebelen in het gewest Aboisso, bij de Ghanese grens. Hij beschuldigde de illegale Sanwi Bevrijdingsbeweging (*Mouvement de Libération du Royaume Sanwi*) ervan in Aboisso leden van het Agni-volk te hebben geronseld en bewapend en hun recruten hemden te hebben verstrekt, waarvan werd beweerd dat deze hen onkwetsbaar voor geweerkogels zouden maken. Verder werd bekend gemaakt dat van de honderden gearresteerde Agni, de meeste nagenoeg onmiddellijk zijn vrijgelaten, uitgezonderd enkele raddraaiers, die terecht zullen moeten staan.

In 1959 waren de Agni, die behoren tot het voormalige koninkrijk Sanwi ook in optand gekomen, nadat Frankrijk geweigerd had het koninkrijk zelfstandigheid te verlenen. Een regering in ballingschap vestigde zich in het buurland, Ghana. De Sanwi-koning werd in 1960 tot 10 jaar gevangenisstraf veroordeeld, maar een jaar later in vrijheid gesteld. Hij voegde zich toen bij de regering in ballingschap. De Ghanese president Ankrah, liet in 1966 de in zijn land verblijvende Agni-leiders arresteren en leverde hen aan Ivoorkust uit. Een van hen, Ehounoud Bile wist naar Kairo te ontkomen.

Op 26 januari werd bekend gemaakt dat aan de Biafraanse leider, generaal Ojukwu, asiel is verleend, onder voorwaarde dat hij zich van politieke activiteit zal onthouden.

Liberië De senaat heeft president Tubman op zijn verzoek op 2 december speciale bevoegdheden verleend om op te treden tegen incidenten, zoals de onlusten, die ontstonden, nadat op 19 november de Amerikaanse bisschop van de Liberiaanse Episcopale Kerk was vermoord. Toen in verband hiermee een Oost-Nigeriaan werd gearresteerd, werd een aantal winkels en huizen toebehorend aan Nigerianen (en sommige Ghanezen) in Monrovia

door een menigte aangevallen en geplunderd. De politie arresteerde een honderdtal demonstranten. Tubman's speciale bevoegdheden (waarom hij verzocht mede in verband met de studentenonrust wegens de verhoging van de collegegelden) worden geregeld door de herinvoering van de *Emergency Powers Act* en de opschorting voor de tijd van één jaar van de *Habeas Corpus Law*, waardoor verdachten aangehouden en gedetineerd kunnen worden zonder de noodzaak van een arrestatiebevel.

Mali Van 10 tot 14 december stonden voor het Staatsveiligheidshof 33 officieren en onderofficieren terecht op beschuldiging van deelneming aan het complot van augustus jl., dat tot doel had ex-president Modibo Kéita weer aan de macht te helpen. Het Hof sprak acht verdachten vrij, veroordeelde de kapiteins, Dibi Sillas Diarra en Alassane Diarra, evenals de sergeant, Boubacar Traoré, tot levenslange dwangarbeid. De overige verdachten ontvingen straffen, variërend van 1 tot 20 jaar gevangenis of dwangarbeid.

In januari, voor het eerst sinds de staatsgreep van 19 november 1968, toen iedere vakbondsactiviteit werd verboden, heeft een vakvereniging, aangesloten bij het nationale vakverbond, de *Union nationale des Travailleurs du Mali*, een congres gehouden.

Tijdens een ontmoeting te Ouargla (Zuid-Algerije) op 30 januari tussen president Traoré en zijn Algerijnse ambtgenoot, Boumediène, werd besloten tot de instelling van een gemengde commissie, belast met de afbakening van de grens tussen de twee landen.

Niger President Diiori Hamani bracht op 15 januari voor het eerst sinds 1963 een wijziging in zijn regering aan. De nieuwe regering bestaat uit dezelfde personen als de vorige; er hebben zich alleen een aantal portefeuillewisselingen voorgedaan.

Omdat een grote groep studenten en scholieren steun betuigde aan stakende studenten in Zinder (Oost-Niger), besloot de regering 26 januari een aantal scholen en colleges te sluiten. De stakende studenten eisen hervorming van het leerprogramma.

Uit de konstatering, dat Ojukwu's vertrek niet de oorzaak maar het gevolg was van de dreigende ineenstorting, kan de konklusie worden getrokken, dat Ojukwu's vertrek evenmin van wezenlijke betekenis is voor een oplossing van Nigerië's problemen. De federale vice-premier en minister van financiën, Chief Obafemi Awolowo verklaarde dienaangaande: '*Do not imagine that with Ojukwu out of the way the cause of our chronic national malady has been removed . . . Ojukwu was not the sole or basic cause of the last crisis, but only a prominent link*' (*Times*, 13-2). Tot nu toe was de officiële houding van de Nigeriaanse regering, dat de oorlog voor herstel van de Nigeriaanse eenheid gevoerd werd tegen Ojukwu en een kleine groep handlangers, die niet de opvattingen van de Oostnigerianen zouden vertolken. (Enahoro's bovengenoemde interpretatie van de algemene amnestie is daar enigszins mee in strijd.)

Anders dan Awolowo noemde Gowon in zijn toespraak naar aanleiding van de overgave de Biafraanse troepen en burgerij de '*victims of Ojukwu's vicious propaganda*' (voor volledige tekst: *Nieuws van Nigeria*, februari 1970). Ook sprak hij over '*the tyranny and deceit of Ojukwu and his gang*', '*Ojukwu's wicked tyranny and falsehood*' en over '*our brothers who had been misled by the ambitions of a single man*' (ook *West-Africa*, nr. 2748 van 13-1-70 schrijft over '*the fanatical pursuit of a vain dream by arrogant men*'). Deze simplificatie is nu door Awolowo aan de kaak gesteld als onjuist. Zijn waarschuwing impliceert, dat slechts de militaire fase van de crisis is beëindigd, maar dat nu niet alleen de problemen van rehabilitatie en integratie van de voormalige Biafranen om een oplossing vragen, maar ook dat de problemen die geleid hebben tot de afscheiding opnieuw zullen moeten worden bestudeerd (zo ook Ralph Uwechue in *Jeune Afrique.*, 27-1-70, p. 41). Met de kapitulatie en de onvoorwaardelijke overgave is het fundamentele probleem niet opgelost, zoals o.a. door Tanzania's president Julius Nyerere was voorspeld, bijvoorbeeld in zijn verklaring voor de OAE-topkonferentie vorig jaar september in Addis Abeba (*Kroniek van Afrika*, 1969/4, p. 312: '*Surrender to an implacable enemy on his own terms, with the only condition being that you should not be killed, cannot lead to any kind of friendship, or even toleration . . . Those who surrender cannot become an integral part of the conqueror's territory because they did not do so of their own free will; they did so as the only alternative to death.*' De *Nationalist* van Tanzania van 14-1 commentarieerde op de nederlaag: '*That they have been defeated on the battlefield does not mean that they were not right.*' Ook Senegal's president, Léopold Senghor, sprak zich in soortgelijke zin uit, dat de militaire situatie geen verandering heeft gebracht in de fundamentele problemen van Nigerië (ARB, vol. 7, nr. 1, p. 1648A). In Ojukwu's verklaring komt dezelfde gedachte voor: '*Yet because our cause is just we believe we have not lost the war, only that the battlefield has changed . . . Biafra cannot be destroyed by mere force of arms*' (ARB, vol. 7 nr. 1, p. 1651B).

Een van de moeilijkheden, die een volledige verzoening in de weg staat, is het feit, dat officieel Nigerië zich nog steeds niet afdoende gedistancieerd heeft van de onlusten, die tussen mei en september 1966 geleid hebben tot de massamoorden op de Oostnigerianen en de vluchtelingenstroom naar Oost-Nigerië. Weliswaar werd door Gowon op 15 januari gerefereerd aan de '*much regretted riots in September*', maar die worden als een gevolg gezien van Ojukwu's '*intransigent defiance of Federal Government authority*' en niet als de oorzaak daarvan. In zijn kolom in de

Nigerian Tribune van 22 januari verklaarde de Nigeriaanse pedagoog, Tai Solarin, dat de veroveraar, in een positie van diktaat ten opzichte van de overwonnenen, niet kan volstaan het verslagen volk als broeders te verwelkomen: *'They come out and smile at us reciprocally. They grin like Cheshire cats and behave perfunctorily and obsequiously. Have we won them back? My answer is a big no'*. Blijft een oprecht gemeende spijtbetuyging en schuldbelijdenis uit, dan, aldus Solarin, *'we will have been white-painting the sepulchre'*. Maar de waarschuwing van Awolowo en Solarin vindt momenteel in Nigerië weinig weerklank, getuige Gowon's verklaring n.a.v. de onvoorwaardelijke overgave: *'We have arrived at the end of a tragic and painful conflict'* en getuige bijvoorbeeld het hoofdredactionele commentaar van de *Nigerian Tribune* n.a.v. Solarin's waarschuwing: *'The wrong way is to dwell on the horrors of the past and suck over. The right way is to put them behind us with optimism and confidence.'*

Betwijfeld kan intussen worden of dit optimisme, hoe begrijpelijk ook in de opluchting over de beëindiging van de militaire strijd, niet te lichtvaardig wordt gesteld. Hoewel de vraag nu niet meer direkt van belang is of de Nigeriaanse federatie al dan niet uiteen mag vallen, betekent de beëindiging van de burgeroorlog niet, dat er nu een antwoord is gevonden voor de problemen, die daartoe hebben geleid. De sociaal-economische, de politieke, de tribale, de religieuze tegenstellingen en regionale rivaliteiten zijn niet opgelost. In de *International Herald Tribune* van 13 januari stelt Stephen D. Klaidman: *'The concept of self-determination along tribal lines has been laid to rest on the battle-field, but certainly only temporarily. Most of the problems, fears and threats . . . have not disappeared. More likely they have deepened'* (in soortgelijke zin commentariëren ook de *Volkscrant* van 12 januari, de *Guardian* van 12 januari, Walter Schwarz in de *Guardian* van diezelfde datum de *NRC* van 12 januari, Paul Lewis in de *Financial Times* van 29 januari. Daarentegen is Philip Decraene in *Le Monde* van 15 februari van mening, dat de oorlog toch positief versterkend heeft gewerkt op de eenheidsgedachte en dat de factoren van tribalisme en regionalisme er door zijn verzwakt).

De moeilijkheden, waarvoor Nigerië zich nu met het formele herstel van de territoriale eenheid gesteld ziet, zullen waarschijnlijk slechts het begin van een oplossing kunnen vinden in een nieuwe grondwet, voorbereid door een representatieve constitutionele conferentie. Daarbij zal het streven erop gericht zijn te voorkomen dat één etnische groep de politieke overheersing van het geheel zal kunnen bereiken – een grondoorzaak van de eerste staatsgreep in januari 1966. Sterke centralisatie zal even onaanvaardbaar blijken – hierin vond de tweede staatsgreep van juli 1966 zijn aanleiding. Een confederale oplossing in de geest van de overeenkomst van Aburi van januari 1967 lijkt de meest gewenste, maar gezien de weigering van Lagos destijds daaraan loyaal uitvoering te geven, is er ook nu vooralsnog weinig hoop, dat een dergelijke oplossing door het huidige bewind zal worden nagestreefd. Gowon verklaarde tenminste dat de huidige multi-statelijke structuur met een minimum van twaalf staten moet worden gehandhaafd. Aan de andere kant is het onwaarschijnlijk dat de opsplitsing van Oost-Nigerië in drie staten door de betrokkenen als een aanvaardbare, blijvende oplossing zal worden beschouwd. Maar wellicht zal onder invloed van de interne spanningen in met name West-Nigerië een oplossing in de richting van Aburi op de duur toch nog mogelijk

worden. (Voor een interessante analyse van de betreffende problemen, zie Stanley Diamond: *Who killed Biafra?* in dit nummer).

De honger na de val van Biafra

Met de overgave van de Biafraanse strijdkrachten, de ineenstorting van de staat Biafra en de desintegratie van het maatschappelijk leven in de oorlogsgebieden, kwam de Nigeriaanse militaire regering voor de opgave te staan de hongersnood te bestrijden en de medische hulp te organiseren. Na het verbod van hulpverlenende instanties, die in het voormalige Biafra actief waren, zoals met name *Joint Church Aid*, werd het werk van de hulpverlening aan de bedreigde gebieden overgenomen door het Nigeriaanse Rode Kruis en de Nigeriaanse Rehabilitatiecommissie, onder supervisie van het ministerie van economische ontwikkeling en reconstructie. Hierbij werd geen gebruik gemaakt van het hulpverleningspersoneel waaronder vele priesters, die in het voormalige Biafra werkzaam waren geweest, Zij werden gevangengenomen en gedeporteerd. Ook werd hulp geweigerd van die regeringen en organisaties, die de ex-Biafranen ooit hielpen. In Gowon's woorden (van 15 januari): *'They are, thus, guilty of the blood of thousands, who perished, because of the prolongation of the futile rebel resistance. They did not act out of love for humanity . . . We shall, therefore, not allow them to divide and estrange us again from one another with their dubious and insulting gifts and their false humanitarianism'* (*Nieuws van Nigeria*, a.w., p. 9, *New Nigerian*, 14 januari). Aanvankelijk werd van verschillende zijde (het internationale militaire waarnemersteam, VN-secretaris-generaal Thant, de Britse Lord Hunt) verklaard, dat enerzijds de omvang van de nood meeviel en anderzijds dat de Nigeriaanse organisaties het werk aankonden. Maar tien dagen na de capitulatie bleek bij het eerste (en tevens laatste) bezoek, dat buitenlandse journalisten aan de bedreigde gebieden mochten maken, dat dit optimisme niet met de werkelijkheid overeenstemde. De nood bleek groot, terwijl de effectiviteit van de hulpverlening tekort schoot (*Figaro*, 2 februari). Ook het internationale waarnemersteam rapporteerde eind januari dat de hulp in de meeste gebieden onvoldoende was (*West Africa*, 21 februari, p. 213). Hoewel een duidelijk inzicht in de omvang van de nood ontbrak, zou, volgens een conservatieve schatting, met de *'creeping starvation'* zonder grootscheepse opvoering van massale hulp voor eind februari een miljoen sterfgevallen te vrezen zijn, aldus Walter Schwarz (in de *Guardian* van 13-1). Volgens dr. K. Western (van het Amerikaanse *Federal Communicable Disease Centre* in Georgia), die in Biafra onderzoek had verricht eind 1969, zou 10 500 ton hulpgoederen per week nodig zijn (*Guardian* van 14-2). Om een derde deel van de bevolking, dat in de grootste nood verkeert, behoorlijk te voeden zou minstens 6 000 ton per week nodig zijn, terwijl bij een ernstig tekort aan voorraden het absolute minimum 3 500 ton per week bedraagt om een miljoen mensen te voeden. Het Nigeriaanse Rode Kruis verklaarde begin februari 1 500 ton verdeeld te hebben onder 1½ miljoen mensen. Ook de commissaris voor rehabilitatie van de Zuidoostelijke staat, Michael Ogon, noemde de toestand in zijn gebied ernstiger dan tijdens de oorlog, als niet onmiddellijke maatregelen worden genomen (AFP, 1653, 20 februari). De grote moeilijkheid bleek niet te zijn, dat er in Nigerië onvoldoende voedselvoorraden zouden zijn – de aanbiedingen van met name Amerikaanse en Britse zijde zouden

eventuele tekorten op kunnen vullen, evenals de nog aanwezige voorraden op Sao Tomé en in Cotonou. De grote moeilijkheid bleek het vervoer naar de bedreigde gebieden, waarvoor onvoldoende transportmiddelen beschikbaar waren of ingezet werden. Behalve dat de wegen en bruggen, die voor de verbindingen met de oorlogsgebieden moesten zorgen door de oorlogshandelingen vernield of zwaar beschadigd waren, was de grote moeilijkheid tevens de organisatie van de distributie van de hulpgoederen onder de vluchtelingen, waarvan onbekende aantallen zich in de bossen verscholen hielden. (*Jeune Afrique*, 3 februari p. 12, 13. Voor de economische moeilijkheden voor de Oost-centrale staat, zie Richard Hall: Starting from scratch in the East-Central State, *African Development*, februari 1970 en *Jeune Afrique* van 3 februari, pp. 18-21). Als een van de redenen voor hun vlucht werd genoemd, de vrees voor het optreden van de Nigeriaanse troepen. Deze vrees, o.a. vertolkt door Paus Paulus, werd van Nigeriaanse en Britse regeringszijde ongegrond genoemd, met name op basis van de rapporten van de internationale waarnemers, die ook tijdens de oorlog nauwelijks aanwijzingen voor wangedrag van de zijde der Nigeriaanse troepen hadden gekonstateerd. Maar uit de verslagen van de buitenlandse journalisten bleek ook hier weer de officiële geruststelling niet in overeenstemming met de feiten. Al was er dan zeker geen sprake van intentionele groepsvervolging, met name de derde marine divisie was disciplinair zodanig uit de hand gelopen, dat plundering en verkrachting niet ongewoon waren. Hoewel sindsdien deze divisie vervangen werd, moet aangenomen worden, dat talloze vluchtelingen hun vrees nog niet hebben overwonnen. Zekerheid daaromtrent kon ten tijde van dit schrijven niet worden verkregen, aangezien de betrokken gebieden niet toegankelijk meer waren voor journalisten (voor zover bekend, werd alleen Bridget Bloom van de *Financial Times* en van *West Africa* nog toegelaten), terwijl ook de toegang tot Nigerië zelf aan vele buitenlandse journalisten werd ontzegd. (Voor een berekening van de aantallen vluchtelingen zie: Roger Moody, The missing millions, *Peace News*, nr. 1752 van 23 januari 1970.) De Nigeriaanse houding ten aanzien van de noodtoestand werd bepaald door de opvatting, dat Nigerië deze binnenlandse aangelegenheid zelf kan oplossen en dat van landen, die ooit Biafra steunden (of ook maar gedeeltelijk hun steun aan Nigerië onthielden, zoals Nederland, dat de wapenleveranties had verboden) geen hulp kon worden aangenomen. Bovendien weigerde de Nigeriaanse regering ondanks aandrang van verschillende zijde het vliegveld Ulli te gebruiken voor de hulpverlening. Ondanks diplomatieke pressie volhardden de Nigeriaanse autoriteiten in deze houding. In verschillende commentaren werd begrip getoond voor deze voornamelijk psychologisch verklaarbaar geachte tegenzin van de Nigeriaanse autoriteiten enerzijds toe te moeten geven, dat de omvang van de nood groter was dan de Nigeriaanse organisaties zouden kunnen bestrijden en anderzijds toe te moeten staan, dat grootscheepse internationale bemoeienis met dit probleem tot schade van Nigerië's aanzien in de wereld zou leiden. Desondanks waren de commentaren ook van mening, dat Lagos door beperking van de hulp een 'vreselijke verantwoordelijkheid' op zich laadt (NRC van 15-1). Het *Algemene Handelsblad* van 17-1 concludeerde zelfs: 'De hulp die de wereld aan de Ibo's van Nigeria mag geven begint steeds minder op hulp en steeds meer op berusting in massamoord te lijken. Een massamoord, die zo goed is gecamoufleerd, dat wij pas na lange tijd en wellicht nooit de omvang ervan zullen vernemen,

als wij de optimistische berichten uit Londen en uit Lagos blijven geloven.' In die situatie was ten tijde van dit schrijven, eind februari, geen wezenlijke verandering gekomen. **klr**

Senegal Tussen 25 november en 8 december werd tot drie maal toe Senegalese dorpen vanuit Guinee-Bissao door Portugese artillerie gebombardeerd. Op 10 december betrokken 1 200 Senegalese militairen stellingen in het grensgebied. Het aanwezige Franse leger (ongeveer 1000 man sterk) verschaftte op Senegals verzoek logistieke hulp op basis van de Frans-Senegalese defensieakkoorden. In Parijs, waar hij 10 december voor een achtdaags bezoek aankwam, zei president Senghor dat hij nooit een beroep op daadwerkelijke hulp van de Franse troepen zou doen. Hij verklaarde verder dat Senegal niet van plan is een aanval op Portugees-Guinee te doen.

Op een desbetreffende klacht van Senegal werd Portugal 12 december door de Veiligheidsraad krachtig veroordeeld (alleen de Verenigde Staten en Spanje onthielden zich van stemming).

Op het zevende congres van de enige legale partij, de *Union Progressiste Sénégalaise* (UPS), dat eind december werd gehouden, deelde president Senghor mee, dat hij de secretaris-generaal der VN, Thant, die 2 januari in Dakar werd verwacht, zou verzoeken VN-waarnemers aan de grens met Portugees-Guinee te stationeren. Het congres keurde Senghors vredesplan voor Portugees-Guinee goed. Dit plan behelst het volgende: de Guinese vrijheidsstrijders en Portugal sluiten een wapenstilstand, hierna verleent Portugal interne autonomie aan Guinee en beginnen beide partijen onderhandelingen die moeten leiden naar een volledige zelfstandigheid van Guinee binnen een Luso-Afrikaanse gemeenschap. ('Luso' heeft betrekking op Portugal en op Portugeessprekende landen in Afrika en Latijns-Amerika).

Het parlement aanvaardde 9 december een voorstel tot grondwetswijziging, waarbij o.a. de functie van premier weer in het Senegalese staatsbestel wordt ingevoerd (zie: *Kroniek van Afrika* 1969/4, p. 261). Ook het UPS-congres ging akkoord met het voorstel. Het zal 22 februari aan een referendum worden onderworpen.

Het UPS-congres keurde de binnen- en buiten-

landse politiek van de regering goed, het herkoos president Senghor tot algemeen secretaris van de partij en het besloot de in juni jl. opgerichte vakcentrale, de *Confédération nationale des Travailleurs du Sénégal*, (zie: *Kroniek van Afrika* 1969/3, p. 185) in de partij te integreren.

In november werd in een Russisch dagblad en in een Russisch radio-commentaar kritiek op Senghors politiek uitgeoefend. Speciaal de ideologie van de Négritude moest het ontgelden. In een nota aan de Sovjet-Unie protesteerde de Senegalese regering tegen deze kritiek.

Op 29 december werd bekend gemaakt dat Senegal en Noord-Vietnam ambassadeurs zullen uitwisselen, dit ondanks het feit dat Senegal diplomatieke betrekkingen met Zuid-Vietnam blijft onderhouden.

Sierra Leone De regering van minister-president Siaka Stevens, kondigde in januari aan te streven naar een regeringsaandeel van 51% in de mijnmaatschappijen (met name diamant, ijzererts, en bauxiet). Ook wil de regering een grotere zeggenschap in het dagelijks beheer. Besprekingen daartoe beginnen op 2 februari met de Britse *Sierra Leone Selection Trust* en *Sierra Leone Development Company*, de Amerikaanse *Sherbro Minerals* en de Zwitserse *Sierra Leone Ore and Metal Company*. De regering heeft besloten een vijftiental gebouwen ter waarde van meer dan een miljoen gulden toebehorend aan de vroegere minister-president Sir Albert Margai en aan sommige van zijn kabinetsministers, te confiskeren.

Een man werd gedood en een gewond, toen op 24 januari schoten werden afgevuurd op het hoofdkwartier van de *Sierra Leone People's Party*, die de oppositie vormt. Volgens onbevestigde berichten werd minister-president Stevens aangevallen door jongeren die het lichaam van het doodgeschoten partijlid door de straten droegen en de schietpartij het werk van regeringsagenten noemden.

Togo Het constituerende congres van de enige

partij, de *Mouvement du regroupement national*, waarvan – zij het onder een iets andere benaming – president Eyadema in zijn rede van augustus jl. de oprichting had aangekondigd (zie: *Kroniek van Afrika* 1969/4, p. 262), vond van 28 tot 30 november in Lomee plaats. Het congres koos Eyadema tot partijvoorzitter.

De ministerraad aanvaardde 21 november de begroting over 1970, die een omvang heeft van 7 980 mln. frank CFA, dat is 22% hoger dan in 1969. De begroting is in evenwicht.

Op 13 januari, ter gelegenheid van de derde herdenkingsdag van Eyadema's staatsgreep, werd een aantal politieke gevangenen vrijgelaten en werd het minimumloon met 20% verhoogd.

Tengevolge van de Ghanese maatregel, waarbij vreemdelingen zonder arbeidsvergunning het land

midden-afrika

Centraalafrikaanse Republiek Ter gelegenheid van Kameroens tienjarige onafhankelijkheid is het tussen de Centraalafrikaanse Republiek, Congo-Kinshasa en Tsjaad tot een verzoening gekomen over een jarenlang conflict naar aanleiding van regionale groeperingen in Midden-Afrika. Het gevolg hiervan is dat de rivaliserende Centraalafrikaanse economische- en douane-unie, (UDEAC) en de Unie van Centraalafrikaanse staten (UEAC) nu samen kunnen overleggen om hun geschillen in een grotere groepering op te lossen. (Tot UDEAC behoren de Centraalafrikaanse Republiek, Congo-Brazzaville, Gaboen, en Kameroen.) Tot april 1968 hadden ook Tsjaad en Congo-Kinshasa deel uitgemaakt van deze groepering. Toen echter hadden Tsjaad en Congo-Kinshasa hun lidmaatschap opgezegd om UEAC te vormen. De Centraalafrikaanse Republiek had daaraan in het begin meegedaan, maar de nieuwe groepering later verlaten om zich weer bij UDEAC (die sterk onder Franse invloed staat) te voegen. Op 17 januari aanvaardde president Joseph Mobutu van Congo-Kinshasa een voorstel van president Jean Bedel Bokassa (Centraalafrikaanse Republiek) dat een ontmoeting inhield tussen Mobutu en president Marien Ngouabi op 22 januari. De staatshoofden van beide Congo's zouden elkaar treffen aan boord

worden uitgezet, kwamen vanaf 2 december meer dan 14 000 Togolezen, Nigerijnen en Nigerianen Togo binnen. Voor de niet-Togolezen verzorgden de Togolese autoriteiten het transport naar de grens met Dahomey.

De voorzitter van de Ghanese presidentiële commissie, generaal Afrifa, de leider van de Nigeriaanse regering, generaal Gowon en generaal Eyadema, kwamen 8 november te Lomee bijeen. In een communiqué werd meegedeeld dat er is gesproken over algemene politieke problemen, speciaal die met betrekking tot Afrika, over middelen de bestaande vriendschapsbanden tussen de drie broederlanden te versterken en over het bevorderen van een nauwere onderlinge economische samenwerking.

van een schip dat voor anker zou liggen in het midden van de Congo-rivier, die de twee landen scheidt. Het optimisme overeen op handen zijnde verzoening tussen de presidenten kreeg echter een knak toen Brazzaville's Ngouabi mededeelde, om gezondheidsredenen van de ontmoeting te moeten afzien. Behalve president Bokassa, de initiator van de verzoeningspoging, had ook president Albert Bongo van Gaboen zich in dit opzicht moeite gegeven. Op 23 januari heeft radio Kinshasa een bericht, als zou het verkeer tussen Kinshasa en Brazzaville onmiddellijk worden hervat, tegengesproken. 'Er is nooit besloten de grenzen te openen vóór de ontmoeting tussen de twee presidenten' aldus de officiële woordvoerder. 'Als die ontmoeting niet doorgaat, ligt de fout bij de president van de Congolese volksrepubliek, (= Congo-Brazzaville).' Inmiddels zijn de diplomatieke betrekkingen tussen de Centraalafrikaanse Republiek en Congo-Kinshasa, met ingang van 21 januari hersteld.

Congo-Brazzaville De regering van Congo-Brazzaville heeft op 8 november bekendgemaakt dat een poging tot een staatsgreep kon worden vrijdeld waarbij veertig arrestaties waren verricht en vuurwapens in beslag genomen. De premier, majoor Raoul, heeft meegedeeld, dat het hier om een

contra-revolutionaire groepering ging. De *Conseil National Révolutionnaire* (CNR) heeft een speciale rechtbank doen vormen voor de berechting van deze 'bedreiging van de revolutie'. Bovendien zijn 'brigades van waakzaamheid' in het leven geroepen. Elk dezer brigades staat onder leiding van twee soldaten die 'zowel overtuigd zijn van de revolutionaire zaak als geoefend in de wapenhandel'. Zowel de premier als president Ngouabi wilden zich niet uitlaten over de achtergronden van de troebelen in het land. Enige dagen later verklaarde de regering dat buitenlandse mogendheden bij deze samenzwering waren betrokken. De wapens zouden van Congo-Kinshasa uit het land zijn binnengekomen. Op 13 november werden Bernard Kolela, partijsecretaris tijdens het regime van abbé Youlou en Batsimba, een landbouwdeskundige, genoemd als de instigators tot de staatsgreep. (Kolela is tijdens het bewind van president Massemba-Debat, in 1965 al eens in absentia ter dood veroordeeld.) Beide beschuldigten waren leden van het volk der Balali en aanhangers van Youlou geweest. Een militaire rechtbank heeft Kolela en drie anderen ter dood veroordeeld. In een radio-uitzending werden zij ervan beschuldigd in verbinding te hebben gestaan met de Amerikaanse CIA en een 'naburig land'. Op 19 november zei majoor Ngouabi in een speciale radiouitzending dat de staatsgreep van 7 november nog enkele aspecten had die niet waren onthuld. Een van de doelen van de samenzweerders zou n.l. zijn geweest, de berechting van de voormalige president Massemba-Debat, die was beschuldigd van moord tijdens zijn regeringsperiode, te verhinderen. Enkele dagen later werd oud-president Massemba-Debat echter tijdens een in-camera-rechtszitting van het revolutionaire gerechtshof van deze beschuldiging vrijgesproken. Tijdens de laatste dagen van november is de spanning tussen Congo-Kinshasa en Congo-Brazzaville aanzienlijk toegenomen. President Mobutu van Congo-Kinshasa zei tijdens een rede om de vierde verjaardag van de 'tweede Republiek' (= Congo-Kinshasa) te herdenken, dat hij genoeg begon te krijgen van beschuldigingen van samenzwering die in Brazzaville aan zijn adres waren gericht. In Brazzaville zei de commandant van het Nationale

volksleger, majoor Joachim Yhombi, dat verkeer op de rivier tussen beide Congo's was verboden. Van beide kanten werd vertrouwen in de kracht van het eigen leger uitgesproken. Zo zei president Mobutu: 'Als ik zou besluiten, mijn rode baret op te zetten zou binnen twee uur het grootste deel van hun land (= Congo-Brazzaville) zijn bezet.' In het kamp van Congo-Brazzaville zei majoor Yhombi: 'We zijn gereed zo nodig oorlog te voeren. We zijn ervan overtuigd dat we zelfs zonder uitrusting, zonder vliegtuigen en napalm, zouden winnen, daar we sterker zijn.'

Op 6 januari heeft president Marien Ngouabi aangekondigd dat zijn land, Congo-Brazzaville, zijn naam had veranderd in 'Volksrepubliek Congo'. De internationale wordt het nationale volkslied. De vlag, die uit een groene een gele en een rode baan bestond is vervangen door een rode vlag, met groene palmen, een gele ster en het hamer-en-sikkel-embleem in het midden. President Ngouabi is tevens tot voorzitter gekozen van de op marxistisch-leninistische grondslag opgebouwde nieuwe 'Congoese arbeiderspartij'. Speciale liederen zijn door de radio uitgezonden, onder de naam 'CFCO-blues'. Hierin wordt de dood bezongen van Afrikaanse arbeiders tijdens de bouw van de CFCO-spoorlijn, die Brazzaville met de zee verbindt. Deze spoorweg is kortgeleden genationaliseerd. President Ngouabi heeft de Chinese partijvoorzitter, Mao Tse Toeng, zijn waardering overgebracht voor de 'wapenbroederschap' die het Congoese en het Chinese volk verbindt. Een Oostduitse delegatie heeft in de eerste dagen van 1970 een bezoek gebracht aan Congo-Brazzaville waarna is besloten, diplomatieke betrekkingen op het niveau van legaties te openen. In Bonn, dat relaties op ambassadeurs-niveau met Congo-Brazzaville onderhoudt, beraadt men zich over de consequenties van deze stap. Voordat Willy Brandt rijkskanselier werd, reageerde de Bondsrepubliek onveranderlijk met het afbreken van diplomatieke relaties met een land dat diplomatieke banden met Oost-Duitsland aanknoopte. Of de Hallsteindoctrine zal worden gehandhaafd staat nog niet vast. Berichten dat stakingen in de toekomst illegaal zijn in de nieuwe Volksrepubliek Congo zijn in die zin tegengesproken, dat het besluit om te

staken een kwestie wordt van partij-discipline.

Congo-Kinshasa In december 1970 zullen parlementsverkiezingen worden gehouden, aldus een bekendmaking van de minister van buitenlandse zaken, Cyrille Adoula, begin november. Aan die verkiezingen zal slechts worden deelgenomen door kandidaten die worden voorgedragen door de MRP. Adoula ontkende, dat zijn regering betrokken was bij de mislukte staatsgreep in Brazzaville, die op 8 november bekend werd gemaakt. Tijdens de vierde verjaardag van zijn machtsovername zei president Mobutu op 23 november, dat het slechts twee uur zou kosten om Congo-Brazzaville tot zwijgen te brengen (voor de toegenomen spanning tussen beide landen, zie hierboven onder Congo-Brazzaville). Het politieke bureau van de MRP is met vier ministers uitgebreid tot 39 leden. De nieuw benoemden (w.o. Adoula) waren vroeger ook al lid, maar waren in 1967 om onbekende redenen uitgesloten.

President Mobutu bracht van 3 tot 6 november een officieel bezoek aan België. Dit was het eerste staatsbezoek van een Congolees staatshoofd aan België sinds de onafhankelijkheid. Tussen Rwanda, Boeroendi en Congo-Kinshasa is besloten tot een economische gemeenschap. Op de topconferentie, die op 18 en 19 december in Gisenyi (Rwanda) gehouden werd, werd besloten tot economische, technische en culturele samenwerking. Van 26 tot 28 januari bezocht Mobutu Nigerië. Bij zijn vertrek naar de OCAM-conferentie in Jaoendee beloofde hij te zullen bemiddelen tussen Nigerië en de vier Afrikaanse staten, die Biafra hebben erkend. Ter gelegenheid van Mobutu's 39ste verjaardag op 14 oktober werd amnestie verleend aan alle studenten, die naar aanleiding van de onlusten op 4 juni waren veroordeeld. (Dit bericht uit de vorige verslagperiode is per abuis niet afgedrukt in het vorige nummer van de *Kroniek van Afrika*).

Gaboen President Albert Bernard Bongo heeft op 3 december zijn kabinet voor de tweede keer in 4 dagen veranderd, waarbij hij portefeuilles aan zich zelf heeft getrokken. President Bongo is nu behalve premier ook minister van defensie, voorlichting, minister van binnenlandse zaken en plan-

ning. Alle interne verschuivingen hebben slechts geleid tot het uittreden van Joseph Etougue uit de regering. Deze is ambassadeur in Madrid geworden.

Ter gelegenheid van zijn 34ste verjaardag heeft president Bongo amnestie afgekondigd voor de politieke gedetineerden die beschuldigd zijn van samenzweringen tegen de staat. Zo zal George Akame Emame, die tot levenslange dwangarbeid was veroordeeld, na 15 jaar weer op vrije voeten komen.

Tsjaad Pers en radio van Tsjaad hebben een campagne gevoerd in de vorm van radiouitzendingen en persartikelen ter voorlichting van de Franse publieke opinie. In Frankrijk was in november toenemende kritiek te beluisteren op de Franse militaire interventie in Tsjaad. In deze regeringsverklaringen worden de huidige moeilijkheden grotendeels toegeschreven aan de 'instellingen van bestuur die een erfenis vormen van het koloniale verleden en die een 'bastaardvorm van administratieve bovenbouw' vormen die noch is ingesteld op de traditionele sultanaten noch op de hoofdschappen van later tijd en die toch ook niet zijn gevormd naar het model van de administratieve organisatie van Frankrijk. Desondanks ziet de regering dat 'Tsjaad mogelijk is en dat de argumenten van de Franse journalisten, die het een kunstmatig land noemen, een mozaiek van rassen en een arm land, weinig waarde hebben, daar immers geen Afrikaans land geheel natuurlijke grenzen bezit, daar tribaal particularisme overal nog in mindere of in sterkere mate bestaat en daar Tsjaad behoorlijke bronnen van bestaan heeft in de verbouw van katoen en in de veefokkerij.' Van regeringszijde wordt de campagne voornamelijk toegespitst op de vraag of de troebelen van de laatste maanden banditisme moeten worden genoemd of rebellie. De regering houdt vol dat het ondernemen van overvallen en het plunderen een deel zijn van de levensstijl van de nomaden der Sahel. Er wordt een lijst gegeven van de daden van banditisme die sedert 1966 zijn bedreven. De eerste incidenten, die van 1965, worden evenmin gezien als uitingen van een rebellerende beweging daar de oorzaken hiervoor, volgens Tsjaads

regering, lagen 'in misstanden bij de invordering van belastingen, waaronder de belasting op vee'. 'De zogenaamde oppositie', zo gaat de regeringsverklaring voort, 'heeft geen ander programma dan holle leuzen met een negatieve strekking en houdt zich staande door het exploiteren van de traditionele neiging tot banditisme. Ze staat onder leiding van bannelingen die anarchie onafhankelijkheid noemen en die weigeren toe te geven dat Tsjaad een modern, georganiseerd land is geworden.' Over de aanwezigheid van Franse strijdkrachten op het grondgebied van Tsjaad schrijft de regering: 'ten tijde van de onafhankelijkheid had Tsjaad niet meer dan het begin van een leger. Een jaar daarvoor kon Frankrijk tienmaal zo veel aan het handhaven van zijn strijdkrachten in Tsjaad uitgeven als de regering van Tsjaad na de onafhankelijkheid voor dezelfde taak ter beschikking stonden. De clause, dat Frankrijk in geval van nood militair zou bijspringen was dan ook noodzakelijk. Het feit dat de rebellen van het buitenland uit gesteund worden, rechtvaardigt deze interventie.' In de visie van president Tombalbaye's regering wordt de theorie afgewezen dat er een 'objectieve revolutionaire situatie' in Tsjaad zou bestaan. Het gaat hier niet om een opstand tegen het regime, maar om 'plaatselijk verzet tegen bepaalde misbruiken'. De regering verdedigt het standpunt dat Tsjaad wordt geconfronteerd met een bedreiging van buitenaf. 'Er wordt een poging gedaan, delen van Zwart-Afrika te annexeren.' Over het verloop van de militaire operaties heeft de regering na oktober geen mededelingen meer gedaan. De interne situatie in het land staat onder strikte censuur. Het Franse dagblad *Le Monde* schrijft, dat de regering niet langer probeert de rebellen in de noordelijke woestijngebieden van Borku, Ennedi en Tibesti te bestrijden, waar het verzet endemisch is, maar zich concentreert op operaties in de zuidelijker districten van Ouaddai, Salamat en Guerra, gebieden die iets dichter bevolkt zijn met een sedentaire populatie. Tegenover het regeringsstandpunt staan vlugschriften van de Tsjaadse studenten in Frankrijk, (AETF) die 'de interventie van het Franse leger

veroordeelen'. Hoewel tegenstanders van de huidige regering hebben zij evenzeer geweigerd hun steun te geven aan FROLINA, dat zij verwijten 'politiek te verwarren met religie'. In Afrika groeit het verzet tegen de Franse aktie. Het Marokkaanse blad *Al Alam* heeft Tsjaad betiteld als 'het Vietnam van Frankrijk'. In Algerije, waar het permanente hoofdkwartier van de rebellerende Tsjaadse FROLINA is gevestigd, schreef de pers over 'legionairen die er een genoeg in vinden, op Afrikanen te schieten'. Tot voor kort heeft het FROLINA ook in Tripoli diplomatieke en militaire steun gekregen, (of deze steun zal worden voortgezet valt te bezien, daar Parijs als voorwaarde voor de levering van *Mirages* aan Libië heeft gestipuleerd dat Libië zich van interventie in Tsjaad moet onthouden). Het vreemdelingenlegioen dat sedert de strijd in Algerije van 15 000 man tot de helft is teruggebracht en nu uit 20% Fransen, 25% Duitsers en verder uit Italianen, Spanjaarden, Joegoslaven en anderen bestaat, is sinds 1961 niet in aktie geweest.

Begin januari is de Franse staatssecretaris voor buitenlandse zaken belast met internationale samenwerking, Yvon Bourges, in Fort Lamy aangekomen om de samenwerking tussen Frankrijk en Tsjaad met president Francois Tombalbaye te bespreken. Op 21 januari terug in Parijs, verklaarde hij de indruk te hebben gekregen dat de situatie in Tsjaad zich in gunstige zin ontwikkelt. Op een persconferentie in Fort Lamy had Bourges al aangekondigd dat de Franse troepen, zodra de rust weergekeerd is, geleidelijk zullen worden teruggetrokken. De Franse missie voor administratieve hervorming echter houdt zich uitsluitend met civiele en technische hulpverlening bezig. Zij zal voorlopig in Tsjaad blijven. Dit werd op een uitzending voor de Franse televisie op 10 januari door de commandant van het expeditieleger van 2500 man, generaal Cortedellas, bevestigd. In hetzelfde programma kwam ook een leider van de rebellen aan het woord, commandant Ali, die zei: 'wij zijn allemaal Moslems en we willen Tombalbaye en al de katholieken hun keel afsnijden.'

oostelijk afrika

Afar- en Issaland Op de avond van 24 januari zijn twee handgranaten op het terrasje van een druk beklant eethuis geworpen. Eén daarvan ontplofte midden tussen de gasten. Achttien Europeanen werden gewond, van wie vier ernstig. Terwijl het restaurant werd aangevallen, werden strooibiljetten, waarin tot geweld werd opgeroepen, in Djiboeti's volkrijke Afrikaanse wijk verspreid. Zij waren ondertekend door het '*Somali Coast Liberation Front*' dat zijn zetel in het nabijgelegen Somalië heeft. De consul van Somalië heeft, wat hij noemde, de 'laffe en laaghartige bomaanslag' veroordeeld. Hij verklaarde dat zijn regering geschokt was door het letsel dat aan onschuldige mensen was toegebracht en dat zij niets met deze bomaanslag te maken had.

Boeroendi President Micombero heeft op 12 december een kabinetswijziging tot stand gebracht. De ministeries van buitenlandse zaken, verkeer, informatie, economie en sociale zaken werden nieuw bezet.

De krijgsraad van Boeroendi heeft op 18 december 23 doodvonnissen uitgesproken, waaronder negentien tegen soldaten. De veroordeelden waren ervan beschuldigd, een staatsgreep te hebben voorbereid. Op 22 december is het vonnis ten uitvoer gelegd. In Brussel heeft het ministerie van buitenlandse zaken meegedeeld dat de executies zijn voltrokken ondanks een beroep van de Belgische regering, clementie te willen betrachten. Dit beroep, zo werd meegedeeld, werd uitsluitend op humanitaire gronden gedaan.

Ethiopië Het *Eritrean Liberation Front* (ELF) heeft in de franstalige Marokkaanse krant *L'Opinion* in een artikel de mening geuit dat na een gewapende strijd van zeven jaar tweederde van Ethiopië door revolutionaire strijdkrachten is bevrijd. De twee vooraanstaande leden van het ELF die verantwoordelijk zijn voor dit artikel, Hamed Mohammed Adam en Ibrahim Amar, zeiden dat Eritrea kortweg was geannexeerd door Ethiopië, een kolonialistische staat, die de steun van de grote mogendheden geniet na een resolutie van 2 decem-

ber 1950 van de Verenigde Naties. Deze annexatie, aldus dit artikel, was uitgevoerd tegen de wensen van het Eritrese volk, dat autonomie wilde. De rebellie begon op 1 september 1961, toen Ethiopië het gebied militair bezette. De twee woordvoerders van het ELF zeiden dat de oorlog werd gevoerd op grond van een reële schatting van Eritrea's 'strategische mogelijkheden'. Ethiopische troepen zouden zich al uit de bergen naar de steden hebben teruggetrokken, waar ze een toevlucht hebben gezocht in forten die zijn gebouwd en uitgerust door de Amerikanen. Zij verklaarden dat het aantal guerilleros veel groter was dan de 40 000 die in de pers van Addis Abeba werden genoemd. De gevechtseenheden opereren onder één opperbevel. De Ethiopische ambassade in Rabat noemde de inhoud van dit artikel 'pure fictie zonder enige grond'. De ambassade verklaarde dat Eritrea na het einde van de tweede wereldoorlog 'op grond van een referendum naar het moederland was teruggekeerd'. In deze verklaring werden de Eritrese separatisten bestempeld als een 'volkomen geïsoleerde groep'.

Tijdens een reguliere vlucht van *Ethiopian Airlines* tussen Madrid en Addis Abeba, werd een poging om het vliegtuig te kapen door twee leden van de veiligheidsdienst der maatschappij verijdeld. De twee kapers vonden daarbij de dood. In Athene, waar het toestel kort daarop landde, heeft de politie een onderzoek ingesteld en daarop vergunning verleend, de reis te vervolgen, met de ongedeerde passagiers, de bewapende wachters en de lijken van de kapers aan boord. Het *Eritrean Liberation Front* heeft op 13 december bekend gemaakt dat 'de twee martelaren die het toestel wilden kapen, het wilden gebruiken om vlugschriften te verbreiden, die door het front waren opgesteld'. Deze vlugschriften handelden over 'de Ethiopische terreur tegen het Eritrese volk en de massamoorden die door de Ethiopische autoriteiten op de Eritrese burgers werden gepleegd'.

De Verenigde Staten hebben op 20 januari bekend gemaakt dat het merendeel van de onderwijskrachten die als leden van het *Peace Corps* in Ethiopië werken, zal worden teruggetrokken. De

directeur van het *Peace Corps*, Joseph Blatchford, onthulde dat 20 vrijwilligers het land al hebben verlaten en dat 230 anderen voor juli zullen vertrekken. Daarna zullen nog slechts 86 vrijwilligers in Ethiopië blijven, waarvan 51 onderwijzers. Directeur Blatchford vertelde dat verschillende onderwijzers van het *Peace Corps* door Ethiopische studenten waren mishandeld. De Haile Selassie-universiteit is op 26 januari heropend na een sluiting van drie weken als gevolg van gevechten tussen studenten en politie. De curatoren hebben nieuwe reglementen voorgesteld. Deze omvatten: een verbod van de studentenvereniging en van alle studenten-bladen, hangende de uitvaardiging van nieuwe reglementen voor deze bladen. De studenten die verantwoordelijk zijn voor recente incidenten zullen worden geschorst of wel verwijderd van de universiteit. Regeringsfunctionarissen en bestuurders van de universiteit zullen in een gezamenlijk lichaam beraden, welke maatregelen te nemen bij eventuele nieuwe onlusten.

Deze maatregelen zijn een gevolg van hernieuwde ernstige moeilijkheden tussen studenten van de Haile Selassie-universiteit en de politie gedurende de laatste dagen van 1969 en de eerste van 1970. De dood van een der studentenleiders, Tilahun Gizaw, vormde het begin van deze incidenten. Hoogleraren van de universiteit hebben een resolutie opgesteld waarin zij in gematigde termen protesteren tegen het gedrag van de politie en de regering verzoeken om maatregelen tegen de leden van de politie die de dood van studenten op hun geweten hebben. Volgens officiële cijfers zijn drie studenten gedood en vijf anderen gewond tijdens de onlusten in deze dagen.

Kenia De verkiezingen van *Kenia African National Union* – kandidaten voor de Nationale Vergadering, die uit 158 leden bestaat, zijn op 6 december gehouden. Vijf ministers, 13 onderministers en meer dan 60 parlementsleden hebben hun zetel verloren. Meer dan 100 leden van de Nationale Vergadering zitten daar voor het eerst. De voormalige vice-voorzitter van de ontbonden oppositiepartij KPU, Bildat Kaggia, die op het laatste ogenblik de KPU heeft verlaten om zich weer bij KANU te voegen, kreeg niet voldoende

stemmen om zijn zetel te behouden. Hij zal even als alle anderen die niet herkozen zijn ook niet door president Kenyatta in de kamer worden benoemd. De president heeft namelijk aangekondigd zich aan het oordeel van het volk te conformeren: allen die in de verkiezingen worden verslagen, hebben geen kans meer in de volksvertegenwoordiging te worden opgenomen. Een ander voormalig lid van de KPU, mevrouw Grace Onyango, die wel voldoende stemmen op zich had verenigd nadat ze zich bij KANU had aangesloten, komt als eerste vrouwelijke parlements lid in de politiek. Gemiddeld heeft niet meer dan 47% van het electoraat zijn stem uitgebracht. De opkomst varieerde tussen 78% in Niandama en 15% in Turkana. Op 12 december heeft president Kenyatta in een bijeenkomst gezegd dat het volk van Kenia sinds zijn onafhankelijkheid veel hindernissen had genomen. De grootste daarvan noemde hij 'de valse en boosaardige bedreigingen die uit tribalisme kunnen voortkomen'. President Kenyatta wees erop dat het volk van Kenia in 5 jaar zeer veel heeft bereikt zonder de burgerlijke vrijheden aan te tasten. De *bill of rights* is blijven bestaan en de pers is vrij gebleven'. Wij hebben de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht hoog gehouden. Er zijn geen wetten aangenomen die van Kenia een eenpartijstaat maken.' Hij kondigde aan dat geen van deze vrijheden in de toekomst zal worden beperkt.

De opvolger van minister Mboya, minister van economische ontwikkeling en planning, Onyonka, heeft op 8 januari bekend gemaakt dat Kenia voorlopig niet overweegt de Sowjet-Unie verdere economische hulp te vragen.

Opnieuw heeft de regering van Kenia 400 Aziatische handelaren aangezegd, dat zij hun zaken binnen 6 maanden moeten opgeven. Deze aanzeggingen zijn gedaan uit hoofde van de *Trade Licencing Act*, die ten doel heeft het Afrikaanse aandeel in Kenia's handel te vergroten. In het afgelopen jaar hebben 730 Aziatische handelaren hun vergunningen zien intrekken.

Volgens de *Kenya Gazette* van 7 november zijn 19 vooraanstaande leden van de verboden *Kenya Peoples Union* (KPU), onder wie Oginga Odinga, begin november gearresteerd. Vice-president Arap

Moi heeft in het parlement meegedeeld dat Odinga en diens plaatsvervanger, Nthula, in verzekerde bewaring zouden blijven tot ze niet langer gevaarlijk worden geacht voor de veiligheid van Kenia.

Een woordvoerder van de regering heeft op 24 november bekend gemaakt dat Nahashon Issac Njenga Njoroge, ter dood veroordeeld wegens de moord op minister Mboya, is opgehangen. De woordvoerder zei dat normalerwijze de uitvoering van vonnissen in overeenstemming met de wet niet werd afgekondigd.

De namen van de leden der nieuwe regering zijn op 22 december door radio Nairobi bekend gemaakt. Drie nieuwe ministers zijn in het kabinet op-

genomen. Vijf leden van de oude regering houden hun portefeuilles: vice-president Daniel Arap Moi van binnenlandse zaken, Paul Ngei van huisvesting, Ngala Mwendwa van arbeid, Bruce MacKenzie van landbouw en Jackson Againe van *lands en settlement*. De drie nieuwe ministers zijn: Taita Arap Towet (Kalenjin) van onderwijs, Dr. Zacharia Onyonka (Kissi) van economische ontwikkeling en planning en Masinde Mulino (Abaluhya) van coöperaties en sociale zaken. Het kabinet bestaat nu uit 6 Kikuyu, 2 Luo, 2 Abaluhya, 3 Akamba, 2 Kissi, 2 Kalenjin en 2 inwoners van de kustprovincies. Minister Bruce MacKenzie van landbouw is geen Afrikaan van geboorte.

De schaduw van Nairobi

Toen Sir Patrick Renison, gouverneur van Kenia in de dagen van de Mau Mau, Jomo Kenyatta brandmerkte als 'een leider naar duisternis en dood' deed hij daarmee een klassieke historische uitspraak die, juist doordat ze er zo naast was, niet licht zal worden vergeten. De man die op 29 januari in de tropische hitte aan het hoofd van zijn 21 man sterke kabinet in een grote ceremonie in Nairobi's Uhuru Park voor zijn tweede ambtsperiode werd bevestigd, mocht er wezen, ondanks zijn 76, 78 of 80 jaren, niemand kan zeggen hoeveel het er precies zijn. Toen president Jomo Kenyatta zei dat zijn volk in 5 jaar meer had gedaan dan valse profeten in 50 jaar voor mogelijk hadden gehouden, had hij in veel opzichten gelijk. In verhouding tot de meeste andere Afrikaanse landen gaat het goed in Kenia. Niet in de laatste plaats door zijn persoonlijke charisma heeft Kenyatta het land tot dusver kunnen bewaren voor oorlog (zoals met Somalië) en voor burgeroorlog, (die nog enkele maanden na de dood van Tom Mboya reëel dreigde). Zijn kabinet, grondig opgefrist na verkiezingen die tweederde van de parlementsleden hun zetel kostten, zou in het begin van februari bijeenkomen om een gedurfd vijfjarenplan te bespreken, dat voorziet in een jaarlijkse economische groei van meer dan 6%. Het is bovendien een ontwikkelingsplan waarin het buitenland slechts een aandeel van ongeveer 12% zal hebben. Het komende toeristen-seizoen belooft het vorige, dat al goed was, nog te overtreffen. Niet alleen de industrie zal worden uitgebreid, maar ook de agrarische districten en de gebieden die ver van de hoofdstad liggen zullen aandacht krijgen. Minister Onyonka, een der voornaamste architecten van het plan, een alumnus van Syracuse University en hoogleraar in de economie aan Nairobi's University College, lijkt een goede keus als opvolger voor de sleutelpositie van Tom Mboya.

Al is het waar dat het met Kenia betrekkelijk goed gaat, niet voor allen in Kenia gaat het zo goed. Nairobi wemelt van de jongeren die met trots hun certificaten tonen waaruit blijkt dat ze drie jaar voortgezet onderwijs hebben gehad. Deze jongens vormen een minderheid tegenover de bevolking als geheel en het is een bijzonder ongelukkige minderheid. Ze zijn van de districten waar zij woonden naar Nairobi gekomen om dat alleen daar de witte raaf van een 'white collar job' mogelijk is.

Maar velen van hen missen juist dat ene jaar extra onderwijs dat hen bekwaamt voor plaatsen als boekhouder of administrateur van kleine ondernemingen waaraan zo'n behoefte is nu Aziaten met een Brits paspoort dit werk niet meer mogen doen. En zo'n extra jaar kost juist die 1000 shillings aan lesgeld (f 400. — die de familie niet ook nog kan opbrengen. Ze zorgt er al voor dat hij in zijn armzalige behuizing of kamer in Nairobi nog kan eten. De regering zou het liefst zien dat deze jongens het voorlopig vruchteloze zoeken naar banen die er nog te weinig zijn, zouden opgeven en teruggaan naar hun dorp om er in de landbouw te werken. Maar de jongemannen die de offers van hun familie hebben aanvaard in de hoop dat de investering op een dag zijn rente zal gaan afwerpen, geven zich niet graag gewonnen. In veel gevallen zijn de shambás maar een paar hectaren groot; te weinig om er nog een extra mond bij te voeden op de lange duur. De prijs van goed land stijgt snel zodat de 'overvloed aan land' voor de onbemiddelden ook maar theoretisch is. De sterke groei van een proletariaat zonder grond is een van de grote problemen van Oost-Afrika. Als de jongelieden het nog enkele jaren kunnen uithouden zonder in ernstige moeilijkheden te komen, zou er misschien uiteindelijk wel een baantje voor hen opduiken. Maar voorlopig neemt een urbanisatie toe die zich meer op psychologische dan op economische gronden voltrekt. In zelfgebouwde *shanty towns* leven de jeugdigen die de hoop nog niet hebben opgegeven. Ze zijn makkelijk genoeg te vinden voor wie ze zoekt, deze districten in Nairobi, maar in de toeristengidsen staan ze niet vermeld. En het bezoek ervan wordt afgeraden omdat ze onveilig zouden zijn. Dat is ook wel zo. Het aantal jeugdigen dat gewapende benden vormt die op roof uitgaan, neemt toe. En met hun aantal en het potentiële gevaar dat zij voor de meer welgestelden in de stad opleveren, groeit ook de strafmaat voor vergrijpen die tegen de eigendom zijn gericht. Enkele voorbeelden: Op grond van de *Law Amendment Act* van 1969 staat op beroving met geweldpleging een minimumstraf van 14 jaar dwangarbeid, behalve nog lichamelijke tuchtiging. Op heling staat minimaal zeven jaar. Soms vallen deze straffen onbegrijpelijk hard uit, zoals 15 jaar en 10 stokslagen voor iemand die een pond suiker stal en drie jaar en twaalf maanden voor de man die een zakdoek ontvreemde met nog geen halve shilling erin gebonden. John Fairhall, correspondent van de *Guardian* in Nairobi, van wie deze cijfers stammen voegt daar aan toe: 'Als straffen van 14 jaar regelmatig worden opgelegd kan Kenia zijn werkloosheidsprobleem oplossen door een deel van het volk in de gevangenis te zetten en het door het andere deel te laten bewaken.'

Ook de oudere bewoners van de *shanty towns* in Nairobi gaat het niet goed. Omstreeks 19 januari, na enige waarschuwingen van de gemeente, zetten gemeentewerklieden de bewoners uit hun hutten die niet zo heel lang geleden waren opgetrokken uit hardboardplaten en gegalvaniseerd ijzer en staken het hele wijkje in brand. Honderden vrouwen en kinderen keken toe, huilden en waren van dat ogenblik af zonder onderdak. Toen de autoriteiten gevraagd werd waar deze gezinnen onderdak zouden krijgen, vertelden zij dat de meesten daar korter dan een half jaar hadden gewoond. 'Ze zijn 'squatters'. De gemeente is niet verantwoordelijk voor hen.'

De Aziaten-met-een-Brits-paspoort hoorden, althans tot voor kort, niet tot de armen van Kenia, maar ze hebben op het verkeerde paard⁷ gewed, door geen Kenia's staatsburgerschap aan te vragen zolang dit nog mogelijk was. In de laatste weken begint het aantal Aziaten dat geen vergunning

krijgt – er worden door de Britse regering per jaar maar 1500 vergunningen verstrekt – om zich in Engeland te vestigen, snel toe. Ongeveer 12 000 mensen, (tussen de drie en vier duizend gezinnen) zijn tussen de wal en het schip geraakt. Vele veertig en vijftig jarigen, met opgroeiende kinderen, hebben nu ruim anderhalf jaar zonder handelsvergunning en daarmee zonder inkomsten geleefd. Betrekkingen mogen ze ook niet aannemen. Een toenemend aantal van hen trekt naar de wijken van de armen. Sommigen van de heel armen gaat het weer goed in Kenia, betrekkelijk goed. Het zijn zij die een baantje hebben gekregen als nachtwaker. Ze gaan op hun stoeltje zitten in de overdekte ingang van winkels om deze te bewaken tegen gewapende overvallers. Vaak zijn ze oud en vallen dan in slaap.

aeb

Oeganda De Kabaka van Buganda, Sir Edward Mutesa, is op 21 november in Londen overleden. Hij is 45 jaar geworden. Mutesa II was de 36ste Kabaka van Buganda en de eerste president van de federatie Oeganda van 1963 tot 1966. Tijdens het Britse koloniale bewind werkte Mutesa tot op zekere hoogte loyaal met het Britse bestuur, dat hem in zijn waardigheden had gelaten, samen. Hij stond echter op het uitoefenen van zijn traditionele rechten als monarch en wilde het laatste woord zeggen over benoemingen van Chiefs in zijn gebied. Toen hij de onafhankelijkheid van Buganda binnen het Britse imperium bedreigd achtte, keerde hij zich, tezamen met het parlement van zijn land, de Lukiiko, tegen de protectoraatsregering. Op last van Sir Andrew Cohen werd hij in 1953 gedeporteerd, wegens zijn weigering, leden van zijn parlement zitting te laten nemen in de nieuwe wetgevende vergadering van de overkoepelende staat Oeganda. Toen hij twee jaar later op grond van een verdrag, waardoor hij door de Britten als constitutioneel monarch werd erkend, terugkeerde, was zijn autoriteit onder het volk nog groter geworden. Mutesa heeft in 1961 en 1962 een belangrijk aandeel gehad in de constitutionele conferenties over Oeganda in Londen, Hij ging daarheen als idool van een nieuwe koningsgezinde partij, *Kabaka Yekka*, die nagenoeg alle stemmen van de Lukiiko op zich verenigd had. De Baganda (= inwoners van Buganda) slaagden erin, ook na de onafhankelijkheid hun gunstige positie in Oeganda te handhaven door zich min of meer *en bloc* aan te sluiten bij de radicale partij van dr. Obote. Deze honoreerde dit gebaar door de Kabaka tot de eerste president van Oeganda te maken toen

de Britse gouverneur einde 1963 was afgetreden. De *Times* heeft in zijn *in memoriam* de moeilijke positie geschetst waarin Sir Edward zich als staats-hoofd en Kabaka bevond. In het grotere verband van Oeganda werd hij geacht boven de partijen te staan. Zijn aanhangers in het Centrale parlement, de *Kabaka Yekka* partij, waren er uitsluitend op uit, de belangen van Buganda te behartigen. Aanvankelijk vormden zij een coalitie met de UPC, de partij van dr. Obote. Maar langzamerhand sloten zich meer en meer leden van de Kabaka Yekka bij de oppositiepartij, de DP aan. In 1966 kwam het tenslotte tot een krachtmeting tussen Obote en de vertegenwoordigers van Buganda, die zich als inwoners van het belangrijkste der vier koninkrijken steeds in een bevoorrechte positie voelden. Obote nam de macht over, liet 4 ministers, die hem niet welgevallig waren, arresteren en stelde een nieuwe constitutie op. Hierin waren de clausules, die Buganda's autonomie binnen de staat Oeganda garandeerden, geschrapt. De Kabaka eiste, dat de regering van Oeganda zich van het gebied van Buganda zou terugtrekken. Dr. Obote greep toen met geweld in en nam de macht ook in Buganda over. Koning Mutesa moest naar Londen vluchten.

Toen president Obote op 19 december de jaarlijkse conferentie van UPC-afgevaardigden in het Lugogostadion te Kampala verliet, werd op hem geschoten. De president, die in het aangezicht werd gewond, werd onmiddellijk naar het ziekenhuis overgebracht. Enkele uren later kondigde de regering de uitzonderingstoestand af en verbood de *Democratic Party*, de *Uganda National Union* (UNU) en diverse andere verenigingen die zij gevaarlijk

Tanzania De ambassadeur van Soedan die in Tanzania is benoemd, Barnabas Wilson, is de eerste inwoner uit het Zuiden van Soedan die aan het hoofd van een diplomatieke missie in het buitenland komt te staan.

Op Zanzibar heeft het ministerie van onderwijs aangekondigd dat de onderwijzers op het eiland een militaire opleiding moeten volgen om hen geschikt te maken voor de nationale verdediging. De onderwijzers zullen op hun beurt verantwoordelijk zijn voor de militaire opleiding van hun leerlingen. Deze is op 13 november begonnen. De instructeurs der onderwijzers zijn leden van de *Zanzibar and Tanzania Peoples' Defense Forces*.

President Nyerere en de Chinese ambassadeur, Chung Hasi Tung, hebben elkaar vriendelijk toegesproken tijdens een ceremonie waarbij een kazerne, die op last van de Chinese regering voor het *Maji Maji* bataljon te Nachingwea was gebouwd, werd overgedragen.

De eerste vice-president van Tanzania, Sheikh Karume, heeft op 23 december bekend gemaakt dat van 1 januari 1970 af volksrechtbanken zullen worden ingesteld. Hij verklaarde, volgens *The Nationalist*, dat rechters van deze nieuwe rechtbanken door het volk zelf zullen worden gekozen en dat iedere magistraat door twee andere mannen zal worden bijgestaan. De gekozen rechters zullen 'enige opleiding in juridische aangelegenheden ontvangen, onder leiding van politieofficieren'.

zuidelijk afrika

Angola Tussen maart en november 1969 werden meer dan 600 Portugese militairen gedood, aldus werd 4 december in een communiqué bekend gemaakt door de MPLA, die verklaarde een gebied in handen te hebben, dat ongeveer vijf keer zo groot is als Portugal (Angola is dertien keer de oppervlakte van Portugal). In 1969 waren 1 135 Portugese militairen gedood door de strijdkrachten van de GRAE, aldus werd op 25 januari in Kinshasa bekend gemaakt. Zeven vliegtuigen en zes heli-copters waren neergeschoten en 134 voertuigen beschadigd. Bij deze operaties hadden de GRAE-strijdkrachten 247 man verloren. De Portugese sol-

Het Franse persbureau AFP geeft een iets andere versie van dit bericht, die in zoverre afwijkt dat de rechtbanken bij de zittingen gebruik zullen maken van het Kiswahili en dat de procedures van de rechtbanken niet gebonden zijn aan de tot voorheen geldende rechtsregels. Advocaten zullen niet meer het recht hebben, te pleiten voor iemand die moet terechtstaan. Alleen een familielid of een verwante buur mag diens zaak bepleiten en mag daar geen beloning van enige soort voor aannemen. Volgens deze versie zal iedere rechtbank uit drie personen bestaan die door de president van de republiek zijn aangewezen. De rechtbanken zullen volledige jurisdictie bezitten in alle criminele en civiele gevallen. Alleen de vice-president van Tanzania, Sheikh Abeid Karume, heeft het recht de uitvoering van vonnissen van de volksrechtbanken op te schorten of ongedaan te maken.

De Verenigde Staten hebben een lening van \$ 7,5 000 000 toegekend aan Tanzania voor het verbeteren van een stuk 225 km van de 1500 km lange weg van Dar es Salaam naar Moregoro die bekend staat als 'Hell Run'. In totaal hebben de Verenigde Staten nu voor \$ 22 000 000 aan deze weg ten koste gelegd. Als het stuk waar de Amerikanen op het ogenblik aan bezig zijn, tussen Iyaya en Tunduma, klaar is zal Zambia beschikken over een noordelijke verbinding met de Indische Oceaan.

daat, Antonio Kalolozhi, die op 3 december in Zambia wegens spionage veroordeeld werd tot vijf jaar gevangenis, heeft toegegeven, dat hij de opdracht had gekregen om in Zambia inlichtingen in te winnen over de bewegingen van Angolese vrijheidsstrijders.

Lesotho De uitslag van de algemene verkiezingen, die op 27 januari werden gehouden, is niet officieel bekend gemaakt. Minister-president Chief Leabua Jonathan van de regerende *Basotho National Party*, riep op 30 januari de noodtoestand af, schorste de grondwet op, kondigde nieuwe ver-

kiezingen aan, liet de leider van de oppositionele *Basotho Congress Party*, Dr. Ntsu Mokhehle, en andere BCP-leiders arresteren en liet de zittingen van het hooggerechtshof verdagen. Volgens Mokhehle had de BCP de verkiezingen gewonnen. Volgens een officieuze uitslag had de BCP 32 van de 60 zetels veroverd. Jonathan, die op 31 januari een radiotoespraak hield, gaf dit impliciet toe, toen hij zei: 'an unbelievable sixty percent swing occurred in the last elections, which was a sur-

prise to everybody and can only have been achieved by some amount of chicanery'. Jonathan, die aankondigde dat koning Moshoeshoe II technisch afstand had gedaan van de troon, verklaarde ook: 'My party would have swept the elections, were it not for the pressure brought to bear by the King himself and some of his chiefs.' De BCP zal niet deelnemen aan nieuwe verkiezingen, aldus werd bekendgemaakt door partijbestuurders.

Jonathan's staatsgreep

De 55-jarige minister-president Chief Leabua Jonathan en zijn *Basotho National Party* hebben de verkiezingen van 27 januari verloren. Hoewel volgens de laatste officiële, voorlopige uitslag de BNP en de *Basotho Congress Party* van de 51-jarige Ntsu Mokhehle ieder 23 zetels hadden veroverd, is het toch duidelijk dat de BNP de verkiezingen niet kan hebben gewonnen. Jonathan (die zijn verlies impliciet toegaf) beschuldigde de winnende BCP van chicanes, intimidatie, omkoperij, geweldpleging en brandstichting. Daarin zag hij voldoende rechtvaardiging om de grondwet op te schorten, de noodtoestand uit te roepen, de verkiezingen ongeldig te verklaren en 54 BCP-leden te arresteren (ook wordt een aantal van 63 genoemd). Zijn uit Zuid-Afrika afkomstige juridische adviseur D. Geldenhuys, die hem had aangeraden de nederlaag te accepteren, karakteriseerde deze maatregelen als een staatsgreep (*Guardian* 3-2-1970). Deze staatsgreep werd aanvankelijk vrij algemeen veroordeeld, maar het weekblad *Southern Africa* (van 7-2-1970) noemde het een wijze en moedige daad, aangezien Lesotho anders een broeinest zou worden van 'shady political creatures flushed from their neurotic liberal liars and candyfloss plotting in the Republic itself'.

Jonathan's excuus, dat de BCP geknoeid zou hebben met de verkiezingen is ongeloofwaardig. Hij was het, die al bij de verkiezingen van 1965 ervan verdacht werd met Zuidafrikaanse hulp zijn toevlucht genomen te hebben tot omkoperij. En het was juist zijn tegenstander Mokhehle die al vóór deze verkiezingen vreesde voor knoeierijen met de stembussen (*Spotlight on Southern Africa*, vol. 8, nr. 5, 9-2-1970, p. 1). Jonathan's staatsgreep zal dan ook wel mede zijn ingegeven door Mokhehle's aankondiging dat hij na een verkiezingsoverwinning een commissie van onderzoek zou instellen naar de corruptie van Jonathan's regering. In een hoofdredactioneel commentaar schreef het Ghanaese dagblad *Ghanaian Times* op 5 februari: 'How can Chief Jonathan convince anybody that it was the opposition which rigged the election when his dictatorial Government had an immense advantage to do that?' Het is trouwens onwaarschijnlijk dat Jonathan, die sinds de onafhankelijkheid in 1966, zijn macht op een pragmatische manier heeft uitgebouwd, zich bij verrassing zou laten overrompelen door onvoorziene chicanes van de gehandicapte tegenpartij. Jonathan immers had de beschikking over de (circa 600 man sterke) politiemacht met blanke (Britse en Zuidafrikaanse) officieren. Hij werd bijgestaan door Britse en Zuidafrikaanse ambtenaren, waaronder de *Chief Justice* H. R. Jacobs, de *Attorney-general* Geldenhuys en de *Chief Electoral Officer* J. L. Pretorius.

Naar verluidt hebben velen van hen Jonathan geadviseerd zijn nederlaag te aanvaarden, de macht over te dragen en zich voor te bereiden op een sterke oppositievoering. Was de verkiezingswinst van de BCP inderdaad het gevolg van 'communistisch-geïnspireerde' knoeierijen, zoals Jonathan het noemde, dan zou hun advies waarschijnlijk anders hebben geluid. Bovendien is het niet verwonderlijk, dat de BCP gewonnen heeft. Per slot van rekening had de regerende BNP wel 31 van de 60 zetels in het oude parlement, maar bij die verkiezingen van 1965 had Jonathan slechts 42% van de stemmen gekregen. En de oppositie tegen zijn beleid is sindsdien ongetwijfeld toegenomen. Want Jonathan's streven om Mothlothehi (koning) Moshoeshoe II te reduceren tot een constitutioneel staatshoofd zonder enige werkelijke macht heeft bij vele Basotho kwaad bloed gezet. Vandaar ook, dat Moshoeshoe II de monarchistische *Marema Tlou Freedom Party* (die vier zetels in het oude parlement had) heeft aangeraden de BCP te steunen. Bovendien bestond de vrees dat Jonathan door inperking van Moshoeshoe's invloed en beknutting van de oppositie de éénpartijstaat voorbereidde – een vrees die door de opschorting van de grondwet, de detentie van de BCP-top, de aankondiging van een nieuwe grondwet en het dreigende ontslag uit overheidsdienst voor BCP-sympathisanten, bewaarheid dreigt te worden. De nieuwe grondwet, die eind februari klaar moet zijn, zal onderworpen worden aan een referendum en de noodtoestand zal opgeheven worden om nieuwe verkiezingen te houden, mits het gedrag van de BCP dit toelaat, aldus verklaarde Jonathan, die op 4 februari bekend maakte, dat '*Lesotho's real fight is not so much the question of elections and the constitution, but against the threat of international communism and its agents in the country*'. Op 16 februari noemde hij als reden voor de staatsgreep, dat het ging om '*a clear choice between our Christian heritage and a complete communist take over*'. Hij zei dan ook, zelfs als de BCP (die aankondigde trouwens niet aan nieuwe verkiezingen te zullen deelnemen) opnieuw zou winnen, toch niet de regering over te zullen dragen, als hij niet overtuigd was van het democratische verloop van de verkiezingen. Jonathan's nauwelijks verhuilde dreigement van voor de verkiezingen, dat hij het niet zou aanvaarden, als de tegenpartij zou winnen, werd na de staatsgreep, op bijkans Griekse wijze, gerationaliseerd als 'een korrekte democratische procedure' ter voorkoming van 'een bloedige revolutie'.

Jonathan's anticommunisme bracht hem er begin februari toe de *Basutoland Communist Party* te verbieden. Dat deze partij nauwelijks een bedreiging vormde, bleek al hieruit, dat zij slechts één kandidaat had gesteld, die niet meer dan 27 stemmen kreeg (*Sunday Times*, 8-2-1970).

Een derde aannemelijke reden voor de gegroeide aanhang van de BCP wordt gevonden in Jonathan's beleid t.o.v. Zuid-Afrika, want de politiek van Lesotho wordt vooral bepaald door de economische verhouding van deze enclave tot het omringende Zuid-Afrika.

Lesotho, dat bijna zo groot is als Nederland, maar minder dan één miljoen inwoners telt, is economisch afhankelijk van Zuid-Afrika. Het bergachtige Lesotho heeft geen noemenswaardige industrie en (met uitzondering van diamant) geen grote minerale rijkdom. De landbouw en vee-teelt hebben te lijden van ernstige erosie. Lesotho's hydro-electrische potentieel (met name de Oxbow-dam) zal vooral de industriële ontwikkeling in Zuid-Transvaal ten goede komen. Meer dan twintig procent van Lesotho's inwoners is werkzaam in Zuid-Afrika. Uit de douaneunie met Zuid-

Afrika ontvangt Lesotho slechts 0,47%. Lesotho's economische adviseurs, zoals dr. Anton Rupert, zijn afkomstig uit Zuidafrikaanse regeringskringen (de *Lesotho National Development Corporation* bijv. wordt bestuurd door Rupert's directeur van de Rothman's tabakindustrie, W. van Graan). De BCP erkent ook, dat het land nooit helemaal zal kunnen ontkomen aan deze geografische gevangenschap en economische afhankelijkheid, maar aan Jonathan wordt verweten, dat zijn regering zich al te slaafs heeft laten leiden door Zuid-Afrika's belangen. De BCP, die een 'foreign-based, foreign-stringed and foreign-controlled' economische groei afwijst en een socialistische economische structuur wil opbouwen, is door Jonathan herhaaldelijk afgeschilderd als communistisch. Maar Mokhehle, die toegeeft in Peking geweest te zijn, ontkent dit (Vorster noemde het op 6 februari in de Volksraad een onweerlegbaar feit, dat Mokhehle een Peking-communist is). Op een persconferentie daags voor de verkiezingen verklaarde Mokhehle de voorkeur te geven aan een socialistische economie, omdat 'in underdeveloped countries there is no room for capitalism'. De BCP verklaarde geen nationalisatie na te streven, maar wel Afrikanisatie, uit de overweging dat overheidsdiensten en het plaatselijke zakenleven niet geleid dienen te worden door buitenlanders, met name Zuidafrikaanse blanken. Mokhehle verklaarde: 'if we get power we won't allow the South African police a free run in Lesotho as they have now. Nor will we have South African civil servants running our country. We will negotiate with South Africa on man-to-man terms' (*Anti-Apartheid News*, februari 1970).

Hoewel Jonathan weigert diplomatieke betrekkingen aan te knopen met Pretoria, stemt hij zijn beleid geheel af op samenwerking met de Zuidafrikaanse autoriteiten en de Zuidafrikaanse economie. En dat tast, volgens de oppositie, de onafhankelijkheid en de waardigheid van Lesotho aan (Lesotho wordt zelfs wel een Bantustan genoemd, o.a. door Philip Decraene in *Le Monde* van 2 februari 1970). Hierbij speelt de apartheid in al zijn verschijningsvormen een rol. Want al stelt de regering-Vorster grote prijs op een vriendschappelijke politiek tegenover de naburige onafhankelijke zwarte staten, de relatie daarmee wordt toch overschaduwd door de apartheid. (Zo heeft de publieke opmerking van onderminister Schoeman, eind november, dat hij het geen genoegen vond om met twee afgevaardigden van Lesotho te moeten dineren, wat hij uit landsbelang deed, natuurlijk kwaad bloed gezet en de oppositie in de kaart gespeeld.) De BCP en Mokhehle wijzen de apartheid af. Zij willen sterkere banden met onafhankelijk Zwart-Afrika en een vermindering van de economische afhankelijkheid van Zuid-Afrika. Dat alles neemt niet weg, dat ook een BCP-aan-de-regering, waarschijnlijk toch een pragmatische politiek t.o.v. Zuid-Afrika zou voeren, waardoor de status-quo voor Zuid-Afrika niet wezenlijk zou veranderen (zoals o.a. werd opgemerkt door de secretaris-generaal van de BCP, G. M. Kolisang, die tijdens de staatsgreep in Londen verbleef). En het is mede daarom dat Zuid-Afrika niet enthousiast kan zijn over deze staatsgreep van Jonathan, die zoniet tot een regelrechte burgeroorlog, toch wel tot jarenlange onrust kan leiden. Dat betekent een extra zorg voor de regering Vorster, die niet openlijk wenst te interveniëren, maar toch in een situatie van daadwerkelijke politieke steun aan Jonathan gemanoeuvreed kan worden (zie verder: De Les van Lesotho). Ook Groot-Brittannië heet niet gelukkig met deze rechtse staatsgreep. Voor Londen vormt vooral de positie van Moshoeshe II een diplomatieke knoop.

De Britse Hoge Commissaris is geaccrediteerd aan zijn hof, hoewel volgens Jonathan de koning technisch afstand heeft gedaan door zich, tegen zijn opdracht in, met de verkiezingen in te laten. Maar naar verluidt, zouden de Britse autoriteiten van de voorbereidingen tot de staatsgreep hebben geweten, zo niet daarmee ingestemd hebben. Volgens Kolisang was de staatsgreep nl. voorbereid en uitgevoerd door ene Richard Hindmarsch, een hoge Britse ambtenaar door de Britse regering toegevoegd aan Jonathan (*Jeune Afrique*, nr. 476, 17-2-1970, p. 21). Daarbij zou een rol gespeeld hebben dat Groot-Brittannië invloed op Maseroe wil houden via de jaarlijkse financiële steun ter grootte van 50% van de begroting en de jaarlijkse 1,2 miljoen pond sterling ontwikkelingshulp.

Hoe dit ook zij, door deze rechtse staatsgreep in dit kleine land, is de ontwikkeling in geheel Zuidelijk Afrika gewijzigd. De ВСР rekent op steun van het Gemenebest, de Verenigde Naties en de Organisatie van Afrikaanse Eenheid en het is onwaarschijnlijk dat Jonathan bij die organisaties veel begrip voor zijn optreden zal vinden. Maar anderzijds kan Jonathan – in het geval van voortdurende onrust – de steun inroepen van Zuid-Afrika, die (hoezeer ook met tegenzin) toch wel gegeven zal worden. En Jonathan weet, dat hij dan sterker staat dan alle pogingen van ОАЕ, V N en Gemenebest samen. De ВСР is dus ongetwijfeld de grote verliezer van deze staatsgreep, maar Zuid-Afrika's binnenlandse Bantustan-politiek en buitenlandse politiek van de opening naar het Noorden zijn er zeker ook door aangetast.

klr

Madagascar De aankomst van een officiële Zuidafrikaanse delegatie te Tananarive op 24 november heeft tot protesten in de Senaat geleid. De minister van buitenlandse zaken, Jacques Rabemananjara, heeft uit naam van de regering meegedeeld rasdiscriminatie categorisch af te wijzen. Handelsbetrekkingen worden alleen aangeknoopt uit staatsbelang. Ook het toerisme, dat harde buitenlandse valuta in het land brengt, zal worden aangemoedigd. President Philibert Tsiranana heeft op 9 januari over deze kwestie gezegd dat zijn land pas diplomatieke betrekkingen met Zuid-Afrika zou openen 'als zij hun meerderwaardigheidscomplex tegenover gekleurde mensen kwijt zijn'.

Malawi De gouverneur-generaal van Mozambique, Dr. Baltazar Rebello de Souza is op 9 november in Blantyre aangekomen voor een eerste officieel bezoek aan Malawi. Bij die gelegenheid noemde Dr. de Souza Malawi's president 'de grootste staatsman van Afrika'. Dr. Banda sprak zich uit tegen de politiek van sancties zoals die o.m. wordt gevoerd door de Verenigde Naties.

Hij maakte gewag van Malawi's goede relaties met Tanzania en Zambia en van de toenemende samenwerking met Zuid-Afrika, Rhodesië en Mozambique. Hij omschreef Malawi's politiek tegenover het Oost- en het Westblok als 'discretionary alignment and non-alignment'.

T.a.v. apartheid verklaarde Dr. Banda dat hij daar allerminst een voorstander van was, maar 'dat je niet in één dag kunt veranderen wat de geschiedenis in een eeuw heeft doen ontstaan'.

Mozambique De gouverneur-generaal, dr. Baltazar Rebello de Souza, die in november een officieel bezoek bracht aan Malawi, werd in januari benoemd tot minister van gezondheid. Op 30 januari werd hij als gouverneur-generaal opgevolgd door Arantes E. Oliveira, vroeger minister van publieke werken en directeur van het Cabora Bassadam-project.

Rhodesië In een interview dat hem werd afgenomen naar aanleiding van de vierde verjaardag der eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring van Rhodesië, zei premier Ian Smith dat het uit-

blijven van een verzoening met het Verenigde Koninkrijk erkenning door andere landen niet in de weg stond. Hij verwachtte een doorbraak van andere kant als Groot-Brittannië obstinaat mocht blijven. Enkele punten die hij verder naar voren bracht waren: 1. Dat er niet meer met Londen over de constitutie zou worden onderhandeld. 2. Dat sancties niet kunnen slagen en dat er aanwijzingen zijn dat ze in kracht beginnen te verminderen. 3. Het belangrijkste probleem van de toekomst noemde hij een versnelling van het tempo van de ontwikkeling. 4. Zijn enige wens bij het ingaan van het vijfde jaar van de onafhankelijkheid: 'Door de rest van de wereld met rust te worden gelaten en een kans te hebben zichzelf te bewijzen.'

Het Rhodesische parlement was nagenoeg voltallig, zo meldde Radio Salisbury, toen op 17 november de vier wetsvoorstellen voor de constitutie in derde lezing in behandeling kwamen. Achtereenvolgens kwamen aan de beurt: de *Constitution of Rhodesia*, de *Electoral Bill*, de *Land Tenure Bill* en de *High Court Amendment Bill*. Alle wetsvoorstellen haalden de nodige twee derde meerderheid in het parlement.

De minister van justitie, Lardner-Burke zei tijdens de debatten dat de *constitution Bill* aan de gehele wereld zowel als aan de Rhodesiërs duidelijk maakte dat het volk van Rhodesië een regering van een Afrikaanse meerderheid niet wenste, en wel op grond van het feit, dat zij zo'n bewind niet als een verantwoordelijke regering beschouwde. 'In het wetsvoorstel', zo zei Lardner-Burke, 'bestaan voorzieningen voor de Afrikanen om politieke gelijkheid te bereiken.'

De '*Officer Administering the Government*, Clifford Dupont, heeft op 29 november de nieuwe constitutie in Government House getekend. Als alle voorbereidingen achter de rug zijn zal het huidige parlement, dat vóór de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring werd gekozen, worden ontbonden. De nieuwe constitutie en de *High Court Amendment Act* zullen dan van kracht worden. Onder de naam *United National Progressive Party* is in Rhodesië een nieuwe partij van Afrikanen opgericht. Mr. Kona, een farmer en handelaar die te Gwelo woont, is voorlopig voorzitter. Kona zei dat er behoefte bestond aan een nieuwe

Afrikaanse partij in Rhodesië. De UNPP is gewijd aan de onmiddellijke verbetering van de economische omstandigheden van Afrikanen in het land en aan de verbetering van het onderwijs aan hen. 'We willen niet wachten tot de Afrikaanse meerderheid van vijf miljoen de regering van Rhodesië zal overnemen' aldus Kona. De partij is voorstander van de handhaving van sociale harmonie en vooruitgang door evolutie inplaats van revolutie. Een voormalig lid van het parlement van Zuid-Rhodesië, die tot voor kort financieel redacteur van de *Rhodesia Herald* was, John Roger Nicholson, is op 10 december door het *High Court* te Salisbury tot in totaal achttien maanden dwangarbeid veroordeeld. Hij had bekend, zich schuldig te hebben gemaakt aan overtreding van de *Emergency Powers Regulations* door inlichtingen te verschaffen over de wijze waarop sancties werden ontdoken. Hij had daarnaast ook 'andere inlichtingen verzameld die een vijand van nut konden zijn'.

Een advocaat uit Salisbury, A.D. Gallaher, is veroordeeld tot vier jaar dwangarbeid. De rechter zei dat hij nog minstens een jaar erbij zou hebben gekregen als de verdachte niet tijdens de voorlopige hechtenis in een cel van twee bij drie meter was ondergebracht.

De Britse regering zal een bedrag van £ 66 000 uitkeren aan Sir Humphrey Gibbs, diens gezin en de leden van zijn huishouding. 'Deze uitkering moet worden gezien' aldus de Britse woordvoerder, 'als een uiting van dankbaarheid aan Sir Humphrey voor de buitengewone diensten die hij in Zuid-Rhodesië aan de Kroon heeft bewezen.

Professor Robert Craig, van *St. Andrews University*, is aangesteld tot *Principal* van het *University College* in Rhodesië. Prof. Craig is opvolger van Prof. Terence Miller, die in juni is afgetreden 'wegens de ondragelijke situatie, een multiraciale universiteit te moeten leiden in een samenleving waarin gescheiden ontwikkeling voor de verschillende rassen wordt nagestreefd'.

Radio Vaticaan heeft Rhodesië's *Land Tenure Bill* een dictatoriale maatregel genoemd waardoor de rechten van de kerk zowel als de menselijke rechten worden aangetast. 'Dit ongelofelijke decreet' aldus radio Vaticaan, 'wil de toelating tot

plaatsen van eredienst laten afhangen van de huidskleur.' In deze uitzending werd verder gezegd dat het Rhodesische kabinet bevoegdheden heeft die alleen zijn te vergelijken met de macht waarover de leiders van communistische staten beschikken. Grondwetten, aldus deze uitzending, 'worden opgesteld om de vrijheid te beschermen en niet om de menselijke rechten te vertrapen.' (9 jan.).

Zambia Met de plaatsing van enkele Chinese schrifttekens op een vel papier werd het grootste project dat China ooit buiten eigen grenzen had voorbereid, bezegeld: de bouw van een 1800 km. lange spoorlijn tussen Tanzania en Zambia. Steeds weer was tussen de regels van berichten over China's explorerende activiteiten t.a.v. deze onderneming iets van ongeloof doorgeschemerd. De westelijke landen, zelf teruggeschrokken voor de enorme moeilijkheden verbonden aan de aanleg van een spoorlijn door de meest onherbergzame gebieden in Oost-Afrika, konden het niet geloven voor het waar was. De overeenkomst tussen China, Tanzania en Zambia is van grote politieke betekenis. Als de spoorlijn er is zal Zambia niet langer afhankelijk zijn van Rhodesië's spoorwegnet, noch van de Zuidafrikaanse en Portugese verbindingen met zee. Bovendien zal het in werking komen van de lijn de economische banden tussen Zambia en Tanzania aanzienlijk versterken. De kosten van de spoorlijn zullen op zijn minst 130 000 000 pond sterling bedragen. De Chinese constructeurs hopen de spoorweg in minder dan vijf jaar te kunnen voltooiën. De Chinese regering heeft zich bereid verklaard £ 100 000 000 als renteloos voorschot beschikbaar te stellen, aflosbaar in 7 jaarlijkse termijnen. Van Zambia, dat van de lijn meer profiteert door zijn koperuitvoer dan Tanzania, wordt een aanzienlijk groter aandeel in de terugbetalingen verwacht. De spoorlijn zal bij Dar es Salaam beginnen, door het zuidelijke hooggebergte van Tanzania naar Mbeya lopen om bij Kapiri Mposhi op Zambia's spoorlijn naar de Copperbelt te worden aangesloten.

President Kaunda heeft op 11 december voor de televisie in zijn land gezegd dat de westelijke mogendheden een keuze moeten doen om al of niet hun levering van wapens aan Zuid-Afrika stop

te zetten. 'Het lijdt voor ons geen twijfel dat Zuid-Afrika de vliegtuigen, raketten en ander wapentuig, dat door het Westen wordt geleverd, of met westelijke hulp in Zuid-Afrika wordt vervaardigd, niet zal gebruiken voor het verdedigen van westerse belangen. Het zal die wapens gebruiken tegen Zambia en alle andere onafhankelijke Afrikaanse staten die vastbesloten zijn de Afrikaanse onafhankelijkheid tot een feit te maken'. Kaunda wees erop dat het militaire vermogen, waar Zuid-Afrika nu over beschikt, dit land in staat heeft gesteld op zijn beurt aanzienlijke wapenhulp aan Rhodesië en aan de Portugese strijdkrachten in Angola en Mozambique te verlenen. Deze geallieerden van Zuid-Afrika hebben al in acties tegen Zambia gebruik gemaakt van wapens, die door Groot-Brittannië, Frankrijk en de Verenigde Staten zijn geleverd, en ze hebben met vliegtuigen uit westerse landen het luchtruim boven Zambia geschonden. Aan Groot-Brittannië verweet de president van Zambia, dat dit land een non-confrontatie-politiek met Zuid-Afrika volgt, nooit een wapenembargo heeft afgekondigd en doorgaat met het leveren van alle soorten materieel voor de strijdkrachten van Zuid-Afrika. Kaunda noemde de politiek van Zuid-Afrika, vrienden te winnen onder de onafhankelijke landen van het continent een misleidingstaktiek.

President Kaunda wees er met klem op dat de Zuidafrikaanse campagne ter opheffing van het wapenembargo recht tegen de belangen van Zambia ingingen en dat Zambia zo nodig acties zou overwegen om deze belangen te verdedigen. Bij deze acties zou geen rekening worden gehouden met Britse of westelijke belangen in zoverre deze niet evenwijdig liepen met die van Zambia.

Voor het einde van 1969 heeft de Britse regering zich bereid verklaard, de financiële mogelijkheden te scheppen waardoor Zambia de lang-overwogen krachtcentrale aan de noordkant van de Karibadam kan bouwen. Hierdoor zal Zambia in de toekomst niet langer afhankelijk zijn van het regime-Smith voor haar electriciteitsvoorziening. Sedert de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring waren de inwoners van Zambia afhankelijk van Rhodesië voor hun electriciteit, daar de Zambesi de grens vormt en de regering van Sir Roy Welensky de

krachtcentrale wijselijk aan de zuidkant van de rivier had laten bouwen.

Op tweede kerstdag hebben saboteurs een pompstation van de olielijn die Tanzania met Zambia verbindt, opgeblazen. Hierdoor is de olievoorziening van de Copperbelt tijdelijk afgesneden. Door dag en nacht te werken zijn technici er echter in geslaagd de pijpleiding binnen enkele dagen te herstellen. In Zambia is de pijpleiding gemakkelijker te beschermen dan in Tanzania. Een twaalf-tal Zambiaanse parlementsleden, onder wie twee ministers, hebben eind januari een maandsalaris verspeeld, nadat hun afwezigheid bij een stemming tot een nederlaag van de regering had geleid. Het Huis van Afgevaardigden moest stemmen over de derde lezing van een constitutioneel amendement dat de regering de bevoegdheid zou geven uitgaven voor defensie buiten de openbare begroting te houden. Kortgeleden was een regeling, die deze boete mogelijk maakte, ingevoerd.

Het laatste woord in het beheer over Zambia's rijke kopermijnen, waarvan de waarde vele honderden miljoenen dollars bedraagt, zal van 1 april af in handen van president Kaunda komen. Deze wordt dan voorzitter van de nieuw-gevormde *Mining en Industrial Development Corporation*. Deze zal bestaan uit twee onderafdelingen – INDECO, dat de industriële investeringen van de MIDC zal beheren en MINDECO, die de 51% aandelen van de staat in mijn-maatschappijen en opties voor nieuwe exploratievergunningen beheert. President Kaunda heeft aangekondigd dat de regering zekere garanties moet geven t.a.v. belastingen, overmaking van dividenden en de rentevoet. Deze details zullen echter nog worden uitgewerkt. Eind januari hebben verschillende concerns de regering van Zambia doen weten dat zij in aanmerking willen komen voor vergunningen om koper te winnen. In Loesaka verluide dat het hier ging om de Canadese maatschappij, Falconbridge, en het wijdvertakte Japanse concern, Nisho Itoh Sumitono, waar de Mitsui-groep weer belangen bij heeft. Deze maatschappijen worden de concurrenten van de twee ondernemingen, die hier allang gevestigd zijn, Anglo-American Corporation en Roan-Selection Trust. Het grote concern, De Beer, heeft een claim voor exploratie naar diamant-

ten verworven. De overeenkomst met Anglo-American en RST zal geen verandering brengen in de dagelijkse leiding van de maatschappijen, noch zal de regering van Zambia zich bemoeien met het ter markt brengen van het product. In het regeringsblad 'Zambia Mail' is te lezen dat de politie in januari een inval gedaan heeft in een bolwerk van het oppositionele *African National Congress* (ANC). Dit gebeurde na vechtpartijen tussen volgelingen van de ANC en aanhangers van de regeringspartij, UNIP. Tweeduizend vrouwen en kinderen moesten als gevolg van deze gevechten uit hun huizen vluchten. De commissaris van politie, zo werd medegedeeld, werd naar het huis van de smid in Kafue (een *shanty-town* ten zuiden van Loesaka) geleid. Hier werden talrijke bogen, pijlen, speren en andere wapens in beslag genomen.

Een regeringswoordvoerder heeft een bericht in de het Londense blad 'Daily Express', als zou Zambia niet langer bereid zijn een Biafraanse uitgeweken regering te herbergen, gedementeed. (President Kaunda was een van de vier Afrikaanse staats-hoofden, die Biafra hadden erkend.) De woordvoerder voegde aan deze mededeling echter toe, dat de Zambiaanse regering tot dusverre geen verzoek van een Biafraanse regering-in-ballingschap had ontvangen.

Zuid-Afrika De leden van de Verenigde Naties zijn op 21 november door de Algemene Vergadering uitgenodigd om de verbindingen over zee en door de lucht met Zuid-Afrika te verbreken en geen leningen meer te verstrekken aan Zuid-Afrikaanse bedrijven en de overheid. Deze resolutie werd met 80 stemmen voor, vijf tegen (VK, VS, Portugal, Zuid-Afrika en Australië) en 23 ophoudingen aangenomen. Diezelfde dag werd een resolutie aangenomen met 101 stemmen voor en twee tegen (Zuid-Afrika en Portugal), waarin Zuid-Afrika veroordeeld wordt wegens de weigering gehoor te geven aan resoluties van de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad, die aandringen op beëindiging van onderdrukking en vervolging van allen, die zich tegen de apartheid verzetten (zie ook Zuidwest-Afrika). De ANC-vertegenwoordiger in Algiers deed op 21 januari een beroep op secretaris-generaal Thant om de militaire sa-

menwerking tussen Frankrijk en Zuid-Afrika aan de kaak te stellen door te protesteren bij president Pompidou. De ANC is ernstig verontrust over de hardnekkige internationale stilte rond de militaire samenwerking tussen Frankrijk en Zuid-Afrika. Tijdens het toernooi door Groot-Brittannië van het nationale rugbyteam, de Springbokken, dat van begin november tot begin februari duurde, werden felle protestdemonstraties gehouden rondom de speelvelden en de verblijven van de Springbokken. In zijn nieuwjaarsboodschap verklaarde minister-president B. J. Vorster, dat niet afgeweken zal worden van de traditionele politiek van gescheiden sportbeoefening. Dit bleek kort daarna, toen de gekleurde Amerikaanse tenniskampioen, Arthur Ashe, een visum geweigerd werd en niet toegelaten werd tot wedstrijden in Zuid-Afrika.

Tijdens de verkiezingscampagne zijn een aantal vergaderingen van de *Herstigte Nasionale Party* verstoord. Volgens dr. A. Hertzog, HNP's oprichter, waren de ordeverstoringen georganiseerd op instigatie van leden van het kabinet en functionarissen van de regerende *Nasionale Party*. Hertzog werd op 2 januari veroordeeld tot een voorwaardelijke boete van 250 gulden of 50 dagen gevangenisstraf wegens zijn weigering te getuigen voor de commissie die een onderzoek instelt naar de staatsveiligheid i.v.m. het in 1969 ingestelde Bureau van Staatsveiligheid (BOSS), dat volgens Hertzog eerder 250 miljoen gulden kost, dan de twintig miljoen gulden, die door het parlement zijn goedgekeurd. De HNP wil nationalisatie van de Anglo-American Company van Harry Oppenheimer. Eind januari had de HNP kandidaten aangewezen voor 42 van de 170 zetels.

In een verkiezingsmanifest van twaalf punten hebben 70 leidende figuren uit de Anglicaanse kerk er op 17 januari bij 5000 geestelijken op aan-

gedrongen om hun gemeenten voor te houden tegen onrechtvaardige discriminatie te stemmen, aangezien apartheid onverenigbaar is met christelijke beginselen.

Op 1 december begon in Pretoria het proces tegen 22 Afrikanen (zie *Kroniek van Afrika* 1969/4, p. 283). In ruil voor zijn getuigenis werd de Brit, Philip Golding (die sinds mei 1969 incommunicado was gehouden) op 8 december vrijgelaten. Het proces werd op 15 december verdaagd tot 16 februari. Volgens een bekendmaking van ANC-vertegenwoordiger, K. Diko, op 21 november in Dar es Salaam, waren midden november 40 ANC-leden gearresteerd, waardoor het aantal politieke gevangenen op Robbeneiland gestegen was tot 10 040. Volgens hem was de ANC actief met pamfletten in Johannesburg, Kaapstad, Durban en Port Elizabeth. Twee maal was een ondergrondse radiozender in de lucht geweest zonder ontdekt te zijn.

Bij de hervatting van de parlementaire zitting op 30 januari zei president J. J. Fouché i.v.m. de mogelijkheid van 'terroristische infiltratie' dat de strijdkrachten speciale aandacht besteden aan 'onconventionele oorlogsvoering'.

Het Internationale Monetair Fonds heeft besloten Zuidafrikaans goud te kopen, zodra de prijs op de vrije markt beneden de officiële prijs van \$ 35 per ounce komt, zo werd op 30 december bekend gemaakt. Voor deze garantie moet Zuid-Afrika zich, volgens het contract met een looptijd van vijf jaar, onthouden van onbehoorlijke verkoop op de vrije markt.

De mogelijkheden van televisie in Zuid-Afrika worden onderzocht door een regeringscommissie van twaalf leden, ingesteld door de minister van posteries en telegrafie, zo werd begin december bekend gemaakt.

De Les van Lesotho

Jonathan's dictatoriale staatsgreep in Lesotho (zie aldaar) betekent een spaak in het wiel van de Zuidafrikaanse binnenlandse politiek t.a.v. de Bantoe-thuislanden en het buitenlands beleid van de opening naar het Noorden.

Want een van de propaganda-argumenten, die door de Zuidafrikaanse regering vaak wordt aan-gevoerd (en nu door deze staatsgreep is ondergraven) komt hierop neer, dat de onafhankelijke,

tropisch-Afrikaanse staten meestal vervallen tot dictatuur en het éénpartijstelsel, maar dat daarentegen Lesotho, Botswana en Swaziland (evenals de toekomstige, autonome Bantoestans) met hun realistische politiek t.a.v. Zuid-Afrika in alle rust een gegarandeerd democratische ontwikkeling doormaken. Maar terwijl bijvoorbeeld Ghana en Sierra Leone zijn teruggekeerd van een militaire tot een niet-dictatoriale burgerregering, vindt uitgerekend een rechts-dictatoriale staatsgreep plaats in een van de landen, die bruikbaar waren als bewijsmateriaal dat een realistische politiek van goede nabuurschap met Zuid-Afrika bevorderend werkt op economische groei en democratische ontwikkeling. En Zuid-Afrika's binnenlandse parlementaire oppositie zal – zo vlak voor de algemene verkiezingen van 22 april, munt weten te slaan uit Jonathan's staatsgreep. De VP zal hiermee schermen ter bestrijding van de multi-nationale ontwikkeling d.m.v. de thuislanden, zoals de NP die propageert. De *Herstigte Nasionale Party* zal van de gebeurtenissen in Lesotho gebruik maken om te eisen, dat de blanke hegemonie zelfs niet schijnbaar mag worden opgegeven.

Ook voor Zuid-Afrika's buitenlandse politiek betekent Jonathan's staatsgreep een verzwakking. Malawi's president Banda beweerde wel op 11 februari, dat de pers de feiten heeft verdraaid en dat Zuid-Afrika's uitwaartse politiek niet is aangetast door de staatsgreep, toch is de Zuid-Afrikaanse regering in verwarring en verlegenheid gebracht, al verklaarde premier Vorster op 6 februari in de Volksraad dat zijn regering voortgaat alsof er niets is veranderd. De regering Vorster betreurt het ongetwijfeld, dat Jonathan (tegen het advies van blanke Zuidafrikaanse raadgevers in) de grondwet heeft opgeschort, en de verkiezingen ongeldig heeft verklaard. Niettemin zal Zuid-Afrika zich gedwongen voelen om diens dictatuur te steunen. Ook al hoeft het hier niet tot een burgeroorlog te komen, toch zal Zuid-Afrika een eventueel beroep van Jonathan om steun bij onlusten niet kunnen negeren. Als de VN, de OAE en het Gemenebest zich met de kwestie gaan bemoeien, zal Pretoria niet lijdelijk kunnen toezien en partij voor Jonathan moeten kiezen. Een dergelijk optreden zal dan uitgelegd worden als een bevestiging, dat er in wezen geen onafhankelijkheid en geen democratie kan bestaan in landen, die zo nauw verbonden zijn met Zuid-Afrika. Lesotho wordt dan ook nu vergeleken met een Bantustan (*Le Monde* 2-2-1970) en de staatsgreep versterkte het geloof dat in Zuid-Afrika's schaduw alleen 'Uncle Tom' regimes kunnen bestaan (*Newsweek*, 16-2-1970).

Zuid-Afrika zou ongetwijfeld geen onoverkomelijke bezwaren hebben gehad tegen een BCP-regering, want ook die zou niet ontkomen aan de noodzaak een pragmatische politiek van samenwerking met Zuid-Afrika te voeren. Er was dus voor de regering Vorster weinig reden om te vrezen, dat Zuid-Afrika's belangen en machtspositie in Lesotho door de BCP wezenlijk zouden worden aangetast. Geen wonder, dat deze (voor Zuid-Afrika overbodige) staatsgreep de Zuidafrikaanse regering in verwarring en verlegenheid heeft gebracht. Maar het zal Lesotho's Jonathan net zo vergaan als Rhodesië's Ian Smith. Diens bewind is niet formeel erkend, maar toch zijn er vriendschappelijke betrekkingen tussen beide regeringen (*Southern Africa*, 14-2-1970, p. 103). Hoewel ook regeringsgezinde persorganen in Zuid-Afrika hun twijfels over de staatsgreep uitspraken, kreeg Jonathan nauwelijks verholde instemming van bijvoorbeeld de *Suid Afrikaanse Uitsaai Korporasie*, die zijn anti-communisme een steun voor Pretoria noemde. Dat is ook de mening van

Vorster, die op 6 februari in de Volksraad verklaarde Jonathan's opgegeven reden voor de staatsgreep (voorkoming van communisme) zijn instemming had, want Ntsu Mokhehle was volgens Vorster, een onweerlegbare 'Peking-communist'. Jonathan's hardhandige optreden tegen de anti-apartheidsoppositie in zijn land is in overeenstemming met het betreffende Zuidafrikaanse beleid. Het is geen paradox, dat juist daarom Jonathan's optreden ongelegen kwam, want Pretoria ziet zijn opvattingen liever niet gecopieerd in de omringende staten, aangezien dat een directe bedreiging van de eigen, diplomatieke positie vormt. Dat was ook gebleken bij de kwestie Rhodesië, die Zuid-Afrika liever geregeld zag in vriendschappelijk overleg met Londen, dan dat er een apartheidsrepubliek werd gevestigd (zie *Kroniek van Afrika*, 1969/3, p. 204 e.v.). Jonathan heeft dus in diepste wezen met zijn staatsgreep de Zuidafrikaanse multi-nationale, gescheiden ontwikkeling en de uitwaartse politiek geen dienst bewezen, ook al heeft hij zich als een betrouwbaar vriend van Pretoria gedragen.

klr

Zuidwest-Afrika/Namibië Een speciale subcommissie van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties moet samen met secretaris-generaal Thant een onderzoek instellen naar de methodes om Zuid-Afrika te dwingen zijn bestuur over Namibië in te trekken. Deze subcommissie, die voor 30 april haar bevindingen moet overleggen, werd ingesteld bij besluit van de Veiligheidsraad van 31 januari. In de resolutie, die met dertien stemmen voor en twee onthoudingen (Groot-Brittannië en Frankrijk) werd aangenomen, wordt een beroep gedaan op alle staten niet meer met Zuid-Afrika te handelen in kwesties betreffende Namibië.

Deze zitting van de Veiligheidsraad was het gevolg van een resolutie van de Algemene Vergadering, die op 1 december was aangenomen met 92 stemmen voor, twee tegen (Portugal en Zuid-Afrika) en negentien onthoudingen. Deze AV-resolutie

verzocht de Veiligheidsraad sancties toe te passen tegen Zuid-Afrika.

De Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, dr. H. Muller ontkende op 7 januari dat Zuid-Afrika binnen de VN pogingen deed om te komen tot een schikking, waarvoor Zuid-Afrika voorstellen zou hebben doen circuleren onder de leden. Vice-president Louis Nelengani van de SWAPO werd officieel geroyeerd uit deze bevrijdingsbeweging op beschuldiging van 'treacherous collaboration' met Zuid-Afrika, zo werd op 7 januari bekend gemaakt door president Sam Nujoma in Dar es Salaam. Nelengani had Swapo-leden aan de Zuidafrikaanse veiligheidspolitie verraden en was als kroongetuige opgetreden voor het hooggerechtshof in Pretoria. Nelengani wordt opgevolgd door Bredana Simbawaye, die in Zuidwest-Afrika gedetineerd is.

eilanden

Mauritius De nationale eenheidsregering tussen de regerende *Labourparty* en de *Social Democrat Party* werd op 1 december gevormd. De leider van de SDP, Gaetan Duval, werd benoemd tot minister van buitenlandse zaken. De ministerraad wordt

gevormd door twaalf leden van de LP, zeven van de SDP en twee van de *Moslim Action Group*. Om deze coalitie mogelijk te maken was op 18 november een grondwetswijziging aangenomen met 58 stemmen voor en zeven tegen.

who killed Biafra?*

Stanley Diamond **

'If we fail, the white man, who has been so surprised by our movement, the white man, who has entirely miscalculated every facet of this struggle, will have garnered a new range of knowledge about the potential of the black man and prepared himself to combat us should we ever again rear our ugly head. We owe it, therefore, to Africa not to fail. Africa needs a Biafra. Biafra is the breaking of the chains.

'It is not enough just to fight the Nigerians or their friends. We have to fight as a starting point of the African revolution . . . If the revolution fails, we do a disservice to our race. But . . . what really frightens the white man is this whole challenge to the direction of international economy . . . This is the one black society that on its own can go out and seek raw materials, manufacture finished products and sell them with absolute equality in the open world market. Once this has been demonstrated, you will find that the basis of neo-colonialism has been removed; which is continued economic dominance.'

C. O. Ojukwu,
at the Biafran People's Seminar, Umuahia, March 5, 1969

Now that Biafra has been defeated by Nigeria and its patrons, history is being rewritten in order to accommodate the interests of the victors. In fact, the defeat of Biafra is not a victory for the Nigerian people but for the neo-colonialists, whether Soviet or North-Atlantic. As Conor Cruise O'Brien has pointed out, it is Nigeria, not Biafra, which resembles Katanga. But statements emanating from the Great Powers would have us believe that the Biafrans were the aggressors against a liberal and well-intentioned Nigerian regime, that the nation was allied with the white supremacists, that it was a creature of the oil companies, that the war was a conspiracy by a clique of adventurers led by Ojukwu. These variations on a theme run from Moscow through Whitehall to the State Department and the editorial pages of *The New York Times*;¹ and they echo in the pronouncements of General Gowon.

Moreover, Nigeria and its allies, misrepresenting the depth of the Biafran struggle in an effort to mitigate their own responsibility, have done everything in their power to underestimate the past suffering and the present condition of the Biafran people. In spite of the grim reports of correspondents who have penetrated the Ibo-heartland, the British government and the press in this country even now refuse to acknowledge the full extent of the human disaster in Biafra. A generation of children has either been starved to death or deprived of the protein necessary for normal mental and physical growth. A generation of young adults, among them the most talented and skilled in black Africa, has been stifled.

At whatever cost to the Biafrans, the Nigerian state must not be embarrassed. For example, the Nigerians have forbidden the use of the airstrip at Uli although, or perhaps because, it is situated in the most devastated area and could serve as the channel for large-scale, rapid relief where it is

* First published in *The New York Review of Books*, vol. XIV, nr. 4 (Februari 26, 1970).

** Stanley Diamond is an anthropologist and poet. He is currently Director of the Program of Anthropology and Professor at The New School for Social Research at the Columbia University, New York. He has done field work in Nigeria and has written on Nigerian affairs during the last ten years. He visited Biafra twice since the beginning of the war and will publish a book on Biafra in 1970.

most needed. Uli has become a non-place. In order to further the appearance of independence, the Nigerians have also barred Joint Church Aid, the efficient and humanitarian organization that did its best to supply Biafra with protein food and medicine during the war.

While Whitehall and the State Department collaborate in these empty rituals of sovereignty, their grandiose offers of aid stand little chance of reaching the affected areas in time to do much good because of poorly organized and indifferent Nigerian officials. This half-hearted Anglo-American humanitarianism masks the ruthlessness of a war which took two million lives (all but a tiny percentage of them Biafran), decimated the Ibo-speaking people, destroyed Biafran society, and ruined a national culture at the moment of its birth. It should be clear that supporters of Nigeria are eager to minimize the suffering that has taken place: the less the suffering, the shallower the struggle can be assumed to have been. That is the link between official humanitarianism and the politics of conquest.

Having insisted from the beginning that the plight of the Biafrans was exaggerated, the Russians, at least, avoid humanitarian gestures. They express disapproval of 'interference in the internal affairs of Nigeria' but agree, nonetheless, that Soviet assistance during the war was, 'more than any other single thing-more than all other things together', responsible for the Nigerian victory,² a 'victory of progressive forces of the whole African continent over imperialism [represented by Biafra].'³ In the words of the Nigerian ambassador to Moscow, 'the Soviet Union came out openly and honestly on the side of right, on the side of the federal government . . . there is something commendable, something great and something honorable in this attitude.'⁴ This view fits the self-interest of the Russians, and their self-interest commands their theory of current history. One now senses, with growing horror, that similar falsifications are being accepted in the West.

The representation of Biafra as a puppet of reactionary forces can be readily refuted by the facts. There is, first of all, the overwhelming reality of Biafra's economic and military collapse. Obviously, as every visitor to Biafra has reported, external aid and support were tragically inadequate. Just how inadequate should be clear from the following:

Approximately half of Biafran arms were manufactured in Biafra by Biafrans, although this figure varied considerably during the course of the war. In the beginning of the war, apart from Nigerian army stocks on hand, almost all arms were locally made. There were no European experts on the scene, and the traditional smiths of Awka proved equal to the task. Toward the end of the war, the displacement of men and the loss of materials made the manufacture of arms virtually impossible. Biafra had on hand mines, armor plate, short-range mortars, ammunition for an idiosyncratic arsenal, and explosives. Scrap iron was the major local resource. They manufactured explosives from local stores of dynamite, supplemented by ingredients purchased in Europe, and built gunboats for patrol of the Niger and the Niger basin. They secretly purchased electronic components from commercial companies in Europe and the United States, copied them wherever possible, and assembled them locally.

The remaining half of Biafran military supplies came from foreign sources. For the first eighteen months of the war, French arms comprised only 10 percent, half of which consisted of black market

cash purchases made in France, presumably with the knowledge of the French government. A high proportion of these sales was sight unseen; and often, when the crates were broken open in Biafra, many of them turned out to be loaded with iron rods. In the last year of the war, however, French arms rose to about half of the foreign total. With francs from the Ivory Coast (which recognized Biafra), Biafra purchased from the government of Gabon (which also recognized Biafra) arms originally bought from the French government, and resold at cost. They were shipped to Libreville and flown to Biafra by French commercial pilots on chartered planes.

The French government made no sales, and extended no grants, directly to Biafra. Moreover, by indirectly selling arms for French francs, the French government profited from its former colonies. De Gaulle's oratorical sympathy for Biafra, reinforced by the protests made by the President of the Ivory Coast, may have expressed his own appreciation of nationality, but, more significantly, he may have been stimulated by the possible deterioration of British influence in Nigeria and the chance of French access to the Biafran oil-fields. Still, French commercial investments in Nigeria did not seem to decline during the war, nor did Nigeria sever its connection with the Common Market. The Biafrans were well aware that French support was capricious. Last April, just before Umuahia (then the capital) fell, Ojukwu was disappointed but not surprised when the French failed to recognize his regime. At that critical moment, French arms had been reduced to a trickle.

Portugal supplied about one quarter of the foreign military supplies throughout the war, mostly small arms and ammunition, including some automatic weapons. These were strictly cash, commercial transactions. Most of these arms had initially been sold to the Portuguese government by Spain, which also supplied Nigeria directly via commercially registered flights from Madrid through Las Palmas to Lagos. The arms supplied by the Portuguese were flown into Biafra from Lisbon, on Biafran-owned or chartered transport planes. Among the dozen or so pilots involved, five were Biafran, the remainder were American, Rhodesian, South African, and Portuguese.

It is likely that Portugal sold arms to Biafra partly because she would be contributing to a war in black Africa, and thereby deflecting attention from her own atrocious colonial record. Biafra, however, made no economic or political alliance with the Portuguese. In their desperate effort to survive, the Biafrans bought arms from whatever sources they could, using (and paying for) facilities in Lisbon and São Tomé, which became strategic links between Europe and Africa.

But so far as Rhodesian and South African 'aid' was concerned, there was none. The Rhodesian and South African commercial pilots were strictly private and well paid. Gowon has charged Rhodesia and South Africa with sympathy for Biafra, but he has no evidence for this except their hostility to England and the Soviet Union. In fact the governments of Rhodesia and South Africa did not condemn Nigeria. Gowon has conveniently forgotten that Balewa, the first Prime Minister of 'independent' Nigeria, a Northerner, once expressed his 'understanding' of the racist South African regime. And Kenneth Kaunda, who was to become the President of Zambia, attacked a Nigerian delegation for overlooking the racial situation in Rhodesia.

At the same time, Nigerian propaganda fails to mention the Czechs and Chinese as sources of

arms for Biafra. For the first year of the war, Czech arms, about one quarter of the foreign supply, were purchased through black market traders, presumably with the knowledge of the Czech government. After the fall of Dubcek, in August 1968, this source dried up. Throughout the war small amounts of Chinese small arms and ammunition were made available via Tanzania.

The Scandinavian countries on the other hand, supplied no arms, although half a dozen single-engined planes were purchased through private Swedish sympathizers, fitted with arms in France, and flown by Swedish pilots until they were replaced by Biafrans. For a very brief period during the early months of the war, no more than a dozen European mercenaries were active in Biafra; and these were subsequently expelled for insubordination and misbehavior toward their hosts.

This foreign military aid was obviously not only inadequate in itself but enormously outweighed by British and Soviet support of the Nigerian regime. Certainly no pattern of foreign dependence emerges from this picture. In that respect, and in every other, as we shall see, Biafra was indebted to no European power, received no grants, no cut prices. Indeed, after the first six months of the war, foreign investors in the secessionist area completely dissociated themselves from the Biafran regime. And, of course, no European state recognized Biafra. Biafra's main benefactor was the non-political Joint Church Aid Group, operating from São Tomé. In the face of overwhelming force, the Biafrans had to rely largely on their own ingenuity. The airstrip at Uli, for example, was initiated, maintained, and operated by Biafrans, one of the most extraordinary ground operations in the history of aviation.

If Biafra was starved of arms, Nigeria had more than it could use. There is no need to document the endless flow of military and related equipment from Europe to Lagos, the open presence of Soviet technicians, British military advisers, and Egyptian and East German pilots who bombed Biafra in Soviet planes. The foreign support of the Nigerian regime, however, is also a revealing measure of Nigeria's neo-colonial status. It is no accident of history that both the Soviet Union and Great Britain attacked Biafra. Inevitably, the United States supported its leading NATO ally (who also well understands the American position in Vietnam.) The Nixon Administration regarded the conflict as falling within the British sphere of influence. The State Department rightly assumed that American banking and oil interests would continue to prosper in a Nigeria that maintained its colonially imposed form (although it claimed that the US was officially neutral and sympathetic to the suffering of all affected by the war).

For the British, Nigeria was the rudder of black Africa: as Nigeria turned under England's indirect hand, so turned the continent. The colony was the largest of England's African holdings, as well as the most profitable; and its 'moderate' transition, under England's 'enlightened' tutelage, was the pride of the Colonial Office. Nigeria was represented as the realization of the best intentions of the West in those areas we first attempt to bleed white and then call underdeveloped. In fact, Nigeria was a political legend, conjured out of a patchwork of trading routes in order to make money and gain ground for England. But it was and is vital to England's idea of itself that the ultimate brutality and greed of Empire be rationalized to more humane and altruistic ends.

The North, two thirds of the territory, was easily subdued, and provided England with the basis for the political formations of Nigeria. Working through an economic and political alliance with the feudal Hausa-Fulani aristocrats, the initial Muslim conquerors of the peasants, the Colonial Office then extended its indirect rule. The British affinity for this sort of colonial government was genuine. Power recognized power, class recognized class, whatever the cultural form. Given the presence of hierarchical societies, indirect rule was efficient and economical. It proved relatively successful in the West because the Yoruba-speaking people had a well-articulated political structure, with a complex system of chieftaincy. But the primitive democracies which criss-crossed the primarily Ibo-speaking East resisted domination.

There the British residents and district officers found themselves in a maze of subtly organized autonomous hamlets. (Even the language of the Ibo, as a leading authority attested, contained 'complexities to which we are unaccustomed in European languages, living or dead.') They could hardly have imagined a more widely diffused or intangible authority.

As Margery Perham, one of the leading experts on Nigeria, has written of this Ibo culture:

"The headship of any [Ibo] group is never autocratic; it is representative in an exceptionally full sense . . . To us, with our logic and our standards of size, it must seem that these thousands of little groups living, not dispersed, but very densely upon the soil, must have spelt anarchy. But – and here lies one of the chief fascinations in studying the complexities of primitive society – Ibo institutions cater with remarkable success for the basic needs of men in society. Anti-social conduct, exceptional in small kinship groups, was checked by the authority of the ancestors wielded by those who stood nearest to them . . .

The earth deity, 'the unseen president of the community', was ready to punish desecrations and thefts from her bosom: while the Yam-god protected the storehouse . . . All members of the community, down to quite young children had their active social responsibilities . . . Collective family responsibility turned relations into potential policemen who might force a murderer in their midst to commit suicide rather than bear the results of his crime, or sell a thief rather than repay his theft with interest and stand the cost of the sacrifice necessary to purify his offence. Feuds between local groups could be settled at councils representing the wider group which contained them, or by neutral arbitration. Members of age grades would fine one of their number who shirked his duties. [Special] insignia helped to shield traders and travellers. Kinship ties spread in a strong, intricate network . . . The Ibo were never bound by mere forms to incompetent leadership". Observers consistently emphasize the 'remarkable plasticity of Ibo institutions . . . the extraordinary tolerance and adaptability of the people and their desire for new things.'⁵ Such 'excess of democracy.'⁶ such 'formlessness in form' provided the Ibo and the tribes related to them with the means of combatting the worst effects of colonialism. In spite of the slave and palm-oil trades, the local communities in the forests of Eastern Nigeria were able to maintain a substantially primitive character. And the customary forms of British administrative and fiscal control met with open rebellion, as in the Aba women's riots of 1929, the first large-scale uprising against colonial rule in Nigeria. In Ibo society, 'the women were at least the equal of the men.'

Under colonialism, the original social character and independence of the Ibo were transformed into a vast effort at self-modernization. In the words of one shrewd British commentator, writing more than thirty years ago: 'They want to learn from us but only such things as may be materially productive as soon as possible. They tolerate us because they need us. They look upon us as stepping stones . . . Dissociated from our inventions and the riches they imagine we all possess, they see little in us.'⁷⁷

It was, then, typical of the Ibo that they complained bitterly of the absence of technical education and had no desire to reproduce themselves in the image of the colonial power. Black Englishmen were rare among the Ibo, although they were frequently encountered in Northern and Western Nigeria. Moreover, the saturation of the Ibo heartland by Irish Catholic institutions, including primary schools, was hardly a mechanism for converting Ibo-speaker, or Easterners generally, into Anglophiles. But the mission schools, and later education generally, did provide them with a further opportunity for those attempts at self-improvement and self-validation which had been a universal feature of their native communities.

Inherited or ascribed status was of little importance to the Ibo. But they honored the man who strove for skills and self-mastery. In their open but communal society, the Ibo were able to change on their own terms. They rapidly developed the most comprehensive educational system in Nigeria, and achieved the highest proportion of physicians, engineers, and technicians, relative to their population, in black Africa. Their passion for higher education and their restiveness under the British brought them to the United States. By the late 1940s, although only 17 percent of the population of the colony, the Ibo accounted for more than two-thirds of the Nigerian students in this country. The typical Ibo student was proudly financed by his local hamlet and considered a national resource.

Although the Ibo resisted British indirect rule, they responded to, and extended, the idea of Nigerian unity. The pressure of over-population in the heart of Ibo territory led hundreds of thousands of Ibo to migrate to other parts of the country, primarily to the Northern region. Settling as technicians, professionals, traders, and civil servants among a people of different culture and inferior formal education, they maintained their connections with their native hamlets through a network of 'improvement unions'. The mutual aid, the political and educational activities of the unions perpetuated in a different form the aboriginal egalitarianism of the people. The unions sharpened Ibo self-consciousness and were, so to speak, a nationality in microcosm. The traditional demand that status be achieved not inherited inhibited the emergence of rigid class distinctions. They respected effort above all. Typically, the most they would say of Azikiwe, for example, the Ibo who was to become President of Nigeria, was 'Zik tries'.

Although the superimposed entity known as Nigeria was a British creation, the efforts to achieve internal coherence and the idea of a Nigeria unified from the inside were primarily generated by these Ibo migrants, many of whom found jobs in government service, in education, and in commerce, and were much envied for this. Nevertheless, they were the primary architects of Nigerian freedom; inevitably, their conception was that of an independent, democratic, economically

sovereign, unitary state. As the most widely dispersed people in Nigeria, the Ibo were in a unique position to define the territory as 'more than a geographical expression'.

Moreover, their Nigerianism was hardly inhibited by loyalty to any pre-existent archaic political structure. This distinguished the Ibo from the Hausa of the North and the Yoruba of the West and helps to account for their anti-colonial, unitarian, nationalist zeal. For the most part, the Hausa and Yoruba accepted the colonial definition of Nigeria and, in that sense, remained provincial. As one scholar put it: '... there actually seems to be an inverse relation between the passion for modern (territorial) nationhood and the long-standing indigenous experience of large-scale organization. Thus, the Ibos have carried a minimum of excess baggage, so to speak, in the way of tribal or quasi national organization crystallized around symbols which inhibit broader, trans-tribal identification of indefinitely broader scope'.⁸

Those of us who visited the country in the late Fifties found that Ibos were becoming missionaries for the idea of Nigeria; the Ibo typically refused to identify himself publicly as other than Nigerian. It should be clear, then, that the Ibo were evolving directly from a 'primitive' society to a modern nationality without passing through any significant archaic phase, and thereby conceived the modern Nigerian nation as one that should be both universal and egalitarian. The improvement unions were a critical link in that evolution. When the Ibo lost faith in the possibility of a unified Nigeria, they expressed their sense of nationality in the creation of the state of Biafra.

The Biafrans finally opted out of the Nigerian federation when it became clear that the British role was evolving from outright colonialism to neo-colonialism, and that the cultural differences between Eastern and Northern Nigerians, in particular, were too great to overcome. As noted, Northern society was hierarchical and, at least in the upper castes, conservatively Islamic. Paradise awaits the true believer; the goal is the protection of the status quo. In the view of the Northern Muslim leaders, Nigeria was conceived as a theocracy. The inevitable Ibo-Northern opposition was further sharpened by the economic threat the Ibo posed to the routinely corrupt and nepotistic Northern hierarchy.

This profound cultural antipathy held the seeds of the tragedy. The model federation began to disintegrate after nominal independence in 1960. Census rigging, electoral corruption, financial scandals, led to the first, military coup of January 1966 and the end of the first republic. This coup, drawing its strength from Ibo-speakers and other Southern Nigerian elements, resulted in the assassination of the Sardauna of Sokoto, the leading Northern theocrat, his ally, Balewa, the first Prime Minister of the federation, and Akintola, the reactionary premier of the Western region. Nonetheless, the new military government was generally hailed throughout Nigeria as the beginning of a new era.

The goal of General Ironsi, the Ibo who inherited this coup, was to end corruption, centralize the regionally duplicated machinery of government, overhaul the electoral system, and undertake national planning. He soon appointed Ojukwu military commander in Eastern Nigeria. But Ironsi, who was less radical than the young Ibo officers who conceived the coup, faltered. The second coup, six months later, which established the present regime, was revanchist – an all-cane

of quasi-feudal Northern elements, some reactionary Westerners, and, behind the scenes, the British. Ironsi and several hundred Ibo officers were put to death. Following the coup, General Gowon, a Northerner from a minority tribe, and a thoroughly colonialized personality, publicly announced that the federation was not workable; the evidence indicates that he was preparing for Northern secession. But the British wanted a Nigerian federation and they persuaded the new military government that it was in their mutual interests to maintain the structure that they had invented. The federation had, for example, provided the North with access to the sea.

During this chaotic period, the Ibo were isolated as enemies of the regime. By October 1966, thirty thousand had been murdered in Northern Nigeria, in a systematic series of pogroms (Western Nigerians were not molested). Most of the remainder, nearly two million, finally found their way back to the East in one of the most extensive migrations in modern history.⁹ In May 1967, after fruitless negotiations with Lagos, Eastern Nigeria and its fourteen million people seceded from the federation and established the independent republic of Biafra.

The record of the Ibo was not that of chauvinists or of tribalists but of nation-builders; they acted as catalysts to the process of forming a nation, first in Nigeria, then among culturally related peoples of Eastern Nigeria, a more practical and natural undertaking. Nor was the Biafran conception an exclusive one. In the beginning, the Biafran regime, while insisting upon protective political sovereignty, proposed a common market with Nigeria at large, as well as a customs union, common currency, transport and communications systems, shared educational facilities, and even common diplomatic representation in receptive countries. Furthermore, the regime had suggested plebiscites in Nigerian-Biafran border areas, so that people might determine their political allegiance for themselves. Notwithstanding facile accusations of 'Balkanization', a realistic pan-Africanism was at the heart of the Biafran enterprise, just as pan-Nigerianism had been so vital a part of the old ideology.

The war that Nigeria declared on Biafra in 1967 developed in two phases. During the first phase, up to the fall of Enugu, the capital of Biafra, the exiles were reintegrated into their local communities and the conventional army carried on the fight. But the fall of Enugu was the signal for a sharp change. The people took up whatever arms they could find and bolstered the demoralized officers. Those of us who were in the country at the time were moved by the depth of the popular commitment. Every hamlet geared itself to a war economy: even young children declared themselves Biafran and stood guard, shouldering wooden guns, at village cross-roads.

As the war persisted, the people radicalized themselves in ways unique to their tradition, without the benefit of abstract blueprints. The old interest groups – including rich merchants, oldline politicians, government bureaucrats – dissolved, to be replaced by new elements. It was as if the people of Biafra were ridding themselves of their colonial past. The colonial structure had proven useful to them in the past, but, in typical Ibo fashion, they discarded it when it was no longer useful. One sensed, under the social surface, the primitive pulse of Ibo adaptability. One sensed 'form in formlessness' and finally understood the amazement of the colonial observers who first encountered the Ibo.

The main social groups that emerged were the national peasantry, the petit bourgeoisie of small traders and storekeepers which had been smashed and dispersed by the war but had never lost its link to the land, and the energetic and ingenious young technical intelligentsia who kept the machines running.¹⁰ These 'science boys,' as they were called, were the most systematically 'radical,' that is to say, they viewed the war as both a national and a social revolution. They were determined to eradicate every vestige of colonialism and build a society that would achieve, in new form, the old balance between individual freedom and community responsibility. They had the ear and trust of Ojukwu, the leader in crisis who symbolized the national effort.

Ojukwu himself, who came from one of the richest families in Nigeria and was educated at a British military academy and at Oxford, had matured in the course of the war. If, in the beginning, he had trusted the British sensibility and depended upon the British sense of fair play, he quickly became a black revolutionary, one with few illusions. He spent his personal fortune during the first few months of the war and his first concern was for the kind of society that would follow the hostilities. He was fully responsive to the wishes of his people. He saw himself as leading a people's war, with himself as their representative. He had also a thoroughly civilian mentality. As the American consul in Enugu told me in the fall of 1967, Ojukwu was 'not ruthless enough' for the job that he had. He always referred to his Nigerian and British-trained officers as 'they'. And he told me last April that the remnant of the colonially trained officer group comprised the one element in the nation which he feared might betray the developing ideas of the revolution.¹¹ But he minimized this because the army had been more and more popularized after the fall of Enugu.

The new government bureaucracy, dispersed through the bush as the Biafran territory contracted, was composed, for the most part, of young intellectuals. When I talked to these men and women, they seemed completely dedicated to the struggle for national independence. They debated the shape of the future endlessly, and their physical and psychological proximity to the people at large offset the authoritarianism that one would ordinarily anticipate in a poor nation struggling for existence.

To an even greater degree than was the case before the war, the distance between these groups was small; a single family might include parents who farmed, relatives who ran small stores, children serving in the army or the government. But this reconstitution of people and society could not sustain the foreign assault forever. Just before Enugu fell, Ojukwu privately said that unless the economic blockade was broken, the resistance would last for no more than seven months, since he felt that starvation would overtake the nation. Even he underestimated the endurance of the Biafrans; but he was well aware of the strength of their enemies.

England stared across the barricades at its old antagonists in a new guise. The former colonial power could not afford an independent Biafra, hostile to the trading and investment interests which Nigeria had accommodated, to the profit of both the local business and political elites and the colonial companies. United Africa Company, the world's largest trading group, a subsid-

itary of Unilever, had, for example, dominated the Nigerian import-export trade. The British were still buying cheap in Nigeria and selling dear. Biafra intended to trade as equals and with whom-ever it pleased. Moreover, the political example of Biafra could well have broken up the oil and banking connections which helped to feed the British economy. In the crunch, the British looked to their Northern clients, whom they had had to persuade, time and again, to the idea of Nigerian unity, but who had always proved easy to manipulate, in part because the federation provided the North with access to the sea. Biafra, then, was an economic threat to England, and the final embarrassment to England's image of itself.

But the Biafrans were also fighting Russia. The play of interests here is somewhat more intricate but not difficult to understand. The basic Soviet concern is geo-political. The Russians grasp as coolly as the British that Nigeria, with the heaviest and ethnically most diverse population on the continent, is black Africa's strategic territory. The eventual economic and political contour of a Nigerian settlement is likely to serve as a model for other black states, not only as something to imitate, but also actively, for Nigeria's aims will weigh heavily in pan-African councils. The Russians, having failed elsewhere south of the Sahara (*vide* Guinea), where they have demonstrated a profound ignorance of local African conditions, both in theory and act, now turned to Nigeria. And what better ground than so huge and amorphous an area, well suited to that type of colonial control which requires a minimal investment of men and materials but provides great opportunity to apply pressure. England, it turns out, systematically prepared Nigeria for still another imperialism.

Certainly the Russians are not primarily interested in exporting revolution, a concept which they no longer seem able to define (perhaps the British and our State Department will find comfort in that). Their aim is to neutralize the British, lessen the influence of the North Atlantic Powers generally in Africa, and clarify the lines of division between the Soviet and North Atlantic spheres of influence. One must note that this re-definition of the world, so evident in Africa, is being consummated in an atmosphere of more or less good-natured, if risky, competition. It has its ritual and its rhythm; only the poor and exotic masses suffer.

But why did Nigeria fit the Russian interest so well at this precise moment in history? There are two major reasons: Islam, that is to say, the manipulation of Islam, and oil. The Northern Nigerian hierarchy, predominantly Islamic and flexible in its negotiations with powerful foreigners, has done everything within its capacity to keep the twenty-five million peasants, the largest population bloc in Nigeria, in material and ideological serfdom. Thus, with the defeat of Biafra, negotiations with Lagos are apt to be undisturbed by disaffection from the Northern areas. Although this condition cannot persist forever, it can go on long enough to gain immediate Soviet ends. And should discontent increase, the Russians will be on hand, attempting to deflect any peasant-based revolution that may occur to their own political ends.

By supporting the present Nigerian regime, the Soviets also solidified their relations with the circum-Mediterranean Islamic sphere, the Northern source of Islamic Africa. Thus far, the abortive revolutions in the Arab lands have not accomplished their internal aims nor has the

leadership been capable of subduing Israel. Israel remains the logical symbol (whether the Israelis like it or not) of North Atlantic power in the Eastern Mediterranean, although here too the Western Powers show signs of accommodating Russia for the sake of oil and better relations with the Arab oligarchies.

Israel is the Mediterranean bone in Russia's throat; as well as the scapegoat for the new Arab leadership. The Arab failure against Israel in 1967, the year the Nigerian civil war began, for which the Arabs militarily blamed Russia even though the Soviets had armed them to the teeth, threatened the balance of the Soviet-Islam equation in the Middle East and alerted the Russians to the need for finding another means of entering the Islamic, Middle-East-Africa sphere.

By supporting Nigeria against Biafra, the Soviets appear to the Middle East as champions of Islam (the Nigeria-Biafra struggle was watched very carefully in the Islamic capitals where it was another official cause) and they also entrench themselves further in their assault on the Mediterranean. Egyptian pilots flew Soviet planes maintained by Soviet technicians against Biafra. The symbolism of this cultural alliance is not lost on the more reflective leaders of black Africa.

If the Soviets represent the newest imperialism in Africa, the Arabs represent one of the oldest. They have their own history of African conquest; they have also enlightened and enslaved the pagans.

In both the Middle East and Nigeria, the Soviet-Islamic accommodation is directed at people of another religion – Jews, on the one hand, Roman Catholic Christians on the other. This helps to fuel the attack while consolidating the alliance, since the Russians seem to have no trouble in rationalizing their antagonism to either Judaism or Christianity. Like the British colonialists, the Soviets in their foreign policy show a certain affinity for the traditional political rigidity of Islam, where the many can be manipulated by the very few.

The irresponsibility of the Russian role seems boundless. The Arab leaders had threatened the obliteration of Israel. Did the Russians *know* that this could not happen? At what point would they have demanded a halt? At what point would they have imagined an Arab victory to have attained a legitimate goal? Or were the Israelis considered expendable in the larger Soviet design, as the people of Biafra have already proven expendable? (And as the legitimate aspirations of Palestinian Arabs have been expendable?)

The reluctance of many black American militants to support Biafra (the notable exceptions being Floyd McKissick and Charles Kenyatta) can now be understood. In part, it can be attributed to the 'nationalist' identification with the feudal civilizations of Moslem Africa as exemplars of 'black' historical achievement. The very size of Nigeria was confused with the substance of black power in Africa. Moreover, 'high' civilization seems to be defined according to ethnocentric European standards; the more 'primitively' organized pagan black peoples have been largely ignored in black American nationalist ideology. Neither the paganism nor the Christianity of the Biafrans fits the nationalist mystique; Christianity is viewed as an exploitative agency both at home and abroad. It is true that Christianity has been used in this country to encourage black passivity and has preached integration with the system.¹² But the Irish Catholic missions, which were

largely responsible for formal, elementary education throughout Eastern Nigeria, were not at all oppressive. They were apolitical, uncommitted to British colonial policy, and certainly did not inhibit the revolutionary drive of the Ibo.

The second term in the Soviet equation is oil. 'Eastern Nigeria' (Biafra) and adjacent territories, including off-shore installations, comprise a major reserve. Although the federation before the war had been one of the world's leading petroleum producers, the potential has hardly been tapped. This field in Eastern Nigeria may well be among the largest ever surveyed; it is certainly one of the richest, producing a clean-burning fuel with a very low sulphur content.

Should Russia persevere in her influence in Nigeria, gaining a voice in the disposition of this high-quality petroleum, her geopolitical position would be further solidified. At the same time, England's relatively direct, short line of supply with Nigeria would be threatened. The situation in the Middle East being what it is, the loss to the North Atlantic Powers, the gain to Russia, need not be labored. Obviously, the defeat of Biafra was essential to the realization of British and Soviet ends, contradictory though they are. That is, before the Soviet Union and England could square off over the oil, the Nigeria that they are sustaining had to be firmly in control of the areas involved.

Petroleum politics was, however, a relatively recent nuance in the Nigerian scene. The colonial and post-colonial issue would have been basically the same had the extent of reserves not been suspected about a decade ago. Oil complicates and intensifies the conflict, but it is not the cause. The Biafrans told me that they would respect the existing foreign oil leases in their territory but that, apart from this, they were determined, of course, to refine, use, and trade their own oil. Moreover, as they proved in Port Harcourt and elsewhere, the Biafrans did not need foreign technicians in order to tap the field or run the refineries. The particular quality of British desperation, as the two month's war they had predicted lengthened to two years and more, was certainly the result of large plans gradually going awry. (The British government owns 49 percent of BP; the Shell BP consortium is the largest Nigerian oil producer.) Nigerian oil production was well below the amount anticipated; until the last months of the war, the Biafrans held, or were able to harass, 60 percent of the field within or on the fringes of Biafran territory. (BP holdings almost certainly would have been liquidated eventually.)

As the present British Labour government inadvertently revealed the brutal rationality of its Nigerian policy, even the pretense of decency fell away. The self-justifying clichés of 'de-colonization' and 'commonwealth responsibility' were hardly heard any longer. It was the British interest against that of the Biafrans, and if the Biafrans had to be sacrificed, so they would.

As the war persisted, the quiet rage of the British Leadership mounted. Spooked by the Russians, angered by a strong undercurrent of pro-Biafran public opinion (including, along with Catholic Tories, British Communists who apparently chose the Biafran issue to declare a certain independence of Moscow), British government policy became more savage as it lost credibility. But the Russians could afford patience. Time sharpened the contradictions in the British position. The Russians did not need Nigerian oil but they did feel the need to deepen their Mediterranean and

Islamic associations in their strategic confrontation with the North Atlantic Powers. Ironically, the Biafrans, not the British, were the barrier.

The inevitable consequence of the Soviet presence in Nigeria was an extension of the confrontation with China: Soviet geopolitics versus Chinese ideology. The Russians have bad dreams about Chinese influence among the global proletariat and peasantry. Leninist logic must lead them to assume that the Chinese experience is likely to prove more pertinent than their own to the oppressed majority who populate the lower-class nations. Of course, what the Russians fear is that they have betrayed their own revolution, and it is the Chinese who remind them of their new position among the rich and powerful of this world. China is still a very poor, overwhelmingly agrarian country; and the Chinese have already replaced the Russians as a modern symbol of revolutionary possibility in 'underdeveloped' areas.

As I have tried to point out, the British, and often the Russians, recognized the critical importance of Northern Nigeria for the whole of black Africa. Hence the compulsion to define Nigeria according to its old colonial boundaries. In the Soviet perspective, Northern Nigeria, with its archaic and oppressed peasantry, the largest population bloc in Africa, must be walled off from Chinese 'influence'. The Chinese, on their part, were quick enough to realize that aspect of Soviet policy. Therefore, we can understand Chinese sympathy for Biafra, expressed as a struggle against 'Anglo-American imperialism', 'neo-colonialism', and 'Marxist revisionism'.

Recently, the *Peking Review* declared itself as follows (July, 1969): Ganging up with the U.S. and British imperialists, the Soviet revisionist clique supports the Nigerian federal military government in its large-scale slaughter of the Biafran people who have announced their secession from the Federal Republic of Nigeria. Since the outbreak of the war in August 1967, Soviet revisionism, openly supplying the federal military government with large numbers of military aircraft, warships, bombs, rockets and other military equipment and dispatching large numbers of military personnel, has helped it massacre the Biafran people. By providing the military government with generous 'aid', Soviet revisionism is attempting to infiltrate this country with the largest population in Africa and pave the way for establishing a bridgehead for aggression and expansion in West-Africa.' This is not to say that the Chinese fully appreciate the Biafran situation. The Biafran struggle, for them, is a symbol for a revolution that must occur throughout Africa. One senses in the Chinese position confirmation of an abstract anticipation, rather than a particular appreciation of Biafra's immediate problems and cultural possibilities.¹³

Chinese sympathy for Biafra and Soviet support for Nigeria also reveal differences in attitudes toward the peasantry. The peasants of Northern Nigeria are not a national peasantry. Oppressed for centuries by successive indigenous ruling classes and then manipulated by the British through the pre-colonial emirate system, they have, like peasants in archaic civilizations everywhere, primarily been concerned with survival, evading the central authority when they could, paying tribute when they had to. Moreover, in modern times they have not been subject to foreign military assault, which can have a unifying effect among peasants whose political relations to each other and to the urban areas are usually tenuous.

In Biafra, on the other hand, a national peasantry, identifying both with the townspeople and with the fate of the regime, did in fact emerge. Such a peasantry, evolving directly from a tribal base, was already evident under colonialism but was unified in the recent struggle. The Chinese presumably understand that a national peasantry is a prerequisite for further revolutionary development, for it can be brought into the nation-building process and is not readily manipulated by foreign elements. On the other hand, a feudally exploited peasantry, which is long removed from its tribal origins but has not yet evolved a national consciousness, a peasantry such as that of Northern Nigeria, potentially explosive as it may be, remains helpless in the presence of superior power and is, in any case, isolated from the political process. Soviet support for Nigeria, then, which costs the Russians almost nothing —(the moral cost is, as usual, beyond measure), is tactically brilliant and ideologically bankrupt.

The Soviet insensitivity to the nature and importance of national consciousness in Africa is shared by the British and, for that matter, by the United States, which has persistently supported the *idea* of a Nigerian federation with a cruel, abstract, and ignorant enthusiasm. None of the three major powers seems to understand or recognize the substance of nationality. The ideological world shared by the great modern political structures of the West is collective, legal, sealed by constitutions and documents; its formalist character is enforced from the top down. It is increasingly alien to authentic national and cultural expression, as distinguished from the merely patriotic imperatives of political survival.

The Soviet Union is a type of federation, in name and formal structure, with the rights of diverse peoples mummified in the constitution of 1936 (socialist in content, national in form) but, in fact, the political legitimacy of constituent nations has never been recognized. Nor is it necessary to speak of the curtailment of national-cultural expressions, established under Stalin, throughout the Soviet Union. The United Kingdom, which typically turned colonies into federations as a means of solving national problems while maintaining the British association, is itself a kind of federation, both domestically and in the Empire-turned-Commonwealth. And the United States reflects the idiosyncrasies of its own history when it sees federation in the abstract as the highest form of political union.

In the 'underdeveloped' world, where the primitive and peasant communities have long been assaulted, and where nations have not yet formed, the plans of imperialists, whether capitalists or socialists, further inhibit the possibility of an emerging national expression. The nation is merely regarded as co-terminus with imposed political boundaries. The culture of such a 'nation' is of no concern to the colonial mentality, the ethnocentric assumption being that the culture is largely derived from the metropolitan mentor. And certainly the conscious, necessarily political, struggle for national emergence or survival is hardly tolerated; it is regarded as an historical offense in a world dominated by power blocs. The ignorance and denial of the authenticity of the Biafran struggle are, then, fully in accord with our knowledge of the internal mechanisms of contemporary, bureaucratic, highly rationalized states in their imperial phase.

The Biafrans were struggling to protect a nation in which the culture of the primitive past made itself felt and yet had become part of the modern experience. For these people, genocide meant both more and less than physical extinction. It meant the collapse of their symbolic universe and living on sufferance in a state that had used every conceivable means to reduce them to its own aspirations and pace, that is to say, to the Nigerian common denominator as it had been determined by colonial powers. The war waged upon the Biafrans was total. Economic blockade and starvation were the major weapons. Clearly, every means was being used to bring these people to heel because they were a political threat to the alliance against them and they were a political threat precisely because of their cultural possibility *as a people*.

Therefore I conclude that cultural genocide was being perpetrated. As for premeditated biological genocide, it was no doubt the policy of this or that field commander in localized areas, though it was not officially sanctioned – a fact that does not relieve Lagos of the ultimate responsibility for indiscriminate killing, however defined. But we can well understand why many Biafrans felt that their destruction was planned. Certainly the massacres that precipitated secession were, like all pogroms, organized from the top, igniting disaffected elements at the bottom, while displacing attention from the genuine grievances of the people at large.

As Biafra became a concentration camp encircled by Nigeria and its allies, the people did not dwell upon their misfortune; as introspection deepened, their humor sharpened, their style and verve persisted. Vance Bourjaily, one of the last Americans to visit Biafra, stated that he had 'never seen such grace'. History had imposed upon the Biafrans the task of reconstructing a *people* from what the British gazeteers had designated the *population* of Eastern Nigeria. This is the rarest and most basic of human experiences. We were witnessing a rite of cultural death and rebirth, an experience which the modern world seems hardly capable of understanding.¹⁴

And what of the future? Ironically, it is the war against Biafra which has imposed upon the uneasy Nigerian leadership a certain mechanical identity. But there is little evidence that the Hausa and Yoruba and the many other peoples of Nigeria at large share that identity in depth or that the complex alliance of class and ethnic interests at the top can cohere much longer. Like every other bloody exercise in political scapegoating, the aggressor's sense of unity is always false. It is the victim who learns the real name of the game. Gowon himself is a man in a quandary. Torn between Russia and England on the one hand, regionally based politicians, on the other, and faced, moreover, with a rising military class, his political moment is probably ending.

Still, Nigeria under Anglo-American and Soviet surveillance will probably preserve some kind of formal unity. The peoples of Western Nigeria, though badly divided throughout the post-colonial period, have demonstrated against the present regime. Indeed, their elder statesman, Awolowo, had announced shortly before secession that he sympathized with the Eastern predicament and that if the East managed to secede, the West would follow suit. Now that Biafra has been forced back into the Federation, a change in regime more acceptable to the West seems likely. In any event, Nigeria is not a nation but a political idea imposed by force of foreign arms. The variety of peoples within its borders will continue to seek accommodation, and a formal change in structure,

perhaps toward confederation, may occur, although Russia will probably press for its version of a unitary state. But Biafra may well be the last hope for a self-determining black Africa, and a revolution based on an indigenous model.

What will become of the Ibo-speaking peoples of Biafra, the heart of the enterprise? Their survivors will be confined to the East Central state. Their cultural energies exhausted for the time being, they will be suffered by the Nigerian regime just so long as they settle into a poor and meager existence, just so long as they 'return to the fold'. One does not have the right to anticipate the resurrection of Biafra.

notes:

¹ Eugene Black, former head of the World Bank, is a director of both *The New York Times* and Royal Dutch Shell, the largest petroleum investor in Nigeria.

² G. J. Kurubu, at a press conference in Moscow, January 20.

³ Moscow Radio, January 12.

⁴ Kurubu, at the press conference of January 20.

⁵ Margery Perham, *Native Administration in Nigeria* (London, 1962), p. 229ff.

⁶ K. Onwuka Dike, *Trade and Politics in the Niger Delta* (Oxford, 1965).

⁷ Sylvia Leith-Ross, *African Women* (New York, 1965), p. 356ff.

⁸ Linville Watson, 'Some Cultural Aspects of Nigerian Nationalism' (unpublished manuscript), p. 17, quoted in James S. Coleman, *Nigeria: Background to Nationalism*, (Los Angeles, 1965), p. 337.

⁹ Some Ibo remained in Western Nigeria during the complex negotiations prior to secession. One cannot know how many had intended to leave. During the war, the 35,000 (?) Ibo in Lagos were registered, and reports about their treatment vary. The least that can be said is that they held very few significant posts in education, industry, etc. In the adjoining Mid-Western region, there were perhaps 500,000 Ibo-speakers (initially ranging somewhat in culture from Eastern Ibo) who were native to the area. Many of them crossed the Niger to Biafra. Some were molested and murdered by federal troops. Some tried to remain neutral. Some shielded Biafran guerrillas. Some were pressed into the Nigerian army. Northern

Nigeria, three-quarters of the country, had, of course, rid itself of Ibo; and these had comprised the majority of migrants. In any case, the fact that some Ibo lived outside Biafra (a handful may have actually chosen to do so) and survived is not relevant to the Biafran experience though the Biafran experience has much to do with them.

¹⁰ Biafrans made their own matches, refined their own oil, experimented in separating protein from grass, grew new crops, and developed new forms of communal land tenure. Although children could no longer attend school, and the universities had been sacked, the people, impoverished from top to bottom, held seminars from one end of the country to the other, inquiring minutely and with pristine, unprejudiced curiosity into the meaning and the outcome of their struggle.

¹¹ For Ojukwu's ideas about the revolution see *Biafra, Random Thoughts of C. Odumegwu Ojukwu, General of the People's Army* (Harper & Row, 1969) and *Biafra, Selected Speeches with Journals of Events* (Harper & Row, 1969).

¹² The opposition or indifference of the black militants affected the New Left, which retreated into clichés about Balkanization, etc.

¹³ There is a further nuance in the Sino-Soviet aspect of the Nigerian conflict. The Chinese have granted substantial technical aid to Zambia and Tanzania on excellent fiscal terms and with no apparent reservations. Both countries had recognized Biafra. (Tanzania's statement of recognition is one of the most striking state documents of our time.) As Julius Nyerere, the President of Tanzania, has indicated, the so-called 'Chinese model' can

mean no more, realistically, than trade and technical relations between China and emergent African states.

¹⁴ Leopold Senghor's warning in *On African Socialism* is pertinent:

'I shall end by paraphrasing Dostoevsky, the Russian. A nation that refuses to keep its rendezvous with history, that does not believe that it

bears a unique message – that nation is finished, ready to be placed in a Museum. The Negro African is not finished before he even gets started. Let him speak; above all, let him act. Let him bring, like a leaven, his message to the world in order to help build the Civilization of the Universal.'

quelques réflexions sur la francophonie en Afrique noire

par Mineke Schipper-de Leeuw *

Les anciennes colonies françaises continuent à se servir du français comme langue officielle; le Congo-Kinshasa, le Ruanda et le Burundi sont aussi des pays francophones officiellement. Qu'ils le veuillent ou non, ces Etats africains, utilisant le français, fortifient la position et le prestige de cette langue dans le monde. Cela ne signifie aucunement que les habitants de ces pays comprennent tous le français. Loin de là! Dans son article *Enseignement et avenir de la langue française en Afrique noire*, Dannaud donne quelques chiffres: dix pour cent des Africains comprennent le français, un à deux pour cent parlent couramment le français, un à deux pour mille pensent en français (ce qui n'est pas facile à contrôler, nous semble-t-il). Il conclut que la langue française est encore loin d'avoir atteint le seuil d'irréversibilité en Afrique, c'est-à-dire le moment où sa diffusion qualitative et quantitative serait telle qu'elle interdirait toute autre option linguistique¹. Plusieurs raisons plaident pour le maintien des langues européennes en Afrique, pour l'utilisation du français dans les ex-colonies françaises et belges, on peut les alléguer à volonté: le grand nombre de langues et de dialectes africains qui empêcheraient l'unité linguistique de l'Afrique noire, l'enseignement qui suit toujours en grandes lignes le système du pays colonisateur, le manque de cadres africains qui rend indispensable la présence d'innombrables professeurs européens, donc un enseignement qui est donné principalement en français (c.q. anglais ou portugais), et ainsi de suite.

Claude Wauthier fait observer qu'en Afrique 'actuellement toute formation intellectuelle véritable ne s'acquiert que par le truchement de la langue des colonisateurs'². C'est ainsi qu'un abîme de plus en plus profond se creuse entre les intellectuels et la masse . . . Ici on pourrait reprendre une fois de plus la discussion sur la pauvreté du vocabulaire des langues africaines par rapport à celui des langues européennes. Comment se passer des langues de l'Occident lorsqu'il s'agit de formuler en termes techniques et philosophiques ce qui préoccupe les savants dans le monde moderne? Il y a des Européens qui propagent cette théorie de la pauvreté des langues africaines et certains Africains tels que Léopold Sédar Senghor partagent ce point de vue. D'autres, comme par exemple Cheikh Anta Diop, rejettent cette idée avec indignation. Avant d'analyser, l'un et l'autre point de vue, il est peut-être utile d'attirer l'attention sur la mentalité de la France en ce qui concerne la francophonie en Afrique.

'La France désire, plus que toute autre nation, diffuser au loin sa langue et sa culture. Son besoin de rayonnement intellectuel trouve bon emploi auprès de peuples dont la langue convient mal aux idées et aux techniques modernes ou n'est pas admise dans les relations internationales: elle leur apporte un mode d'expression et une méthode de pensée'³. C'est de cette façon que la commission *Jeanneney*, chargée par le gouvernement français d'étudier les divers éléments d'une politique de coopération entre la France et les pays en voie de développement, formule et justifie le maintien et la nécessité absolue de la langue française en Afrique noire. Les deux motifs à distiller de ce passage du rapport qui a pour but de revoir l'aide française, sont donc: 1. le besoin de rayonnement de la France, 2. l'utilité de la langue française dans des pays où les langues

* Madame Mineke Schipper-de Leeuw est attachée à l'Université Libre du Congo à Kisangani.

nationales auraient des vocabulaires insuffisants. Qu'il existe des Africains qui sont d'un autre avis, n'intéresse évidemment pas la commission Jeanneney.

Dans son article cité ci-dessus, Dannaud se sert également de l'argument du rayonnement nécessaire de la langue et de la culture françaises. Il lance un appel au gouvernement français pour que celui-ci sauve en Afrique l'avenir de la langue française, car, dit-il, 'comme dans l'Europe du dix-huitième siècle [elle] sera à la fois symbole et instrument de liberté et de progrès'⁴. Lui à son tour néglige totalement de mentionner quel point de vue les Noirs ont vis-à-vis les projets humanitaires de la France. Dannaud est obsédé par l'idée d'une assimilation des Noirs sur une vaste échelle et il en parle ouvertement sans tenir compte du fait que ces pays africains soi-disant francophones ont acquis leur indépendance depuis un certain temps. Il en vient même à rêver à haute voix d'une Afrique latine de langue française qui serait en train de se constituer, et qui ferait pendant à l'Amérique latine de langue espagnole ou portugaise. Il dit notamment: 'L'assimilation des élites avec lesquelles nous sommes en contact, jointe au sentiment que chacun de nous éprouve de la valeur singulière de la langue et de la culture qui sont les nôtres, nous incite à considérer déjà comme une réalité cette Afrique d'expression française'⁵. Voilà une exclamation bien illusoire et en contradiction avec les chiffres donnés par lui-même que nous avons repris plus haut. Il est évident que le raisonnement de M. Dannaud se base surtout sur les avantages que la France pourrait tirer d'une forte position de sa langue en Afrique. Le but à atteindre est le seuil linguistique d'irréversibilité pour que l'Afrique ne retombe plus dans l'emploi général des langues africaines. C'est pourquoi l'aide doit nécessairement être française, puisque l'aide internationale cherchera toujours 'à favoriser le développement des langues vernaculaires'⁶.

Pierre Alexandre se restreint à une stricte objectivité en parlant des problèmes linguistiques africains; il caractérise la mentalité française comme suit: 'Persuadés depuis des siècles, pour le meilleur et pour le pire, de l'universalité de la langue française, les Français font volontiers bon accueil à tout $\beta\acute{\alpha}\rho\beta\alpha\rho\varsigma$ qui démontre cette universalité . . .'⁷. Cependant il faut se rendre compte de ce que la langue française est indissolublement liée à la culture française que le plus souvent les Français ne considèrent pas moins comme universelle. L'impérialisme linguistique et culturel vont toujours la main dans la main. Or, il ne faut pas oublier que pour les Africains parler le français n'est pas du tout la même chose que pour les Français, ou même pour les autres Européens, parce que leur culture d'origine diffère fondamentalement de la nôtre. La France croit à sa mission civilisatrice en Afrique, mais les Africains l'acceptent-ils? La France envoie des enseignants en grand nombre aux pays africains dits francophones et par là elle aide ces pays sans aucun doute, mais ces enseignants n'en sont pas moins au service de la France et de sa gloire ardemment recherchée. Encore la francophonie semble-t-elle une *conditio sine qua non* pour l'aide française en Afrique. Selon Philip Allen une des préoccupations des hommes politiques africains est celle d'adapter l'enseignement primaire et secondaire aux besoins africains 'without sacrificing French willingness to maintain 6000 teachers in Africa or the millions of French francs invested in French-oriented education systems'⁸.

Il est extrêmement difficile de sonder réellement ce que les Noirs pensent du problème de la franco-

phonie dans leurs pays. Tout d'abord on ne peut pas parler des Noirs en général à ce sujet: de grands groupes de Noirs n'ont guère été scolarisés et le pourcentage d'analphabètes est assez élevé. Evidemment ces groupes-là ne se posent pas la question. Mais même parmi les Noirs intellectuels qui peuvent se faire une idée de l'alternative: français ou langues africaines en Afrique noire, les opinions diffèrent et le problème ne cesse de susciter de vives discussions. Il y a des Africains qui aimeraient maintenir le français dans leurs pays comme langue officielle, d'autres s'y opposent avec ardeur. Ceux-ci allèguent que l'Afrique a suffisamment de langues pour pouvoir remplacer le français, langue étrangère, qui en outre rappelle trop le joug colonialiste qu'on vient à peine de secouer. (Un étudiant congolais me dit un jour: 'Ce ne sont pas vos langues dont nous avons besoin, mais vos machines!') D'autres soulignent l'importance du français en tant que moyen d'unification entre les Noirs du monde entier. Néanmoins la langue française reste pour beaucoup de Noirs provenant de pays francophones un problème considérable, même s'ils sont universitaires. Le Dahoméen Hountondji examine ce cas dans la revue *Présence Africaine*. A son avis le rapport de l'Africain à la langue française est différent de celui de l'Européen non français, car des fautes de français ne seront pas imputées à celui-ci comme des indices d'un manque de culture. Par contre, l'Africain n'acquiert sa culture qu'avec la langue française. Le drame est pour lui 'qu'il n'a pas d'autre langue de culture que cette langue étrangère' dont pourtant il ne dira jamais qu'elle soit *sa langue*. Hountondji prétend que la plupart des Noirs africains d'expression française luttent avec cette langue toute leur vie. C'est qu'ils considèrent leurs fautes de français comme compromettantes et pour cette raison ils perdent leur spontanéité et leur liberté d'expression⁹. Ne serait-ce pas là une des causes principales de l'aversion qu'éprouvent bien des Africains contre la langue des colonisateurs? Les vers du poète Léon La-leau qu'on a déjà cités maintes fois, rendent assez bien le conflit interne ressenti par les 'aliénés culturels':

'... sentez-vous cette souffrance
et ce désespoir à nul autre égal
d'appivoiser avec des mots de France
ce coeur qui m'est venu du Sénégal?'

Frantz Fanon consacre tout un chapitre au langage dans son livre *Peau noire, masques blancs*. D'après lui le Noir se situe en face du français, il sait qu'il est apprécié en référence à son degré d'assimilation. A cet égard l'expression 'parler comme un Blanc' est bien significative! 'Historiquement, dit Fanon, il faut comprendre que le Noir veut parler le français, car c'est la clef susceptible d'ouvrir les portes qui, il y a cinquante ans encore, lui étaient interdites'¹⁰.

Un groupe restreint d'Africains s'est assimilé à la langue et à la culture françaises au point qu'il ne peut ni ne veut s'en dissocier. Mais les arguments qu'ils donnent de cette préférence pour la langue française ne tiennent pas debout, nous semble-t-il. Le grand défenseur du français en Afrique est bien Léopold Sédar Senghor, premier agrégé africain d'Université en France et Président du Sénégal. Il a pour antagoniste son compatriote Cheikh Anta Diop qui rompt une lance pour

l'emploi général des langues africaines en Afrique noire. Aussi est-il intéressant de les comparer. En 1962 la revue *Esprit* publia un article de la part de Senghor intitulé *Le français, langue de culture*, où l'auteur répond à la question: 'Que représente, pour un écrivain noir, l'usage du français?'¹¹. Senghor prétend répondre au nom de toutes les élites des Noirs d'expression française, des politiques comme des écrivains, ce qui n'est pas juste. Plus d'un Africain considère Senghor comme un 'blanchi' un assimilé culturel, dont on n'aimerait pas partager l'opinion lorsqu'il s'agit de parler du problème linguistique africain. Quoiqu'il en soit, Senghor parle au nom d'un groupe de Noirs et nous discuterons ici quelques arguments qu'il allègue pour plaider la cause de l'usage de la langue française en Afrique noire. Premièrement il trouve que le français est une langue plus pure pour les Africains, parce que 'beaucoup parmi les élites, pensant en français, parlent mieux cette langue que leur langue maternelle, farcie, au demeurant, de francismes du moins dans les villes'¹².

Il est vrai que des mots tels que *radio, télévision, aéroport, hélicoptère, philosophie, mathématique* etc. se sont introduits dans les langues africaines; parfois ces mots se sont adaptés au système existant de la langue concerné à partir du premier usage qu'on en fait dans cette langue, comme on le voit dans les langues européennes – et surtout en français! – lorsqu'elles se servent de termes empruntés au grec ou au latin. D'ailleurs ces langues continuent à emprunter des mots les unes aux autres. Ce n'est donc pas une raison pour remplacer les langues africaines par des langues européennes, et puis, les puristes pourraient faire un effort pour mettre à la place de ces emprunts des formes authentiques de la langue en question, comme on le voit par exemple dans l'allemand *Fernsehen* qui correspond exactement à télévision, terme qui s'est maintenu en français, néerlandais, anglais pour ne citer que ces trois. Si donc Senghor reproche aux langues africaines de ne pas être 'pures', parce qu'elles ne rejettent pas les nouveaux termes qui s'annoncent avec l'ère technique, il devrait en dire autant des langues européennes, le français sûrement inclus. Aucune langue n'est tout à fait pure. Le fonds primitif de la langue française est le vocabulaire du latin parlé en Gaule; elle aussi s'est enrichie, en profitant de l'apport du germanique, du normand, de l'arabe, de l'italien etc., mais Senghor ne l'accuse pas d'impureté. La grande différence entre les langues africaines et les langues européennes est qu'en Europe les langues ont eu le temps d'adapter les nouvelles formes au vocabulaire de base, tandis que, en Afrique, la brusque confrontation avec l'Occident a ébranlé la culture aussi bien que les langues africaines, ce qui n'empêche que les Africains trouvent des moyens pour intégrer les formes étrangères dans leurs propres langues.

Un deuxième argument qui séduit Senghor à préférer la langue française, est la richesse du vocabulaire de cette langue. Selon lui le français a, grâce à la richesse des doublets – d'origine populaire ou savante – une multiplicité de synonymes. Cependant il se hâte d'ajouter, comme pour consoler ses frères noirs, que les langues africaines sont d'une richesse et d'une plasticité remarquables, il en donne même des exemples: en wolof il y a sept mots pour désigner *la femme de mauvaise vie*, il y a onze mots pour *chercher* et vingt mots pour *chanter*. Mais si le français est riche et les langues africaines également, pourquoi préférer celle-là à celles-ci?

Plus loin Senghor note: 'Ce qui fait la force des langues africaines, fait, en même temps, leur

faiblesse. Ce sont des *langues poétiques*. Les mots, presque toujours concrets, sont enceints d'images'. La contradiction devient apparente, lorsque, deux pages après, nous lisons littéralement : '... il se trouve que le français est, contrairement à ce qu'on dit, *une langue éminemment poétique*'¹³. Que faut-il préférer alors?

Finalement l'auteur arrive à la conclusion que la supériorité du français consiste à nous faire don de son vocabulaire technique et scientifique 'd'une richesse non dépassée' et de ses mots abstraits dont les langues africaines manquent d'après lui. C'est là en effet l'argument fort de l'Occident pour faire maintenir ses langues en Afrique, surtout la France s'en sert volontiers et Senghor l'adopte à son tour. Les raisons avancées par Senghor ne convaincront pas le lecteur objectif.

De son côté Cheikh Anta Diop a étudié la question.¹⁴ Selon lui il est plus efficace de développer une langue nationale que de cultiver artificiellement une langue étrangère dont résulte nécessairement un retard dans l'acquisition de la connaissance et qui, en outre, prive les Africains de leur propre culture. La multiplicité des langues africaines n'est pas un inconvénient; aucun continent n'a jamais réalisé l'unité linguistique. En Europe personne ne parle d'une langue européenne unique, pourquoi alors suggérer l'idée d'une langue africaine unique? Diop reproche aux Africains qu'ils renoncent trop facilement à leur culture. Il insiste sur l'urgence d'introduire dans les langues africaines 'des concepts et des modes d'expression capables de rendre les idées scientifiques et philosophiques du monde moderne'¹⁵.

Comme en Europe le développement intellectuel de la société a exigé l'extension du sens des mots existants et la création de mots nouveaux, il faut que les Africains fassent un effort pour adapter leurs langues aux besoins de la vie moderne. Les langues africaines ne sont pas plus frappées d'une 'pauvreté naturelle' que les langues européennes, suivant Cheikh Anta Diop, et pour appuyer sa théorie il ajoute des traductions de concepts mathématiques et scientifiques, du principe de la relativité, d'un extrait d'*Horace* de Corneille et de 'La Marseillaise' dans sa langue maternelle, le wolof (qu'il appelle *valaf*). Jusque-là son raisonnement est logique et bien fondé. Il est d'autant plus étonnant de voir qu'il finit cette série de traductions par un poème *valaf* 'sur un thème laïque' dont il dit ceci : 'on tenterait en vain de traduire adéquatement ce poème banal en français'¹⁶. Par cette remarque il risquerait de miner sa propre thèse qui pourtant est juste et valable.

De ce qui précède nous pouvons déjà conclure que Cheikh Anta Diop ne croit pas au mythe de la 'supériorité' de la langue française propagée par Senghor. Dans la postface de son recueil de poèmes *Ethiopiennes* il en vient même à s'écrier poétiquement : 'Le français, ce sont les grandes orgues qui se prêtent à tous les timbres et à tous les effets, des douceurs les plus suaves aux fulgurances de l'orage. Il est, tour à tour ou en même temps, flûte, hautbois, trompette, tam-tam et même canon. (. . .) les mots français rayonnent de mille feux, comme des diamants. Des fusées qui éclairent notre nuit'¹⁷.

Senghor n'est pas seul à faire l'éloge de la langue française. Sans approfondir ce point ici, nous ne pouvons nous empêcher de citer Rivarol, le Français qui, il y a deux siècles à peu près, était déjà convaincu de l'universalité de la langue française et de l'exceptionnelle clarté du français. Voici son

adage devenu célèbre: 'Ce qui n'est pas clair n'est pas français: ce qui n'est pas clair est encore anglais, italien, grec et latin'¹⁸. Rivarol n'a pas réussi non plus à trouver des arguments persuasifs.¹⁹ Néanmoins peu à peu le mythe s'est constitué selon lequel le français aurait des qualités supérieures à celles d'autres langues. Ce mythe a déjà perdu beaucoup de son influence en Europe, mais pendant des siècles de colonisation en Afrique le 'chef' blanc a eu jeu facile à répandre l'idée de la supériorité de sa langue, idée qu'il a su inculquer sans peine à ses sujets. C'est grâce à la colonisation que ce mythe, basé sur un raisonnement trompeur, est toujours pleine de vie en Afrique noire. Il est plus que temps que là aussi on se mette à démystifier la langue française. Le français a eu ceci d'unique dans son histoire que depuis Malherbe les grammairiens ont travaillé la langue aux dix-septième et dix-huitième siècles et que les règles et les normes trouvées ont réussi à s'imposer au public. Au vingtième siècle la langue française n'échappe pas à la crise d'autorité qui est presque générale. La précellence et la clarté françaises auxquelles on n'a pas osé toucher autrefois, sont remises en question et ne sont plus acceptées tout naturellement. En outre, la langue française a beaucoup changé, et il est fort bien possible que les grammairiens des dix-septième et dix-huitième siècles eussent eu en horreur le français de nos jours. A leurs yeux elle doit avoir perdu de sa prétendue clarté.

C'est comme pour sauver son ancien renom que la France essaye de convaincre l'Afrique des qualités incomparables de sa langue. Des hommes comme Senghor, imprégnés de la culture française depuis leur toute première jeunesse, préfèrent le français à leur langue maternelle – mais pour des raisons purement personnelles sans valeur objective. Le cas de Senghor reste d'ailleurs assez exceptionnel et il n'est en rien représentatif pour les Africains même universitaires d'aujourd'hui dont la plupart n'ont pas eu le privilège de fréquenter des écoles françaises et des milieux intellectuels français. Senghor est peu réaliste lorsqu'il ne cesse de prétendre que la francophonie appartient aux Africains aussi bien qu'aux Français.²⁰ Elle appartient à quelques Africains, aux élites, si vous voulez, mais non aux masses. Et puis l'emploi du français (c.q. de l'anglais) entraîne des dangers graves pour l'avenir de la démocratie et du progrès social et culturel en Afrique qu'il ne faut pas sousestimer, comme le démontre Pierre Van Den Berghe dans *Les Langues Européennes et les Mandarins Noirs*. L'auteur voit des parallèles entre l'ancienne élite, coloniale et la nouvelle élite africaine qui se sert des langues européennes. D'après Van Den Berghe la renaissance culturelle africaine, 'coupée de ses racines linguistiques . . . n'aura pas de vitalité et restera comme une fleur artificielle.'²¹

Quelque discutables que soient parfois les théories de Cheikh Anta Diop, nous sommes d'avis qu'il a raison d'affirmer que les langues africaines ne sont pas nécessairement inférieures aux langues européennes. Tout vocabulaire correspond aux besoins de la société qui s'en sert. Aussi est-il logique que le français ne possède pas six mots pour *banane* et que le Pygmée en pleine brousse n'en a aucun qui corresponde à *gratte-ciel*. Lorsque les besoins d'une société changent, le vocabulaire s'adapte au fur et à mesure – on l'a vu dans l'histoire de la langue française. Seulement, le contact avec la civilisation occidentale a influencé la société africaine traditionnelle en très peu de temps d'une façon si intensive que les langues ont de la peine à marcher de pair avec

ces changements rapides. Cependant les moyens de communication modernes sont tels que les pays africains qui s'en serviront, réussiront sans doute à résoudre ce problème du vocabulaire.

Les Africains se montrent de plus en plus conscients de la nécessité de développer leurs langues. Lors d'un Symposium à Copenhague Kwabena Nketia de l'Université du Ghana n'a pas hésité à s'exprimer ainsi: 'If we find that the languages which were all right for the needs of our forefathers are no longer adequate to meet the conditions of modern life ... then it is our task to develop them.' Et plus loin: 'If we find our languages inadequate, it is because we have not contributed anything to them'²². Il est certain que le projet d'africanisation des langues prendra du temps, étant donné que des problèmes plus urgents (ou considérés comme plus urgents) préoccupent provisoirement les hommes politiques en Afrique.

Néanmoins toutes les activités – congrès, tables rondes, séminaires etc. – organisées par des Africains qui se penchent sérieusement sur la question de langues et de culture, sont autant de signes d'une orientation linguistique à tendances africaines. Probablement les langues du colonisateur continueront encore longtemps à servir dans les relations internationales, mais il est à prévoir que les langues africaines de grande extension se développeront considérablement dans les années à venir et que par là elles joueront des rôles toujours plus importants en Afrique. Comme le dit un proverbe malgache: 'Les mots sont comme des oeufs, éclos ils ont des ailes'.

notes:

¹ J.-P. Dannaud, Enseignement et avenir de la langue française dans les pays d'Afrique noire, dans: *Coopération et Développement*, sept.-oct. 1965, p. 20.

² Claude Wauthier, *L'Afrique des Africains*, Seuil, Paris, 1964, p. 36.

³ La politique de coopération avec les pays en voie de développement, rapport de la commission Jeanneney, numéro spécial de *La Documentation Française*, nov. 1964, p. 62.

⁴ Dannaud, art.cit., p. 18, p. 29.

⁵ Ibidem, p. 18.

⁶ Ibidem, p. 28.

⁷ Pierre Alexandre, Les problèmes linguistiques africains vus de Paris, dans: *Language in Africa*, edited by John Spencer, Cambridge University Press, 1963, p. 58.

⁸ Philip M. Allen, Francophonie considered, dans: *Africa Report*, juin 1968, p. 10.

⁹ Paulin Hountondji, Charabia et mauvaise conscience (psychologie du langage chez les intellectuels colonisés), dans: *Présence Africaine*, premier trimestre, 1967, p. 24, 25.

¹⁰ Frantz Fanon, *Peau noire, masques blancs*, Seuil, Paris, 1952, p. 36, p. 50.

¹¹ L.-S. Senghor, Le français, langue de culture, dans: *Liberté I*, Seuil, Paris, 1963, p. 358-363.

¹² Ibidem, p. 359.

¹³ Senghor, art. cit., p. 359, 360, 362.

¹⁴ Cheikh Anta Diop, *Nations nègres et culture*, éd. Présence Africaine, Paris, 1954.

¹⁵ Ibidem, p. 257-258.

¹⁶ Ibidem, p. 291.

¹⁷ L.-S. Senghor, Comme les lamantins vont boire à la source, postface à *Ethiopiennes*, Poèmes, Seuil, Paris, 1964, p. 167.

¹⁸ Rivarol, *De l'universalité de la langue française*, Aux Editions des Quatre Vents, Paris, 1946, p. 67-68.

¹⁹ Voir à ce sujet: L. Geschiere, De 'clarté française',: *Aspecten der grote cultuurtalen*, Servire, 1956, p. 149-170; A. Ewert, Of the precellence of the French tongue, *the Zaharof Lecture for 1958*, Oxford, 1958.

²⁰ G. Comte, Was wird aus der Francophonie?, dans: *Internationales Afrika Forum*, 4 (1968), 2/3, p. 115-116.

²¹ Pierre Van Den Berghe, Les Langues Européennes et les Mandarins Noirs, dans: *Présence Africaine*, quatrième trimestre, 1968, p. 3, p. 9, p.11.

²² J. H. Kwabenia Nketia, The language Problem and the African Personality, dans: *Présence Africaine*, troisième trimestre, 1968, p. 170.

conferentieverslag

asa's dood?*

De jaarlijkse bijeenkomst van de *African Studies Association* (ASA) in oktober te Montreal in Canada gehouden, is het brandpunt geworden van een verhitte en fundamentele controverse die, wat ook de uiteindelijke uitkomst ervan zal zijn, de toekomst van de beoefening der Afrikanistiek in de Verenigde Staten ongetwijfeld diepgaand zal beïnvloeden. Het was de eerste keer dat de bijeenkomst van de Association, (in de herfst van 1955 na een ontmoeting van 55 afrikanisten opgericht) buiten de Verenigde Staten werd gehouden. Het congres was in samenwerking georganiseerd door de ASA en het Canadese *Committee on African Studies*.

Volgens de statuten is het doel van de ASA, wetenschappelijk onderzoek en studie van Afrika te bevorderen, aan te moedigen en te beoefenen en de resultaten daarvan te publiceren. Daarnaast is de bevordering en verbetering van het onderwijs in de afrikanistiek een der doeleinden. De Association heeft de vorm van een stichting. Op 1 oktober 1969 telde zij 614 fellows, 589 Associates 298 Student-Associates en bijna 500 instituten-leden. De fellows, die gekozen worden door een meerderheid van het bestuur moeten hebben gepubliceerd over Afrika, gedoctoreerd zijn en bij het onderwijs in de afrikanistiek werkzaam zijn. Het gewone lidmaatschap (dat van de Associates) is vrij en internationaal.

De bijeenkomst beloofde nog in een ander opzicht feestelijk te worden, daar ze in het comfortabele Queen Elisabeth Hotel werd gehouden in plaats van, zoals vroeger, in een of ander universiteitslokaal. In totaal waren er ongeveer 1700 deelnemers aanwezig, studenten en belangstellenden inbegrepen.

Toen de spreker op de eerste plenaire vergadering op 15 oktober Gabriel d'Arboussier, Senegalees ambassadeur in de Bondsrepubliek het woord voerde, werd de microfoon hem uit handen gerukt door Afro-Amerikaanse studenten. Deze eisten 'dat de ideologische grondslagen van de ASA, die kolonialisme en neo-kolonialisme in de hand werken door de invloed van dit lichaam op onderwijsinstellingen en massa-media, onmiddellijk worden veranderd'. De studenten eisten daarnaast een nieuw bestuur dat uit evenveel Afrikanen (daarmee werden ook Afro-Amerikanen bedoeld) als 'Europeanen' zou bestaan. Ook de commissie die de toewijzing van de fondsen voor onderzoek en publicaties bepaalde zou uit een gelijk aantal Afrikanen en blanken moeten worden samengesteld. Tenslotte werd de eis gesteld dat de ASA een groep Westindische studenten van de *Sir George Williams University* in Montreal, die gevangen waren gezet op beschuldiging van schade te hebben toegebracht aan een computercentrum – financieel zou steunen. 'All Black people are Africans' was het uitgangspunt van de militante groep, die o.m. het ontruimen van de bureaus der ASA (in New York) eisten, opdat de toekomstige inhoudsbepalingen en doelstellingen voor de afrikanistiek door 'Black People' konden worden bepaald. De plenaire zitting werd geschorst en de bijeenkomst werd voortgezet in de vorm van hevig twistende en discussiërende groepen. Het bestuur van de ASA nam het besluit, geen Canadese politie in deze zaak te mengen om het gevaar van een hevig rassen-incident, dat wellicht het eind van de ASA zou hebben betekend, te vermijden.

* Bron voor dit verslag is een aantal artikelen en commentaren in het decembernummer van *Africa Report* 1969.

De volgende dag maakten de militanten de meeste groepsbijeenkomsten onmogelijk, waaronder een filmvertoning over het leven van Eduardo Mondlane (de om het leven gebrachte voorzitter van Frelimo, de verzetsbeweging tegen het Portugese regime in Mozambique).

De *Black Caucus* zoals de voorlopige vergadering van Afro-Amerikaanse radicalen zich noemde, was voortdurend in zitting bijeen, daar enkele van haar vooraanstaande leden werkte aan een aantal eisen die aanvaardbaar moesten zijn voor een meerderheid van de conferentie en die als basis van de onderhandelingen moesten dienen. Het wetenschappelijk bedrijf kwam daarbij in de versukkeling. Onder de gedupeerden die niet aan het woord werden gelaten bevond zich ook de Franse Afrikanist, George Balandier van de Sorbonne. Opnieuw ging de microfoon in handen van de radicalen over die riepen dat de ASA en haar activiteiten 'in wezen onwettig' waren.

De enige groep, zo blijkt uit de verslagen van 'Africa Report', die niet door de gebeurtenissen uit het evenwicht kon worden gebracht, waren de archaeologen, die zich in een kleinere kamer terugtrokken om de hypothese te bespreken 'dat negroïde volken omstreeks 1000 v. Chr. een georganiseerde staat hadden gesticht in de westelijke Soedan'. Ook de radicalen onder de blanke deelnemers sloten zich bij de oppositie aan, o.m. door een pamflet dat werd rondgedeeld en dat de titel droeg: 'De uitgebreide familie. De afrikanistiek in de Verenigde Staten.' Hierin werd de these naar voren gebracht dat 'een oligarchie de ASA bestuurde ten behoeve van het Amerikaanse imperialisme en kapitalisme'. De emoties laaiden hoog op tussen hen die vertelden dat ze van ver waren gekomen, soms op eigen kosten, om naar wetenschappelijke voordrachten te luisteren en anderen die de voorkeur gaven aan politieke confrontatie. Nergens tijdens deze congresdagen is het echter tot geweld gekomen. Het Canadese 'Committee on African Studies' heeft zich van de bijeenkomst teruggetrokken en heeft zijn eigen jaarvergadering gehouden zonder daarin te worden gestoord.

Op Vrijdag 18 oktober kwam het tot een soort crisis. In de balzaal van het hotel luisterde een verbijsterde menigte naar een overstelpende veelheid van moties, amendementen en 'punten van orde'. Het feit dat alleen de *fellows* van de ASA (minder dan een derde van de aanwezigen) stemrecht hadden, bleek een doorn in het oog van tal van *associates* en *student-associates*, onder wie zich een veel groter aantal jongeren bevonden. Prof. John Henry Clarke (Hunter College) bracht een motie van de *Black Caucus* (de voorlopige vergadering der Afro-Amerikaanse radicalen) ter tafel waarin hij vroeg om een gelijk aantal Europees-Amerikaanse en Afro-Amerikaanse zetels in het bestuur van de ASA. Deze motie werd met 104 tegen 93 stemmen afgewezen. Clarke vroeg toen alle Afro-Amerikanen, zich uit de bijeenkomst terug te trekken. Een kleine groep blanke radicalen wilde dit gebaar ondersteunen.

Op dat ogenblik heeft professor Fred. Burke (Buffalo) door de inhoud van zijn compromis-motie het reddende woord gesproken. Uit naam van een groep blanke liberalen stelde hij voor een voorlopige statuten-commissie in te stellen die uit 30 leden zou bestaan, (waarvan de helft Afro-Amerikaans) om nieuwe statuten voor de ASA op te stellen. Deze statuten zouden omstreeks april 1970 aan alle leden ter goedkeuring worden voorgelegd. Met een overweldigende meerderheid is deze motie aangenomen. De vrijdagavond werd in een aanzienlijk rustiger sfeer doorgebracht,

waarbij ambassadeur d'Arboussier in een geestige causerie bewees dat het waard was, naar hem te luisteren.

Welke vorm de ASA in de toekomst zal aannemen, staat nog niet vast, maar het is niet waarschijnlijk dat na alles wat in Montreal is gebeurd, op de oude voet kan worden voortgegaan.

aeb

landen van afrika

staat	opp. in km ²	inwonertal	onafhankelijk sinds	regeringsleider/ staatshoofd
noordelijk afrika				
Algerije	2 381 741	12 000 000	4- 7-1962	Haouri Boumediène
Libië	1 759 540	1 600 000	24-12-1951	Moammar El Gaddafi
Marokko	443 680	11 625 000	2- 3-1956	Hassan II
Mauretanië	1 085 805	1 100 000	28-11-1960	Moktar Ould Daddah
Soedan	2 505 823	12 800 000	1- 1-1956	Jaafar Mohammed Nimeiry
Spaanse Sahara	262 920	19 000	Spaans	
Tunesië	164 000	4 458 000	20- 3-1956	Habib Bourguiba
VAR (Egypte)	1 000 000	30 800 000	28- 2-1922	Gamal Abdel Nasser
westelijk afrika				
Boven-Volta	275 000	4 550 000	5- 8-1960	Sangoulé Lamizana
Dahomey	115 762	2 300 000	1- 8-1960	Emile Derlin Zinsou
Gambia	10 369	326 000	18-12-1965	Sir Dawda Jawara
Ghana	237 873	7 945 000	6- 3-1957	Kofi Busia
Guinee	245 857	3 700 000	2-10-1958	Sékou Touré
Guinee (Port.)	36 125	608 000	Portugees	
Ivoorkust	322 463	3 700 000	7- 8-1960	Félix Houphouët-Boigny
Liberië	111 370	1 100 000	26- 7-1847	William V.S. Tubman
Mali	1 204 021	4 307 000	20- 6-1960	Moussa Traoré
Niger	1 188 794	3 100 000	3- 8-1960	Diori Hamani
Nigerië	923 317	55 653 000	1-10-1960	Yakubu Gowon
Senegal	197 161	3 400 000	20- 6-1960	Léopold Sédar Senghor
Sierra Leone	73 326	2 800 000	27- 4-1961	Siaka P. Stevens
Togo	57 000	1 600 000	27- 4-1960	Etienne Eyadema
midden-afrika				
Centraalafrikaanse Rep.	617 000	1 140 000	13- 8-1960	Jean Bedel Bokassa
Congo (Brazzaville)	342 000	900 000	15- 8-1960	Marien Ngouabi
Congo (Kinshasa)	2 344 932	15 400 000	30- 6-1960	Joseph Mobutu
Gaboen	267 000	600 000	17- 8-1960	Bernard-Albert Bongo
Guinee (Equatoriaal)	28 000	270 000	12-10-1968	Francisco Macias Nguen
Kameroen	475 000	5 150 000	1-10-1961	Ahmadou Ahidjo
Tsjaad	1 284 000	2 750 000	11- 8-1960	François Tombalbaye